

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

BENJAMIN PYTLIK

Česko – polské vztahy na Zaolzí 1938 – 1939.
„A potem przyszła Polska.”

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Michal Viktořík, Ph.D.

KARVINÁ – OLOMOUC 2010

Chtěl bych touto cestou především poděkovat PhDr. Michaelu Viktoříkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení mé diplomové práce a množství praktických rad, dále PhDr. Karlovi Podolskému, který měl vždy cenné postřehy.

Rád bych také poděkoval mým kolegům a kamarádům z oboru za jejich podporu. A samozřejmě také mé rodině a rodičům za poskytnuté zázemí, za jejich trpělivost a lásku.

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci zpracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne 25. dubna 2010

.....

Bc. Benjamin Pytlík

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Společensko-politická situace na Zaolzí v meziválečném období do podzimu 1938	14
2.1. Zaolzí – sporné území dvou států	15
2.2. Dvacetileté období „míru“	18
3. Zahraněční politika a vztahy obou států do podzimu 1938.....	23
4. Polské Zaolzí – 1.10.1938-1.9.1939	30
4.1. Těšínsko součástí polského státu – cesta do Polska.....	30
4.2. Těšínsko součástí polského státu – 11 měsíců v Polsku	32
4.2.1. Příchod polského vojska	32
4.2.2. Vztah Čechů a Poláků k polské správě	42
4.2.3. Vztah těšínských Poláků k Polákům z vnitrozemí.....	51
4.2.4. Příběh 1. – Helena Bajtek z Nýdku.....	55
4.2.5. Příběh 2. – František Gil z Dolní Lutyně.....	58
4.2.6. Příběh 3. – Radomír Jurdín z Rychvaldu	59
5. Závěr	62
6. Seznam pramenů, literatury, článků a ostatních zdrojů	67
6.1. Prameny	67
6.1.1. Audio prameny	67
6.1.2. Archivní prameny	69
6.2. Literatura a články	72
6.2.1. Literatura.....	72
6.2.2. Články tištěné	74
6.2.3. Články dostupné z WWW	76
6.3. Internetové zdroje	78
7. Resumé	79
8. Obrazová příloha	80
9. Seznam zkratk	90
10. Dodatek	91
10.1. Polské ultimátum – hřích a nebo spravedlnost?.....	91

1. Úvod

Malý region u východních hranic s Polskem, vytvořený na základě rozhodnutí mezinárodní arbitráže v belgickém Spa v roce 1920, je do dnešních dnů¹ předmětem několik válek. Ať už budeme hovořit o válce politické (na nejvyšší či komunální úrovni), vojenské nebo o individuálních bojích jedinců, jinak řečeno o sousedských vztazích v těšínském regionu, vždy to bude boj a střet dvou etnik. Zřejmě tomu tak chtěly dějiny a ekonomicko-politický vývoj území podél Olzy.

Soužití obou národů na tak strategicko-hospodářsky významném území je více než komplikované. Stále jsou přítomné mezi společnostmi na Zaolzí nevraživé poznámky, hesla, polské názvy na dvoujazyčných tabulích znečištěné sprejem, které budí pohoršení a údiv uvnitř obou etnik a nijak výrazně nepřispívají k poklidné koexistenci.²

Než přejdu in medias res, povaha práce si vyžaduje, abych blíže a alespoň okrajově vysvětlil slovo či lépe řečeno pojem *Zaolzí*. Ztěžší lze usuzovat, proč se česká historiografie dlouho bránila tomuto označení příhraničního pásma, které můžeme zjednodušeně vymežit na východě řekou Olší/Olzou³ a na západě řekou Ostravicí⁴, na jihu Jablunkovem a na severu Bohumínem. Každopádně pojem *Těšínsko* není špatný, od dob vytýčení hranic se vžil v obecné užívání, avšak dle mého názoru přesně nevystihuje území v celé své podstatě. *Těšínskem* můžeme nazývat nejbližší území kolem města Českého Těšína nebo Cieszyna. A vracím se zpět k pojmu *Zaolzí*, který, jak soudím, sporné území obou států vystihuje mnohem lépe. Při rozboru tohoto slova zjistíme, že se jedná o označení území

---

¹ Mám především na mysli boj s informovaností, protože jak se ukazuje, povědomí českého národa o polském autochtonním obyvatelstvu uvnitř českých hranic vzbuzuje stále rozpaky a co je horší, někdy i xenofobní projevy nacionálně orientovaných jedinců. Vinu nese především vzdělávací systém a dle mého názoru i historický problém Zaolzí jako takového.

² Naposled např. SIKORA, Jacek: *Policzkujq nas na Facebooku*. In: *Głos Ludu*, 26.5.2009, č. 62, roč.LXIV, 2009, s. 1; KOŚCIŃSKI, Piotr: *Polskie napisy niemile widziane*. In: *BezKresy*, środa, 21 października 2009, s. 1, 8-9; internetové diskuze, kde se občas objeví určité rysy nesnášenlivosti.

³ Český název zní řeka Olše, ale myslím si, že mohu udělat výjimku a používat slovanské označení Olza. K přejmenování došlo na počátku 60. let minulého století, kdy soudobým vládním garniturám se nelíbila integrita v regionu. Po evropské integraci Polska a České republiky znovu ožila myšlenka návratu k původnímu názvu, leč zatím bez větších výsledků. (více k pojmenování řeky: GAWRECKI, Dan: *Olza a Olše*. In: *Těšínsko*, č. 2, roč. XXXVI, 1993, s. 13-15.)

⁴ Ostravice byla rovněž hraniční řeka Těšínského knížectví, kde do poloviny 17. století vládla vedlejší větev polských Piastovců.

obydlené polským etnikem, viděného „za Olzou“ ve směru od Polska. Z toho pak plyne pojmenování tohoto území polskou historiografií jako *Śląsk za Olzą, Śląsk Zaolziański, Zaolzie*.⁵ Připouštím, že termín *Těšínsko* se mnohem výrazněji zapsal do české (československé) historiografie, než-li *Zaolzí*, které je pouhým překladem slova *Zaolzie*. Avšak v poslední době se tento termín začíná stále častěji objevovat jako ekvivalent či synonymum pojmu *Těšínsko*. Mohli bychom samozřejmě pokračovat v rozboru dalších pojmenování pro toto specifické území v hranicích českého státu, jako je např. *Těšínské Slezsko / Śląsk Cieszyńsk, české Těšínsko* apod. Nicméně nevyklučuji, že budu používat oba termíny (*Těšínsko, Zaolzí*) či jejich podobné ekvivalenty, jimiž lze v obou případech označit sporné území Polska a Československa v meziválečné době.

Cílem této diplomové práce je podat obraz života lidí na *Zaolzí* v roce 1938 a 1939 prostřednictvím jejich paměti a literatury související s tématem. Časové vymezení práce se kryje s 11 měsíčním obdobím polské správy na Těšínsku, tj. od 1.10.1938 do 1.9.1939.

Povaha práce si vyžaduje výklad národnostní otázky.⁶ Je potřeba vnímat odlišnosti, chápání rozdílných postojů, tradic (národních či individuálních) a charakterizaci obou etnik v „těšínské národnostní kotlině“. *Zaolzí* je velice specifický region⁷, který na jedné straně potřebuje citlivé zacházení, ale také otevřenou debatu nad současnými problémy, které žel vznikly v minulosti. A vznikly především přispěním jedinců či skupin, které hleděly na své vlastní zájmy a povyšovaly je nad zájmy vyšší, nad dobro společnosti a poklidného soužití.

Národnostní otázka je v celé problematice česko-polských vztahů velmi důležitá, a proto ji nelze opomenout při jakémkoliv výkladu dějin *Zaolzí*. Křivdy a dramata, které se na *Zaolzí* odehrály (myšleno i v širším evropském kontextu), znemožnily jakoukoliv historickou debatu o společných dějinách. Z tohoto důvodu

---

⁵ Tento termín se obecně používá v polské historiografii od roku 1925, kdy byla podepsána tzv. likvidační smlouva a v polském tisku se přestalo používat označení regionu jako český zábor. Setkal jsem se už i s termíny *Zaolží* či *Zaolší*. Myslím si ale, že *Zaolzí* je jediný relevantní překlad slova *Zaolzie* do češtiny.

⁶ Nalézt použitelnou a jasnou definici národa je obtížné, neboť je zapotřebí přihlídnout k několika aspektům (jakým je např. jazyk, tradice či hranice), které ne vždy jsou jednoznačné a v dějinách jsou natolik proměnné, že nalézt univerzální definici národa je velmi problematické.

⁷ Našli bychom jistě v Evropě jiné podobně národnostně nejednotné regiony, ať už na francouzsko-německé hranici, v tyrolském pohraničí, na východní hranici Polska nebo na celém balkánském poloostrově – pověstném „sudu prachu“. Nicméně nenašli bychom stejně specifický region, jakým je *Zaolzí*.

máme stále dva pohledy na společnou minulost a v určitém smyslu tvrdohlavost a snad i nezáměr o hledání společné pravdy a pochopení druhé strany. Častým důvodem byly emoce pocházející z minulosti, které byly svým způsobem předávány z generace na generaci.

K vypracování této práce byly použity jako jeden ze stěžejních zdrojů audionahrávky pořízené Grzegorzem Gąsiorem, varšavským historikem původem z Karviné, a ve dvou případech také mnou. Nahrávky pocházejí z let 2005 až 2008 v celkovém počtu 73 respondentů (54 muži, 19 ženy). Jejich originály jsou uloženy ve Varšavě v instituci Dom Spotkań z Historią, kopie v Dokumentačním středisku Kongresu Polaków v České republice, kde mi také byly zpřístupněny. Zaznamenané informace na nahrávkách se nevztahují jenom k předmětu mého výkladu, ale respondenti vypovídají celkově o svém životě, zkušenosti, pocitech, prožitcích v různých dobách ovlivněných ideologií a vnitřními pocity z nich vyplývajících. Nahrávky lze rozdělit na dvě části, v první respondent vypovídá sám, druhá část je už realizovaná pod vedením nahrávajícího, který respondentovi pokládá otázky a snaží se vyvolat vzpomínky na určité momenty v jeho životě, ať už specifické nebo obecně známé. Historická metoda, která byla Grzegorzem Gąsiorem použita se nazývá orální historie. Jedná se o nejmladší, ale svým způsobem i o nejstarší historickou metodu předání informací. Děje se tak na základě rozhovoru, který tazatel vede s respondentem o určité události či procesu, kdy dotazovaný byl očitým svědkem nebo přímým účastníkem. Smyslem orální historie je snaha ukázat, že každý životní příběh je neopakovatelný.⁸ Na druhou stranu je zapotřebí zdůraznit, že každý rozhovor či příběh je podmíněn vývojem jedince, jeho kulturním a sociálním prostředím (tataž historická událost může být viděna z různých úhlu pohledu). Dalším limitem rozhovoru je možná míra fabulace jedince a z velké části i jeho paměť. Díky různě zatížené paměti v průběhu života jsou některé méně důležité vzpomínky nenávratně zapomenuty. Kvalita vzpomínek je obecně závislá na časovém odstupu od tázané historické události. V neposlední řadě vzpomínky, resp. paměť je závislá rovněž na věku respondenta.⁹ Jako pozitiva orální metody spatřuji v možnosti

---

⁸ VANĚK, Miroslav a kol.: cit. dílo, s. 8.

⁹ KUBICZEK, Jan: *Oral history – wspomnienie jako źródło*. In: Biuletyn, nr 2, Ośrodek Dokumentacyjny Kongresu Polaków w Republice Czeskiej, Český Těšín 1996. S. 48-50.

bádání tzv. *dějin každodennosti*, které nám ostatní druhy pramenů jen velmi těžko mohou zprostředkovat.

Autor této diplomové práce pracoval již s hotovými nahrávkami a metodiku vedení rozhovoru nemohl nikterak ovlivnit. Sám jsem měl možnost nahrát dva respondenty. Teprve po čase jsem zjistil, že jsem se dopustil několika chyb, jako např. držel jsem se až příliš rodinného prostředí, mohl jsem volit vhodnější otázky, některá témata jsem opomenul atd. Tato sebekritika vyplývá především z časového odstupu od pořízení nahrávky, kdy jsem mohl zhodnotit úspěšnost nahrávek. Teď vím, že bych nahrávky vedl jinak, nicméně byla to moje první zkušenost.

Nahrávající Grzegorz Gašior byl v průběhu zaznamenávání rozhovoru aktivní. Žádným způsobem nenutil respondenty odpovídat, pokud nechtěli. V ojedinělých případech trochu naléhal, když vycítil, že respondent o dané skutečnosti ví víc, než dosud prozradil. Jeho vedení rozhovoru mělo určité připravené schéma, kdy počínaje rodinou, školou a prostředím, kde dotazovaný se narodil a žil (jeho sociální vztahy, ekonomické možnosti rodiny, národnostní vztahy, víra). Dále pokračoval členstvím v organizacích (ať už kulturních, sportovních či politických) a povoláním. Samostatnou kapitolou nahrávek zůstávají průlomová období československých dějin: plebiscitní období 1918-1920, vstup polských jednotek do ČSR v roce 1938, druhá světová válka, únor 1948, srpen 1968 a listopad 1989. Na druhou stranu je potřeba podotknout, že se nahrávající vždy individuálně přizpůsobil respondentovi, a když zjistil (buď přípravou před nahráváním či v průběhu rozhovoru), že respondent byl nějakým způsobem významný či se aktivně podílel na společenském nebo kulturním životě, tak se ponejvíce věnoval tomuto úseku respondentova života. Obecně lze soudit, že nahrávky jsou pořízené korektním způsobem, neshledal jsem žádné závažné chyby či nedopatření ze strany tazatele, které by měly za následek znehodnocení pořízeného materiálu. Samozřejmě důležitým aspektem pro tuto diplomovou práci jsou otázky, které byly kladeny respondentům, protože špatně položenou otázkou, resp. položenou otázkou obsahující odpověď se nahrávající vystavoval limitu odpovědi ze strany respondenta. Otázky byly kladeny pečlivě, z rozvahou a často ani nebyly věty dokončeny, aby bylo umožněno respondentovi, co možná nejvíce si rozpomenout a samému vypovědět o dané skutečnosti. Rozsah nahrávek se vždy kryje s životním příběhem respondenta, ale nejedná se o zcela vyčerpávající

výpověď o jejich životě, protože tvorba rozhovoru není jednoduchá a pro obě strany se jedná o značně náročný proces.

Až na několik výjimek se jedná o dosud nezpracovaný materiál autorem nahrávek. Samotným materiál nabízí řadu možností využití, a to především hlavně jako jeden z mnoha pramenů poznání minulosti Zaolzí (především v období 20. až 50. let 20. století). Výjimečnost těchto nahrávek spočívá v ojedinělosti, protože dosud na území Zaolzí nebyly pořízeny v tak velkém počtu audio nahrávky, které by mapovaly život obyčejných lidí, jejich denní potřeby, stýkání se s jiným etnikem, popisující jejich každodennost. Rok narození respondentů se pohybuje mezi léty 1905-1935, přičemž většina respondentů se narodila na začátku 20. let 20. století či na přelomu 20. a 30. let 20. stol. Je zde tedy skupina respondentů, která v době záboru byla mladá, ale ne zas natolik, aby nemohla vnímat změny ve společenském a politickém životě. Připouštím však, že desetileté dítě má poněkud odlišné zájmy od svých rodičů.¹⁰ Jednotlivé nahrávky zdaleka nemají homogenní obsah či délku záznamu.¹¹ Každá nahrávka je svým způsobem originál, ačkoliv lze rozpoznat jednoduchý (stále se opakující) modus operandi nahrávajícího. Práce s nahrávkami nebyla nijak jednoduchá. Bylo například zapotřebí poslechem analyzovat respondenta, který při výpovědi projevil emoce (smích, pláč..), ať už to vlivem otázky nahrávajícího nebo vlivem vlastních vzpomínek. Následně bylo potřeba poznamenat si výpověď respondenta a porovnat jednotlivé výpovědi. Jedním z aspektů byla rovněž délka nahrávky. Ta se odvíjela od výřečnosti respondenta nebo např. od jeho aktivního společenského nebo politického života. Délka nahrávky se rovněž odvíjela od dobře kladených otázek nahrávajícího. Nicméně v několika nahrávkách respondent odmítl odpovědět na zadanou otázku (např. Milan Kovalčík nechtěl říct jména svých předválečných učitelů).¹² Samozřejmě respondent na to má právo, z toho pak vyplývá, že i audio nahrávky (jako určitý druhu pramene) mají své limity. Ty jsou podmíněny, buď odmítnutím výpovědi, neznalostí poměru a všech proměnných v dané situaci, na které člověk

---

¹⁰ Předpokládám jsem (a předpoklad se vyplnil), že respondenti si budou pamatovat (alespoň částečně) události podzimu 1938 a roku 1939. Konec 30. let a 40. léta 20. století byly pro mnohé v té době žijící roky velmi přelomovými a každý jejich krok v zmíněném období chtěl nechtě ovlivnil jejich život po druhé světové válce.

¹¹ Nejkratší nahrávka má 41 minut (DSKPČR, Kotas Emilia, 1.8.2006), nejdelší pak 10 hodin 28 minut (DSKPČR, Krumnikl Ładysława, 22.,28.,30.12.2005; 9.1 a 2.2.2006); průměrná doba záznamu se pohybuje okolo 3,5 hodiny.

¹² Dokumentační středisko Kongresu Poláků v České republice (dále jen DSKPČR), Kovalčík Milan, 5.2.2007.

vzpomíná, i když situaci zažil, tudíž respondent nedokáže korektně odpovědět na zadanou otázku. A ve velké míře je paměť člověka nejvíce limitujícím prvkem při výpovědi pamětníků.¹³ Pro člověka neznalého těšínského prostředí po stránce jazykové, by případně mohla být dosti limitujícím problémem znalost řeči (nářečí) těšínských Poláků (tzv. *po naszymu*), potažmo polštiny či češtiny. Počet nahrávek rozříděný podle národnosti není proporcionální (poměr činí 12 česko-jazyčných k 61 polsko-jazyčným – do polsko-jazyčných jsem započítal i nahrávky s převažujícím polským nářečím). Nepoměr je pravděpodobně způsobený odmítnutím ze strany potencionálních respondentů či např. časovou náročností nahrávky. Rozdíl vyznání u jednotlivých respondentů nehraje v nahrávkách větší roli, ačkoliv i toto lze samozřejmě sledovat (např. Stanisława Górniak-Dudowa vypověděla, že pro ni nebylo období „roku 1938“ nijak radostné, ba naopak, bylo to období silného katolicismu).¹⁴ Evangelická církev má na Těšínsku „dlouhodobou tradici“. Bylo také důležité sledovat z jakých sociálních poměrů jednotliví respondenti pocházejí, protože sociální poměry zvláště před druhou světovou válkou měly velký význam na postavení člověka ve společnosti.

Dalšími prameny, které jsem během psaní práce využil, byly školní a obecné kroniky. Každá kronika je ve své podstatě jiným pramenem, přestože je považujeme za jednotný druh pramenů. Rozdíl mezi kronikami spočívá ve stylu či formě zápisu, přístupem zapisovatele (ve většině případů osoby učitele), který je podmíněn vlivem prostředí a ideologie dané doby. Na kronikách, které se dochovaly, je zajímavé sledovat časový vývoj zápisů. Pokud pomineme retrospektivní záznamy, ale rovněž i odsunutí zápisu do kroniky na pozdější dobu, a to z důvodu časového vytížení učitelů, tak ve většině případů je mezi léty 1938 (od října) - 1945 (do června/září) časová mezera. Ačkoliv na první pohled text na sebe navazuje. Při bližším zkoumání v některých kronikách zcela chybí záznamy z let polského záboru a německé okupace. Je to způsobené třemi důvody:

- 1) 1.10.1938 nabylo své právní podstaty polské ultimátum o odstoupení pohraničí (české školy byly uzavřeny, polské reorganizovány – a tak na psaní kroniky nezbyl čas)
- 2) 1.9.1939 vypukla druhá světová válka

---

¹³ Zde se prolíná mnoho proměnných, které ovlivní paměť, ať už to je věk respondenta, záměrné zatažení informací či uplynutý čas od popisované situace, kdy respondent není schopen podat obraz se všemi proměnnými. Obraz je tak skreslený a má omezenou vypovídací hodnotu.

¹⁴ DSKPČR, Górniak-Dudowa Stanisława, 17.7.2007.

- 3) větší část učitelů byla odvedena do války – školy pak byly v průběhu druhé světové války vesměs zavřené nebo využity jako nemocnice pro zraněné vojáky či sklady

Psaní kronik v průběhu války nebylo nikdy primární záležitostí. Záznamy v kronikách týkající se odstoupení pohraničí a druhé světové války jsou psány až po válce, ne-li až po únoru 1948. Přínos kronik pro tuto diplomovou práci bude zřejmě malý, nikoliv však zanedbatelný.

Ve státních archivech v Karviné a ve Frýdku-Místku jsem prošel fondy týkající se činnosti okresních úřadů ve Fryštátě, v Českém Těšíně a Frýdku ve sledovaném období. Dále fondy Archivu města Fryštátu a Archiv města Český Těšín s primárním zaměřením na období let 1938-1939, tzv. Starostwa fryszackiego, resp. Starostwa cieszyńskiego. Obsahem těchto fondů jsou např. výplaty z městské pokladny, výkazy počtu obyvatel jednotlivých obcí, rozpočty, kupní smlouvy, záležitosti týkající se daní či zřizování a rušení živností atd. Dále jsem prošel fondy okresních soudů ve Fryštátě, Českém Těšíně, Frýdku a Místku. Fond Okresního soudu v Jablunkově je nezpracovaný a nepřístupný. Informace obsažené v těchto fondech mají povahu finančních transakcí, jako jsou nesplacené půjčky, nezaplacený materiál, alimenty aj. Dále jsou ve fondech okresních soudů ve sledovaném období soudní spisy týkající se udání za podvracení republiky, udání za protipolskou činnost¹⁵, znásilnění, krádeže aj. Ačkoliv některé soudní spisy při čtení vyvolávají úsměv na tváři a při troše péle by vydali na jeden menší článek, tak využití těchto fondů je pro moji práci minimální.

K pramenům pro vypracování diplomové práce jsem nezařadil polský ani český meziválečný tisk. Rozhodl jsem tak na základě několika skutečností. Prvním důvodem byla společenská situace na sklonku 30. let 20. století. Politicky vypjatá atmosféra, kterou žurnalistika jenom zostřovala. Dalším aspektem byla sociální situace respondentů v meziválečném období, kteří ne vždy měli možnost mít doma tisk. Ti z respondentů, kteří si pamatují, že se doma noviny četly, sami přiznávají, že tisk byl podmíněn např. stranickou ideologií, národnostním či církevním rozdílem jejich rodičů (čtanářů). A třetím důvodem byla obava, že by tisk nepřímo ovlivnil můj výzkum a analýzu nahrávek.

---

¹⁵ Např. slovní hanobení polského státu, vykřikování proti polským hesel a hesel o rychlém návratu české správy apod. Nicméně i přes četnost spisů s obdobnou tematikou jsem je nedokázal spojit s respondentem ze seznamu audio nahrávek.

Česko(slovensko)-polské vztahy mají své trvalé místo v obou historiografiích, tedy především, co se mezinárodních vztahů týče. Početně méně jsou zastoupeny monografie pojednávající výhradně o dějinách Zaolzí. Lze spíše hovořit o sbornících z konferencí, větších studiích či člancích. Na druhou stranu práce menšího charakteru jsou bohatě zastoupeny už jenom pro svou pestrost zájmu badatelů. K základním příručkám vydaným po roce 1989¹⁶ k dějinám Těšínska, pokud pominu četné statě a články v odborných časopisech, patří *Nástin dějin Těšínska* a *Korzenie Zaolzia*. Obě knihy byly vydány v tomtéž roce (1992), nicméně svým pojetím dějin a strukturou se výrazně liší. *Nástin* je sborníkem jednotlivých prací, které jsou řazeny chronologicky od pravěku až do počátku 90. let, kde příspěvky jsou napsány s historickou detailností. Zatímco *Korzenie* jsou spíše výkladem dějin, sice taktéž řazeným chronologicky, ale jejich půvab tkví ve formě a stylu, jakým podávají čtenáři zlomové okamžiky dějin polské menšiny na Těšínsku. Oběma publikacím bohužel chybí jakýkoliv poznámkový aparát. Součástí *Nástinu* je kapitola s názvem *Poznámky k publikaci*, kterou napsali Jan Rusnok a Stanisław Zahradnik jako zástupci polské menšiny v *Historické sekci Komise pro posouzení historického vývoje a řešení česko-polských vztahů na Těšínsku při výboru České národní rady pro územní správu a národnosti*, která *Nástin dějin Těšínska* vydala. Oba její autoři v ní vyjadřují své výhrady k obsahu i ke koncepci celé publikace. Samozřejmě různé přístupy ke zpracování, interpretace faktů, využití pramenů atd. jsou pochopitelné. „...Každý prostě zdůrazňuje to, co odpovídá jeho koncepci, jeho záměrům a cílům, případně pomíjí to, co jim neodpovídá. Přesto by se mělo usilovat o sblížení těchto pohledů.“¹⁷ Z mého pohledu stále existují rozdíly, ve společném česko-polském výkladu dějin Těšínska. A pokud společnost neodsoudí předsudky, které je rozdělují, nikdy nemůže dojít k určité shodě. V roce 2008 Grzegorz Gąsior vydal v polské a v české jazykové mutaci publikaci o polsko-českém sporu v letech 1918-2008 s názvem *Zaolzie*, která je svým pojetím zcela ojedinělá a vymyká se jakýmkoliv standardům. Rozsah práce není příliš velký a účelové je umístění poznámkového aparátu až na konec každé kapitoly. Obsahem jsou útržkovitě zaznamenány

---

¹⁶ Před rokem 1989 komunistický režim v Československu nepřipustil kritiku, takže ani nebylo možné svobodně se projevit a psát o čemkoliv, mnoho archivů nebylo přístupných, pokud už byly uspořádané po druhé světové válce. Samozřejmě nalezneme práce týkající se těšínské tematiky, a to zvláště v Polsku, kde atmosféra režimu byla poněkud odlišná než v Československu.

¹⁷ Rusnok, Jan – Zahradnik, Stanisław: *Poznámky k publikaci*. In: Valenta, Jaroslav a kol.: *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava-Praha 1992, s. 153.

výpovědi účastníků určitých událostí, ať už se jedná o léta po Velké válce nebo o událostech před druhou světovou válkou. Výpovědi jsou ponechány každému čtenáři k posouzení, autor je nijak nekomentuje, což na druhou stranu může představovat úskalí v přílišné „zbrklé“ interpretaci událostí. Českou stranu v historiografii česko(slovensko)-polských vztahů dále zastupují především historici z opavského prostředí, ať už je to Dan Gawrecki či Mečislav Borák. K významnějším pracím Gawreckého řadím *Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918-1920* a dvousvazkové *Dějiny Českého Slezska*. Mečislav Borák zaujímá v historiografii česko(slovensko)-polských vztahů prvořadé místo. Specializuje se na polskou menšinu v Československu (ČSR), česko-slovenské a česko-německé vztahy, rovněž je autorem řady článků a publikací s odbojovou tematikou a v neposlední řadě proslul bádáním katyňského masakru. Nelze ani opomenout přínos Jaroslava Valenty, dnes již nežijícího historika Akademie věd České republiky. Dále bych chtěl ještě vyzvednout dlouholetou práci Stanisława Zahradnika, který se soustavně celý život věnuje dějinám polské menšiny na Zaolzí a nesmazatelným způsobem se zapsal do vědeckého bádání dějin regionu Těšínska.

Z polské provenience se mezinárodním vztahům a dějinám Zaolzí věnuje především historik ze Slezské univerzity v Katovicích Krzysztof Nowak, v Olsztyně působící Marek Kazimierz Kamiński, který dle mého názoru napsal dosud nepřekonanou publikaci k dějinám sporu o Těšínsko. Označil bych ji za základ ke studiu konfliktů polsko-českých vztahů v meziválečném období. Druhou publikací, kterou bych vyzdvihl, je práce Jerzego Wiechowského, které ač chybí poznámkový aparát a ani rozsahem není příliš velká, nabízí čtenáři zajímavé poznatky z období let 1918 – 1920 a 1938. Nelze opomenout přínos již nežijícího krakovského profesora dějin 20. století Henryka Batowského, který se ve svých pracích věnoval mezinárodní politice, především meziválečného období. Jerzy Tomaszewski původně hospodářský historik, který se v poslední době věnuje židovské problematice a rovněž politickým dějinám Polska ve 20. století, tvoří společně se Zbigniewem Laudauem výraznou dvojici v polské historiografii. Autorem řady zajímavých publikací z dějin středoevropských mezinárodních vztahů je Piotr S. Wandycz, který na počátku druhé světové války emigroval z Polska a od poloviny 60. let minulého století působí na universitě v Yale.

První část předkládané diplomové práce má za úkol přiblížit společensko-politické vztahy na Těšínsku. Jde především o vysvětlení vztahů, jež byly ovlivněny první světovou válkou, sporem o Těšínsko, asimilací polského obyvatelstva atd. Vše, co mělo kladný i záporný vliv na soužití obou etnik. Samozřejmě na Těšínsku nalezneme v meziválečné době i četné skupinky Němců či Židů, ale ty jsou pro náš výklad irelevantní. Druhá část pojednává o samotném roku 1938, ve které se zabývám mezinárodními vztahy Československa s Polskou republikou, resp. vykresluji složitý vztah obou republik v meziválečném období, jejich stykání a potykání. Ve zvláštní podkapitole se věnuji samotnému ultimátu a polským požadavkům. Ve své třetí části diplomové práce se věnuji výpovědi pamětníků a snažím se na základě vybraného vzorku nastínit obraz roku 1938 na Zaolzí, resp. nastínit jak vypadal život obyčejného člověka v roce 1938. Jednotlivé výpovědi jsem rozdělil podle tří základních aspektů, tzn. reakce na vstup polské armády na Zaolzí v říjnu 1938, vztah Čechů a Poláků v době záboru (vč. problematiky odchodu Čechů z nového polského území) a vztah místních Poláků k Polákům z vnitrozemí. Pojal jsem tuto část diplomové práce jako určitý protipól názorů (nejen ve vztahu ke vstupu vojsk, ale také např. k polské správě jako takové).¹⁸

V menší míře rovněž reaguji na výrok polského prezidenta Lecha Kaczyńskiego, který ve svém projevu 1. září 2009 u příležitosti 70. výročí vypuknutí druhé světové války hovořil o chybě a hříchu, ke kterému se Polsko dokáže přiznat. Označil takto účast II. Rzeczpospolité na dělení československého státu.

---

¹⁸ Např. se jedná o místní Poláky, kteří se vysmívali těm z vnitrozemí, že přišli za prací, úřady byli dosazeni, ale jejich odbornost nebyla s to pojmout tíhu odpovědnosti funkce, kterou dostali a dále, neznali místní poměry (DSKPČR, Kovalčík Milan, 5.2.2007.).

2. Společensko-politická situace na Zaolzí v meziválečném období do podzimu 1938

Pro hlubší pochopení vztahů a společensko-politické situace na Zaolzí je zapotřebí zde v krátkosti přiblížit československo-polské vztahy v meziválečném období, či dokonce ještě lépe, dějiny Zaolzí od vzniku regionu až do konce 30. let minulého století, tj. do „Mnichova“.

Snad díky svým ekonomickým, hospodářským či kulturním kontaktům bylo Zaolzí (či Těšínské Slezsko) natolik zajímavým územím, že ve zmíněném dvacetiletí několikrát změnilo státní příslušnost. Nejprve bylo do roku 1918 součástí Rakouska-Uherska, v letech 1918-1920 se stalo sporným územím Polska a Československa, do roku 1938 bylo součástí První Československé republiky a na posledních 11 měsících před druhou světovou válkou bylo připojeno k Polsku.

obrázek 1 – Hranice Zaolzí 1918-1945¹⁹

¹⁹ Zdroj: [Politika.pl](http://archiwum.polityka.pl/art/dalekie-zaolzie,425854.html), [online; cit. 2009-10-03]. Dostupné z WWW: <<http://archiwum.polityka.pl/art/dalekie-zaolzie,425854.html>>.

2.1. Zaolzí – sporné území dvou států

Moderní československo-polské vztahy se začaly naplno rozvíjet ještě před oficiálním koncem první světové války. Již koncem války si značná část populace habsburské monarchie začala uvědomovat její možný pád. Problematika meziválečných vztahů obou států se odvíjela zejména kolem územních sporů, zvláště o Těšínsko²⁰, což mělo za následek vyhrocené vztahy po celou dobu meziválečného období. Abychom byli schopni porozumět vzájemným vztahům v průběhu meziválečného období, je na místě připomenout, jakým způsobem a jakými prostředky bylo dosaženo rozdělení těšínského území.

Polská strana se snažila, aby byla hranice obou států na Těšínsku vytyčena podle etnické příslušnosti k jednomu či druhému národu. Představitelé českého státu argumentovali historickým právem na toto území.²¹ Kromě tohoto historického práva byla snaha českých politiků získat toto území z hlediska budoucí hospodářské základny nově vznikající republiky. Uhelná ostravsko-karvinská pánev a košicko-bohumínská železniční dráha²² měly pro habsburskou monarchii obrovský význam. Půl roku před oficiálním koncem první světové války byla podepsána smlouva, která oba partnery zavazovala k etnografickému řešení těšínské otázky. Dne 16. května 1918 byla v Praze podepsána další smlouva, která rovněž zdůrazňovala etnografické řešení.²³ V takovém případě by většina Těšínského Slezska připadla Polsku. Jak se později ukázalo, z české strany to byla pouze politická strategie, poněvadž na mezinárodní scéně zdůrazňovali koncepci Československa v jeho historických hranicích (s Čechami, Moravou, Slovenskem a celým Rakouským Slezskem). Potvrzením této myšlenky je práce Tomáše Garrigue Masaryka *Nová Evropa: stanovisko slovanské* (Praha 1920). Masaryk do národnostních menšin nového státu Čechů a Slováků počítá rovněž i 230 tis. Poláků.²⁴ Z tohoto stanoviska je jasné, že česká strana neměla zájem o etnografické rozdělení hranice, ale naopak chtěla celé sporné území připojit k novému státu z hospodářských a historických důvodů. Významným

---

²⁰ Těšínsko nebylo jediným sporným územím obou států. Na slovenském území se spor rozhořel v téže době o Spiš a Oravu.

²¹ Těšínsko se stalo spolu s jinými historickými zeměmi lénem Jana Lucemburského, který je „vykoupil“ za polskou korunu, jež mu náležela jako dědictví v pozůstalosti přemyslovské dynastie.

²² Tato železniční dráha také byla jedinou dráhou spojující české a slovenské území ze severu.

²³ WIECHOWSKI, Jerzy: *Spór o Zaolzie*. Warszawa 1990, s. 11.

²⁴ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Nová Evropa: slovanské stanovisko*. Praha 1920, s. 163 a 166.

krokem české diplomacie bylo prohlášení francouzského ministra zahraničí Stéphen Pichona, jež výrazným způsobem podpořilo vznik Československa v jeho historických hranicích.²⁵

Dne 19. října 1918 dochází ke vzniku prozatímního polského lokálního správního orgánu - Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego (Národní rada Těšínského knížectví), která proklamovala prozatímní vládu na sporném území. Česká strana nechtěla být pozadu a den na to založila Zemský národní výbor pro Slezsko. Samozřejmě mezi oběma organizacemi docházelo ke střetu, zvláště při obsazování strategických míst. Nehledě na to dochází 5. listopadu 1918 na předměstí Moravské Ostravy k uzavření smlouvy mezi Národní radou a Zemským národním výborem o prozatímním rozdělení Těšínského Slezska. Definitivní slovo měli mít podle smlouvy velvyslanci, polská a česká vláda. Rozdělení bylo ve shodě s předchozími úmluvami mezi českou a polskou diplomacií, čili mělo dojít k etnografickému rozčlenění. To znamená, že celé dva okresy (bělský a těšínský) a také většina fryštátského okresu připadly Národní radě. Okres frýdecký a západní část fryštátského pak Zemskému národnímu výboru. Dle mého soudu, to byla nejlepší možná varianta při vytváření nové hranice v oné době. Nicméně Karel Kramář už koncem listopadu 1918 tuto smlouvu zrušil, což mělo v zásadě za následek lednové události (tzv. sedmidenní válka) a prodloužení česko-polského konfliktu o dva roky. Pro náš výklad je do určité míry nepotřebné zde dopodrobna líčit události z přelomu ledna a února roku 1919, které se na Těšínsku odehrály. I když svým způsobem ovlivnily vývoj ve vztazích a tržná rána se jen těžce v celém dvacetiletém období hojila. Mnohem důležitější je fakt, že od února roku 1919 se konflikt přesunul na jednací stůl vítězných mocností. 3. února 1919 byla mezi polskou a československou vládou podepsána tzv. „pařížská dohoda“, která umožnila vstup spojenecké komise Dohody.²⁶ Úkolem Komise bylo prozkoumat konflikt a nejlepším možným způsobem celý spor vyřešit. Hranice se měla vrátit podle smlouvy z Moravské Ostravy z 5. listopadu 1918, ale prozatím zůstala v místech po nedávno skončené bitvě u Skoczowa.²⁷ V praxi to tedy znamenalo, že Češi měli vrchní správu

---

²⁵ Ale jak sám později přiznal, nebyl s celou problematikou detailně srozuměn (WIECHOWSKI, Jerzy: cit. dílo, s. 12.).

²⁶ WIECHOWSKI, Jerzy: cit. dílo, s. 20.

²⁷ Bitva u Skoczowa: teprve tady byly české jednotky zadrženy v tzv. sedmidenní válce a po třech dnech bojů bylo podepsáno příměří.

nad košicko-bohumínskou železnicí, karvinským uhelným revírem a většinou těšínského okresu. Ani po následující smlouvě mezi oběma vládami si nebyli Češi jistí, zda jim sporné území připadne nebo ne. Vrásy na čele jim přiděloval i 13. bod Wilsonova prohlášení z ledna 1918, podle kterého má Polsko právo na vlastní stát s územími, kde žije většina Poláků a také volný přístup k moři. Polská strana ale bojovala dál. Na pařížské mírové konferenci Roman Dmowski²⁸ poukázal na počty Poláků ve fryštátském, běleckém a těšínském okrese. Dále prohlásil, že Polsko nemá zájem o území obydlené Čechy, a že nepožaduje frýdecký okres.²⁹ Dalším krokem polské diplomacie byla nabídka uspořádání referenda na sporném území. Česká strana okamžitě tuto možnost zamítla. Pro státy Dohody tento konflikt představoval těžké břemeno, protože jak Polsko, tak i Československo byly jejich spojenci. Počátkem září 1919 se Nejvyšší spojenecká rada usnesla na sporném území uspořádat referendum. Situace na Těšínsku se stávala čím dál víc neúnosnou, jelikož docházelo k častým incidentům. V květnu roku 1920 byl vyhlášen výjimečný stav a referendum bylo odročeno. Edvard Beneš tuto situaci uvítal. Bržděním tranzitů se zbraněmi a municí do Polska³⁰ dosáhl nového obratu ve sporu o rozdělení Těšínska. Místo referenda navrhoval mezinárodní arbitráž. Stanisław Patek, polský ministr zahraničních věcí, už v červnu věděl, že mezinárodní arbitráž se uskuteční a nebyl s to zachránit myšlenku referenda. Tak bylo z české strany zcela ignorováno právo národů na sebeurčení. Formálnímu přijetí arbitráže místo referenda byla smlouva z 10. července 1920 mezi oběma státy.³¹ Beneš si byl v tento moment vědom své výhry. Samozřejmě nemůžeme tvrdit paušálně, že Beneš byl ten, který dokázal „přesvědčit“ polskou stranu o zastoupení referenda mezinárodní arbitráží. Aktivní účast zde měly i dohodové mocnosti a také polsko-bolševická válka probíhající do poloviny roku 1920.

Celý spor byl tak nakonec vyřešen mezinárodní arbitráží, která se konala v belgickém Spa 28. července roku 1920. Z území čítajícího 2282 km² a 435 tis.

---

²⁸ Byl delegátem polské vlády na zmíněné konferenci v Paříži. Byl rovněž známý tím, že své proslovy okamžitě překládal do francouzštiny či angličtiny. 29.1.1919 v 5-hodinové řeči shrnul všechny požadavky polského státu.

²⁹ WIECHOWSKI, Jerzy: cit. dílo, s. 21.

³⁰ V té době probíhá mezi Polskem a Ruskem válka o východní hranice Polska, což znamená, že Piłsudski se nemohl naplno věnovat situaci na jihu země.

³¹ WIECHOWSKI, Jerzy: cit. dílo, s. 29.

obyvatel Polsku připadlo pouhých 1000 km² a 142 tis. obyvatel.³² Jinými slovy Československo získalo touto arbitráží území ležící nalevo od řeky Olzy. Česká diplomacie tak mohla slavit své vítězství, neboť získala nebývalé hospodářské zázemí pro budoucí rozvoj státu.³³ Ač v naivní představě všech zúčastněných byl spor vyřešen, na těšínském území se lidé s tímto výsledkem dodnes nesmířili.

2.2. Dvacetileté období „míru“

Léto roku 1920 znamenalo pro Poláky na Těšínsku přelom v jejich dosavadních životech. Nejenže se museli podrobit nové správě, ale nová hranice nebývalým způsobem zasáhla do jejich životů. Rodiny se náhle rozdělily na příslušníky dvou států. Zpřetrhány zůstaly hospodářské a ekonomické vztahy. Město Těšín bylo nelogickým způsobem rozděleno a tramvajové spojení přes řeku zaniklo. V nově vzniklých podmínkách, *...dozvukami vypjaté a šovinismem překypující plebiscitní atmosféry...*,³⁴ se tři těšínská etnika znovu utkaly o vlastní postavení. Nejjednodušší to mělo české etnikum, jež mělo silnou podporu v české správě, státní moci a místních spolicích. Němci sice své původní postavení ztratili, ale zato jim jejich lepší ekonomické postavení, vliv na úřadech a v průmyslu, dobře organizované školství a přítomnost inteligence umožňovaly, aby měli silnější pozici než polská menšina. Polské obyvatelstvo, ač bylo národnostně dostatečně uvědomělé a mělo dobře zorganizovaný spolkový život³⁵, nemělo dostatek ekonomické potence a zůstalo i po Velké válce v podřadném postavení.

Základní změnou po první světové válce byl přechod od sčítání lidu podle obcovací řeči k censu podle národnosti. Už z této změny je patrné, že nemůžeme jednoznačně hodnotit počet jednotlivých etnik na Těšínsku. Výsledky

---

³² Lze setkat i s nepatrně odlišnými údaji, např.: ZAHRADNIK, Stanisław: *Nástin historického vývoje*. In: KADŁUBIEC, Karol Daniel a kol.: *Polská národní menšina na Těšínsku v České republice*. Ostrava 1997, s. 12. Dále: CHLEBOWCZYK, Józef : *Nad Olzą: Śląsk Cieszyński w wiekach 18., 19. i 20.* Katowice 1971, s. 149.

³³ Je na místě dodat, že kromě Těšínska se spor vedl i v polsko-slovenském pohraničí – Orava a Spiš, kde rozdělení dopadlo taktéž katastroficky pro polskou stranu. Ignacy Paderewski, dlouho otálel s podpisem smlouvy, ale pod tlakem podepsal. Zároveň protestoval proti rozhodnutí arbitráže z důvodů opomenutí práva národů na sebeurčení, když na české a slovenské straně zůstalo skoro 180 tis. Poláků. Protest, ale nebyl vyslyšen. (RYCZKOWSKI, Marek – ZAHRADNIK, Stanisław: *Korzenie Zaolzia*. Warszawa-Praga-Trzyniec 1992, s. 62-68.)

³⁴ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 16.

³⁵ Např. jsou známe polské fotbalové kluby.

sčítání byly mnohokrát zpochybňovány polskou stranou. Jak nám ukazuje tabulka (viz níže), mezi léty 1910 a 1930 české obyvatelstvo zaznamenalo až čtyřnásobný nárůst v regionu, počet Poláků poklesl o třetinu a Němců o čtvrtinu.

Národnostní struktura podle obcovací řeči (1910) a podle národnosti (1921, 1930)³⁶

národnost	1910		1921		1930	
	počet	%	počet	%	počet	%
polská	123 923	67,5	68 034	33,4	76 230	33,5
česká	33 821	17,9	88 556	43,4	120 639	53,1
německá	22 312	12,1	18 260	9,0	17 182	7,60
ostatní	89	0,0	2 326	1,1	2 204	1,0
cizinci	4 529	2,5	26 586	13,0	11 144	4,9
celkem	183 674	100	203 744	99,9	227 399	100

Stanisław Zahradnik tvrdí, že tyto změny nemohly být vyvolány jen přirozeným vývojem, např. migrací (dobrovolnou či nucenou).³⁷ V zásadě lze říci, že změny v počtu jednotlivých etnik byly vyvolány změnou národnostního cítění. Jelikož rakouské úřady sčítaly podle obcovací řeči, nemůžeme dnes říci, jaký podíl obyvatelstva polské národnosti figuruje v roce 1910 a jaký v roce 1921. Existuje část občanů, kteří byli před válkou počítáni k polské obcovací řeči, neboť se dorozumívali polským nářečím, tzv. *po naszymu*. Avšak jejich orientace byla spíše na české etnikum, takže při sčítání roku 1921 se již hlásili k české národnosti. Dále se k české národnosti mohli hlásit neuvědomělí a nevzdělaní lidé, či takové osoby, jež z toho chtěli mít určitý profit a lepší sociální postavení. Rovněž existují případy, kdy se sčítací komisař pod nátlakem snažil přesvědčit sčítané o *správné* národnosti.³⁸ S postupem času došlo k paradoxu, kdy se polská většina roku 1918 stala na konci zkoumaného období menšinou. Všimněme si ještě jednoho údaje ve zmiňované tabulce. Období 1921-1930 je charakteristické

³⁶ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 17.

³⁷ Podlé odhadů region opustilo asi 15 tis. Poláků, ale o něco více Čechů zde přišlo z vnitrozemí.

³⁸ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 17.

pro nárůst Poláků v regionu. Vysvětlení je jednoduché. Tento nárůst o cca 8 tis. obyvatel byl způsoben udělením československého občanství (předtím tito obyvatelé figurovali jako cizinci). Tuto skutečnost potvrzuje i úbytek cizinců o cca 15 tis. Jelikož druhá světová válka zabránila opětovnému provedení sčítání lidu, vzniká tedy otázka, jaká byla národnostní struktura ve 30. letech minulého století? Odpověď bychom zřejmě mohli jenom hádat. Avšak určitého výsledku se lze dopátrat prostřednictvím volebních výsledků, počtů žáků ve školách, podle výpisu z matrik či tzv. *fingerabdrucků*.³⁹ Ostatně ani výše zmíněná tabulka nedokumentuje v plné míře stav jednotlivých národností ve zkoumaném období, neboť statistická čísla jsou jenom čísla relativními ne absolutními, a tudíž nemůžeme na jejich základě rozvíjet teorie o počtu příslušníků toho či onoho etnika.

Stejně jako ostatní národnostní menšiny, měli i Poláci zajištěna rozsáhlá národnostní práva. Ta byla formulována jednak v československé ústavě, ale také v československo-polské smlouvě z roku 1925 a měla je chránit před odnárodněním. III. část československo-polské smlouvy se věnovala ochraně menšin (české a slovenské v Polsku, resp. polské v Československu). Mezi jinými se obě strany zavazovaly, že budou uplatňovat mateřštinu menšin v úředním styku; že bude zajištěna rovnoprávnost menšin v hospodářství a podnikání; československé úřady budou souhlasit se zakládáním polských soukromých škol s veřejným právem v místech, kde zákonné podmínky nedovolovaly zřídit veřejné polské školy; v polských školách budou zaměstnání osoby s polskou národností; učitelé vystudování v Polsku po příslušné nostrifikaci mohou vyučovat v Československu; polské veřejné školy budou mít právo na polské učebnice, které budou hrazeny ze státního rozpočtu atd.⁴⁰ Uplatňování těchto dvou dokumentů v praxi se setkávalo se značnými překážkami. Projevovaly se v různých formách národnostního útlaku, které měly za následek značné počestřování polského obyvatelstva. Kromě ústavního práva a československo-polské smlouvy měly menšiny ochranu v podobě zákonů a nařízení týkajících se jazyka, školství, osvěty, kultury apod. Jelikož ale k těmto normám chyběla

---

³⁹ Jsem si vědom, že takhle sebrané údaje nikdy nebudou zcela přesné, ačkoliv do určité míry dokumentují etnicitu v regionu.

⁴⁰ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 19.

výkonná nařízení a nebyly ani vymáhány sankce, docházelo k jejich zneužívání, či k jejich obcházení.

Polská menšina s tímto společensko-politickým útlakem bojovala již od konce roku 1920, a to formou navázání tradice, která byla na Těšínsku přítomná před první světovou válkou v podobě různých politických, kulturních, osvětových, mládežnických, náboženských či sportovních spolků a jiných organizací. Polští aktivisté se potýkali kromě nepochopení a neochoty ze strany státních úřadů také s velice špatnou finanční situací, která v podstatě brzdila jakýkoliv další rozvoj Poláků na Těšínsku. Ale i v těchto podmínkách se snažila polská menšina pro sebe dělat maximum. V době, kdy opadá vlna plebiscitu a dochází k určité stabilizaci společnosti, polské a české spolky začínají tu a tam ku prospěchu všech spolupracovat. Tato potřeba vznikla za účelem udržení existence polského etnika na Těšínsku. Když si uvědomíme, že 76 tis. Poláků (viz předchozí tabulka) je oproti 3 mil. Němců či 750 tis. Maďarů pouhou kapkou v moři, tak se není čemu divit, že právě polská menšina, v pravém slova smyslu, byla cílem asimilačních útoků, byť se československý stát od těchto činů veřejně distancoval. Jako příklad může posloužit neuznaná „slezská národnost“, která se zpětně převáděla nejčastěji na národnost československou. Jmenování do funkcí osob, které byly nepřátelsky naladěny vůči Polákům. Dále parcelace zemědělské půdy v neprospěch polských rolníků, či administrativní spojení Slezska s Moravou v roce 1928 a vznik tzv. Země moravskoslezské⁴¹, čímž došlo k většímu připoutání Slezska k československému státu.

Reprezentace polské menšiny byla zabezpečována masou osob, která si byla vědoma svého poslání a snažila se pokrýt všechny úrovně života, ať už jde o sféru politickou, hospodářskou, kulturní nebo sociální. Největší pozornost byla věnována právě školství. Bylo zapotřebí, aby polské školy vznikaly nejenom v ryze polských obcích, ale především tam, kde Poláci byli opravdu menšinou a asimilace pak měla lepší podmínky. Není se čemu divit, že československé úřady preferovaly české školy, a to hlavně v oblastech, kde byla většina polské národnosti. Příkladem může být obec Tyra, kde v roce 1921 podle sčítacích archů byly 4 osoby české národnosti, ale již v roce 1927 zde začalo navštěvovat novou

---

⁴¹ CHLEBOWCZYK, Józef: cit. dílo, s. 180.

českou obecnou školu 50 žáků.⁴² Tato praxe se nelíbila polským organizacím, které svorně proti tomuto protestovaly a hlásaly heslo: „Polské dítě do polské školy!“

Jelikož finanční potenciál polské menšiny nebyla velká, hospodářská krize 30. let nijak zvlášť nepřispěla ke zlepšení jejich životních podmínek. Poláci pracovali v administrativě státu, továren či hutích ve velmi omezeném počtu. Daleko víc Poláků se živilo jako dělníci v hutích či v továrnách, železničáři, horníci atd.

V polovině 30. let bylo sepsáno memorandum adresované československé vládě, ve kterém polská menšina upozorňovala na nedodržování národnostních práv a které měla zaručené ústavní listinou. Obecně lze říci, že československo-polské vztahy na Těšínsku (ať už na vládní či pouze místní úrovni) jsou ve 30. letech poznamenány jednak událostmi z roku 1933, kdy se Adolf Hitler dostal k moci, ale také podpisem německo-polské smlouvy o neutočení z roku 1934. Náhle se zintenzivňuje vzájemná nedůvěra a nevraživost. Do této pochmurné atmosféry vstupují nacionalistické a separatistické tendence. V březnu roku 1938 národní strany (*Związek Śląskich Katolików* a *Polskie Stronnictwo Ludowe*) společně se Svazem organizací polské mládeže (*Związek Organizacji Młodzieży Polskiej*) založili nadstranickou organizaci – Svaz Poláků v Československu (*Związek Polaków w Czechosłowacji*). Základním požadavkem Svazu byla *plná národní autonomie pro polskou menšinu jako nezbytnou podmínkou stabilizace poměrů a realizace všech nedořešených otázek na Těšínsku*.⁴³ Komunisté odmítali jejich požadavky, stejně tak, aby Svaz zastupoval všechny Poláky na Těšínsku. K jasnému řešení nikdy nedošlo. Blížící se mnichovská krize a neuspokojivé odpovědi vlády zabránily jakýmkoliv dalším jednáním o autonomii polské menšiny v Československu.

---

⁴² ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 20.

⁴³ Zahradnik, Stanisław: cit. dílo, s. 22.

3. Zahraniční politika a vztahy obou států do podzimu 1938

Zahraniční politika obou států nesla v minulosti (ale nese i dnes), některé společné rysy. Je to samozřejmě dáno geografickou polohou a roztržštěností území v průběhu staletí⁴⁴, ale také především obklopením velkými a mocnými sousedy. Renesance Polska po mnohaletém období záborů vrhla vliv na zahraniční politiku, jak vůči Německu, tak i Sovětskému svazu. Nemohla si dovolit být partnerem jenom s jednou z těchto stran a ohrozit tak nezávislost státu z druhé strany. Polsko se tudíž ocitlo v obrovských kleštích, které ho v určitém momentě mohly rozdrtit.⁴⁵ Zahraniční politika Polska fungovala na základě rovnováhy mezi východem a západem a na základě spojení s Francií a Rumunskem. Naproti tomu československý stát vystavěl svoji zahraniční politiku na třech základních pilířích, a to na úzké spolupráci se Společností národů, spojenectvím s Francií a v rámci regionální mezinárodní organizace Malá dohoda.⁴⁶ V polovině třicátých let došlo k rozšíření pilířů smlouvou se Sovětským svazem.⁴⁷

Jedním ze základních rysů, či možná lépe řečeno společných otázek, byl rozdílný postoj k SSSR a k Maďarsku. Na jedné straně Polsko a Poláci nikdy nebyli rusofilně zaměřeni, a to již z prostého důvodu několikaletého útluaku ze strany carského Ruska. Oproti tomu v českých zemích si obdiv ke všemu ruskému našel své místo. Možná to nebylo v meziválečné době to jednoznačné rusofilství, tak jak ho známe z 2. pol. 19. stol., rusofilství obdivované, založené na blízkosti si slovanských národů a tedy na společném boji proti *německému feudalismu*, které mělo v oné době své opodstatnění. Vytýkané meziválečné rusofilství bylo založeno na možnosti politické podpory z východní strany Evropy. Beneš nevěděl, do jakých vod vstupuje a ani netušil, co sovětské impérium znamená a co skrývá před světem. Maďarsko oba státy v oné době silně

---

⁴⁴ I když v případě českého státu byla ta roztržštěnost v menší míře.

⁴⁵ Tak jak se to stalo v září 1939.

⁴⁶ Malá dohoda byla vytvořena jako myšlenka postversailleské instituce udržující stabilitu a rovnováhu ve střední Evropě proti případné restauraci Habsburků, rakousko-německé unii či maďarskému revizionismu. Součástí Malé dohody bylo kromě Československa ještě Rumunsko a Jugoslávie. Viz blíže: SLÁDEK, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*. Praha 2000.

⁴⁷ WANDYJCZ, Piotr S.: *Cena wolności. Historia Europy Środkowo-Wschodniej od średniowiecza do współczesności*. Kraków 1995. S. 311.

rozdělovalo, neboť na jedné straně stálo úsilí Malé dohody o eliminaci případného revizionismu a na straně druhé mnohaleté styky a svazky, tradice a společná historie Polska a Maďarska.⁴⁸ Další společnou otázkou byl vztah k západním mocnostem, hlavně k Francii a tím pádem i k Velké Británii, jako ke spojencům po první světové válce. No a za třetí je zde Zaolzí, které se stalo šachovou figurkou v politických intrikách mezi oběma státy, byť vliv na zahraniční politiku nebyl zanedbatelný, přesto nepředstavovalo ani pro jeden stát primární zájem.

V jednom ze svých článků⁴⁹ se Mečislav Borák a Rudolf Žáček zabývají rolí Slezska v zahraniční politice československého státu. Vyzvedávají důležitost tohoto evropského prostoru jako místa kontaktu a střetu, ať už na úrovni národů, politických systémů a z nich plynoucích sousedských vztahů. S tím jednoznačně souhlasím. Proto si myslím, že Zaolzí je důkazem onoho kontaktu a střetu. Nebýt nároků obou sousedících států na toto, pro každého jiným způsobem významné území, tak bychom neměli⁵⁰ o čem bádát. A za druhé, Zaolzí by se zřejmě stalo jedním z mnoha regionů jednoho či druhého státu. Nicméně ekonomické a mocenské zájmy (nejen v době meziválečné) tomu chtěly trochu jinak.

Otázka Těšínského Slezska ve své podstatě zásadním způsobem ovlivnila zahraniční politiku obou států, ať už v průběhu relativního meziválečného míru nebo v průběhu druhé světové války. Je zajímavé sledovat vývoj vztahů československého a polského státu, jeho oteplování a následné vychladnutí přátelsky nastavených dlaní. V době, kdy by bylo logické společnými silami usilovat o stabilitu ve střední Evropě a boji proti případnému revizionismu *centrálních mocností*, se oba státy vydaly svou vlastní cestou demokracie a zahraniční politiky, nechávajíc sebe sama napospas dvacetiletému hašteření a boji o prvenství nad Seinou. Ač z dnešního hlediska můžeme situaci posuzovat jinak, tak nemůžeme opomenout geopolitický a strategický význam Těšínska, které bylo trnem v oku obou republik. Svými rozdílnými zahraničně-politickými a vojenskými prioritami si samy postavily překážky, jež by umožňovaly

---

⁴⁸ K Maďarsku ještě doplním, že plukovník Beck, v době kdy byl ministrem zahraniční Polska, toužil mít s touto zemí společnou hranici, ačkoliv s geopolitického hlediska to nemělo žádný význam (ŁOSSOWSKI, Piotr: *Problemy polityki zagranicznej Drugiej Rzeczypospolitej*. In: ŻARNOWSKI, Janusz (ed.): *Polska Niepodległa 1918-1939*. Wrocław 1984. S. 59.).

⁴⁹ BORÁK, Mečislav – ŽÁČEK, Rudolf: *Role Slezska v zahraničních vztazích ČSR vůči Německu a Polsku v letech 1918-1938*. In: VALENTA, Jaroslav – VORÁČEK, Emil – HARNA, Josef (ed.): *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě*. Praha 1999. S. 566-569.

⁵⁰ V kontextu kontaktu a střetu dvou slovanských národů na jednom území.

spojenectví a více než formální přátelství. Vinu na statu quo, jaký existoval v průběhu meziválečného období, nesou oba státy a rovněž mezinárodní systém smluv, který v Evropě vznikl po První světové válce. To nelze vyvrátit. Svým sobeckým a arogantním způsobem jednání měly pocit, že právě oni jsou tím pravým státem, který by se měl stát ústřední silou ve střední Evropě – Polsko snad z důvodu svého mnohaletého mesiášství a klínu mezi ruským medvědem a německou orlicí; Československo pak z pocitu vnitřní síly a srdce Evropy, podpořené mnohaletou celistvostí území a lepší hospodářskou stabilitou.⁵¹ Faktem však zůstává, že Beneš nikdy nebyl nakloněn myšlence partnerství s Polskem v Malé dohodě a Polsko zase nemělo zájem o větší roli Československa v projektu Intermaria. Shoda mezi oběma státy byla více než obtížná. Sice možná, ale jen za specifických okolností a podmínek, které bohužel v období mezi oběma válkami nikdy nenastaly. Samozřejmě byly pokusy o sblížení či navázání partnerství, ale povětšinou ztroskotaly na jednotlivcích.

Po rozhraničení v roce 1920 se vztahy obou států silně ochladily, především polská vláda a společnost (jak v Polsku, tak i na Zaolzí) nebyla s výsledkem belgické arbitráže spokojena. Nicméně byly podnikány pokusy ze strany polské vlády o korekci hranice na Zaolzí. Ty se však při pouhé sondáži názorů koncem roku 1920 u Beneše a Masaryka setkaly s odmítavým postojem.⁵² Poláci se však neunavili ve snaze korigovat vzájemné vztahy s Prahou. Jak píše polský historik Krzysztof Nowak, tak dva největší čechofilové v dějinách polské diplomacie – Konstatnty Skirmunt (ministr zahraničních věcí II RP) a Erazm Piltz (posel II RP v Praze) se pokusili řešit polsko-československé vztahy a také vytýčit nové cíle jejich společné politiky, tzv. *paktem Skirmunt-Beneš*. Bohužel i tento pokus ztroskotal. Narazil na nevoli českého veřejného mínění a rovněž na odmítavý postoj poslanců v polském Sejmu.⁵³ Po tomto debaklu bylo jasné, že k výrazné revizi hranic nedojde, a že bude potřeba místní Poláky podpořit jiným způsobem. Důležitým činitelem v regionu se stal polský konzulát v Moravské Ostravě, který měl spíše „menšinový“ charakter, neb jeho hlavním

---

⁵¹ Samozřejmě hospodářská krize měla vliv na ekonomiku Československa, ale dopady ekonomické krize v meziválečném Polsku byly podstatně horší.

⁵² KAMIŃSKI, Marek Kazimierz: *Stosunki polityczne między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką (koniec lipca – grudzień 1920)*. In: *Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 1997, t.XXXIII, s. 78.

⁵³ NOWAK, Krzysztof: *Zaolzie w polityce zagranicznej 1920-1947*. In: SZYMECZEK, Józef (ed.): *Polacy na Zaolziu 1920-2000 Poláci na Těšínsku*, Czeski Cieszyn 2000, s. 89-93.

posláním byla pomoc Polákům, občanům ČSR v těšínském regionu. Díky konzulátu a především konzulovi Zygmuntu Vetulanim se po roce 1922 povedla renesance polských organizací, které si byly vědomy, že v blízké době k žádné větší revizi hranic nedojde. Výsledkem této konsolidace polského tábora, jak píše Krzysztof Nowak, byl úspěch v prvních obecních volbách v roce 1923. Místní Poláci získali většinu mandátů v jednotlivých soudních okresech a v roce 1925 se stal Leon Wolf poslancem československého parlamentu.⁵⁴ Na tento úspěch se lze podívat i z jiného pohledu. Frustrace a nespokojenost s výsledkem arbitráže a následně nepřilíš úspěšná informační kampaň s ohledem na pravidla sčítání lidu v roce 1921 způsobily, že početné polské obyvatelstvo bylo od té doby statisticky zmenšeno. Výsledky voleb jakoby tu situaci změnily. Rok 1925 můžeme považovat za konec první etapy v československo-polských vztazích. Již od února téhož roku byla snaha Polska podepsat s Prahou politickou smlouvu. Pro tuto formu regulace vztahů ale existovalo víc skeptiků než optimistů. I československá diplomacie chtěla nějakým způsobem korigovat vztahy s Polskem, a tím zabránit vměšování se do vnitrostátní menšinové politiky První Československé republiky, potažmo alespoň formálně garantovat ochranu české menšiny ve Volyni. Výsledkem těchto snah byla smlouva podepsaná dne 25. dubna 1925 ve Varšavě, která měla regulovat záležitosti občanů a menšin. Podepsána byla rovněž arbitrážní a obchodní smlouva.⁵⁵ Dalším důvodem pro II Rzeczpospolitou, proč vůbec hledat spojence na jihu, byl i výsledek locarnské dohody, která sice zaručovala nedotknutelnost západních hranic Německa (Rýnský garanční pakt), ale smluvně již nebyla ošetřena německá hranice na východě. Zde existovala možnost revize a tedy potenciální nebezpečí pro polskou existenci jako takovou. Po roce 1925 nelze přehlédnout, že vztah obou států silně ovlivňovalo evropské dění. Ještě je zapotřebí dodat, že v říjnu tohoto roku a v dubnu roku 1926 Německo podepsalo nejprve obchodní smlouvu a následně smlouvu o přátelství a neutralitě se Sovětským svazem. V této situaci zahraniční politika vůči ČSR nebyla pro polskou diplomacii nijak prioritní, nicméně byla si vědoma nutnosti spolupráce přinejmenším na fóru Společnosti národů. Ani československá strana se po roce 1925 nijak nehnila do většího sblížení, než by bylo nutné.

---

⁵⁴ NOWAK, Krzysztof: *cit. dílo*, s. 92 (poznámka pod čarou).

⁵⁵ DEJMEK, Jindřich: *Edvard Beneš a Polska międzywojenna. (Uwagi w związku z jednym z aspektów polityki zagranicznej Beneša)*. In: *Dzieje Najnowsze, rocznik XXXII*, Warszawa 2000, s. 101.

Československo se netoužilo dostat do případného polsko-německého nebo polsko-sovětského střetu. Dále Beneš zadržel jednání mezi oběma vojenskými štáby, i když českoslovenští důstojníci byli nakloněni spolupráci s polskou stranou. A konečně, o čem jsem již psal výše, oba státy si nárokovaly prvenství ve středo-východním prostoru Evropy. Je však potřeba pozitivně vnímat změnu kursu v názvosloví české části Těšínského knížectví v polském tisku. Po roce 1925 se definitivně užívá označení *Zaolží* nebo *Śląsk za Olzą* či *Śląsk Zaolziański* a region se už neoznačuje jako *český zábor*. Poměrně poklidné vztahy netrvaly dlouho. Již na začátku 30. let se objevila v souvislosti s druhým sčítáním lidu vlna nespokojenosti. Z iniciativy ostravského konzulátu pro zmírnění napětí měla být svolána česko-polská konference, jejímž cílem bylo urovnat národnostní vztahy na Zaolží a vysvětlit současná nedorozumění ve vztahu obou etnik. Konference se měli účastnit představitelé polského a českého etnika v regionu. Česká strana byla touto nabídkou překvapena. Ať už by byl výsledek konference jakýkoliv, morálními vítězi by byli Poláci, kteří by znovu ukázali svoji loajalitu k československému státu proti tvrzením o podvracení republiky. Zde můžeme vidět, že pražská diplomacie neměla větší zájem o regulaci vztahů.⁵⁶ Spíš to potvrzuje, že pokud to situace umožňovala, tak česká strana oddělovala problematiku národnostních menšin a bilaterálních vztahů s polským státem. Mezitím se situace na mezinárodní scéně změnila a bylo potřeba hledat společné cesty. Bohužel ani teď nedošlo k zásadnímu sblížení obou států. V prosinci roku 1932 Polsko podepsalo pakt o neútočení se SSSR a následně se zaměřilo na Německo, které se zabývalo Mussoliniho anglo-francouzsko-německo-italským paktem, který by mohl znamenat ohrožení suverenity zahraniční politiky pro malé státy. Polsko tudíž hledalo pomoc i u svého jižního souseda, leč beznadějně. Beneš nesouhlasil s podepsáním konkrétní politické dohody, nabízející pouhou smlouvu o přátelství. Cesty obou států se v zahraniční politice po roce 1933 rozešly. Polsko se po tomto neúspěchu pokusilo v lednu 1934 samo zajistit relativní bezpečí podepsáním paktu o neútočení s Hitlerovou Říší. I Praha hledala způsob ochrany. Nalezla ho v rodící se francouzsko-sovětské alianci, podepsáním smlouvou

---

⁵⁶ NOWAK, Krzysztof: *Konferencja, która się nie odbyła*. In: *Kalendarz Śląski 2001*, Czeski Cieszyn 2000, s. 129-132.

z 16. května 1935.⁵⁷ Beck svými politickými smlouvami s oběma sousedy začal nový kurs v polské zahraniční politice – byla to politika rovnováhy mezi východem a západem. Nový směr politiky byl ve shodě s mocí jednotlivých států v Evropě. Všichni si byli vědomi, že od pařížské konference se politické ovzduší diametrálně změnilo, a že Francie již není natolik silným státem, aby mohla garantovat svoje závazky vůči svým poválečným spojencům. Zhruba v tomto období začíná nová etapa česko-polských vztahů. Podíl a vliv na tom mělo hned několik faktorů:

- 1) problematika hledání společné cesty v mezinárodních vztazích, o kterých jsem se zmiňoval výše
- 2) 15 let sousedství a neschopnost najít společný jazyk ve vztahu k Zaolzí
- 3) v roce 1934 v únoru bylo 15. výročí české agrese na Těšínsko a články, které v souvislosti s tím vznikaly (jak polské, tak i české), daly české straně jasně najevo, že polská strana přitvrdila v boji za polskou menšinu uvnitř československého státu

Novým konzulem v Ostravě se stal Leon Malhomme, který byl radikálnější než jeho předchůdce Ripa.⁵⁸ Situace se ještě o to více zhoršila po zamítnutí zestátnění polského gymnázia v Orlové, jmenování českého kněze v Těrlicku či po propuštění polských dělníků z práce. Konzul Ripa již dříve psal v dopise zástupci maršálka slezského vojvodství, že „na terenie Śląska Cieszyńskiego bierzemy ostry kurs i wybitnie antyczeski“.⁵⁹ Základní podmínkou Varšavy pro bližší kontakty s Prahou se proto stala polská menšina a její nevyřešený vztah k českému etniku (i když garantovaný ústavou a zákonem na ochranu menšin). Znova se ukázalo, že česká strana nemá větší zájem na řešení těchto vleklých požadavků. Výsledkem byly novinářské přestřelky na obou stranách hranic. Polská zahraniční politika se obávala rozpadu mnohonárodnostního státu, jakým byla Československá republika a snažila se proto více postarat o záležitosti polské menšiny uvnitř ČSR. V žádném případě zde nebyla snaha republiku rozvrátit či ozbrojeně anektovat Zaolzí (samozřejmě myšlenka revize hranic byla přítomná, i když se o ní na hlas nehovořilo). Polsko si bylo vědomo slábnutí versailleského

---

⁵⁷ DEJMEK, Jindřich: *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1992)*. Praha 2002. S. 145.

⁵⁸ GRUCHAŁA, Janusz: *Zaolzie w opinii czeskich środowisk politycznych (1934-1938)*. In *Dzieje Najnowsze, rocznik XXXVIII*, Warszawa 2006, s. 68.

⁵⁹ „na území Těšínského Slezska bereme ostrý kurs a značně protičeský“ (NOWAK, Krzysztof: *Zaolzie w polityce zagranicznej...*; cit. dílo, s. 98.).

řádu a tím pádem ztrácely společné evropské pakty smysl. Polsko chtěl přinutit ČSR ke spolupráci. To se nikdy neuskutečnilo.

V rámci studia česko(slovensko)-polských vztahů je potřeba rozlišit vztahy dvou národů reprezentované ministry zahraničí a vládou, dále vztahy na lokální úrovni (např. komunální politika) a vztahy sousedské v jedné obci. První jmenovaný vztah je zřejmě závislý na propagandě, medializaci určitého problému a hlavně na zájmu jedinců jednotlivých států o sousední národ. Druhý vztah je složitější, protože ať národ tvoří celek, tak díky svým regionálním (etnickým) tradicím, historii a rozdílnosti je vnitřně decimován. Sousedské vztahy jsou složité jen za předpokladu, že lidé jsou ovlivněni předchozími jmenovanými vztahy.

Myslím si, že konflikt obou států o těšínský region byl nevyhnutelný. Soustátí habsburské monarchie tento problém jenom oddálilo, avšak mnohonárodnostní stát se stal sám sobě příčinou pádu. Došlo tak k otevření národnostních otázek na nově vznikajících demarkačních liniích střední a jihovýchodní Evropy.

Od počátku 30. let se v Československu dramaticky změnila vnitropolitická situace. Pohraniční oblasti osídlené německou menšinou, která byla závislá na exportu a s tím související prosperitě, se díky hospodářské krizi dostávaly do recese. Společně s hospodářskou krizí vybuchla i krize národnostní na sudetoněmeckém pohraničí. Sudetoněmecká strana⁶⁰ byla prakticky od svého založení silně podporována Třetí Říší, ať už finančně, tak rovněž organizačně a především ideově. Po německém Anschlusu Rakouska v březnu 1938 se začali hlasitěji domáhat vytvoření německé autonomní oblasti s jediným cílem – vyvolat rozruch a vytvořit vhodné podmínky pro mezinárodní krizi ve střední Evropě, která už tak byla nasycena německým nacionalismem.

---

⁶⁰ Strana založena původně jako *Sudetoněmecká vlastenecká fronta* Kondrádem Henleinem se 30. dubna 1935 přejmenovala a organizačně změnila na *Sudetoněmeckou stranu*, aby se mohla zúčastnit parlamentních voleb v témže roce.

4. Polské Zaolzí – 1.10.1938-1.9.1939

4.1. Těšínsko součástí polského státu – cesta do Polska

Československá diplomacie v čele s Edvardem Benešem na sklonku 30. let minulého století podnikala vše, aby uchránila stát před vlnou vlajících hákových křížů. Její snahy a souhlasy s jednotlivě vystupňovanými nacistickými požadavky na odstoupení pohraničí byly marné. *Mnichovské podpisy* vyřkly ortel nad mírem v Evropě. A i když Neville Chamberlain vykřikoval po přeletu z Mnichova – *Přinesl jsem Vám mír* – tak podepsáním dohody jako by vypukla válka v Evropě o jedenáct měsíců dříve.

obrázek 2 – Chamberlain mává na letišti v Londýně s podepsanou mnichovskou dohodou⁶¹

Někomu se může zdát, že ultimativní požadavky polského státu byly v dané chvíli přehnané. Je ale potřeba si uvědomit, že tak bylo činěno hned z několika důvodů. Prvním z nich byla obava před Hitlerovou Říší, která měla expanzivní úmysly na území obývané německým etnikem (problém Pomořanska, koridoru a území bývalé pruské říše).⁶² Za druhé, polský stát chtěl tímto způsobem

⁶¹ Newworldencyklopedia.org, [online; cit. 2010-01-30]. Dostupné z WWW: <http://static.newworldencyklopedia.org/thumb/0/0c/MunichAgreement_.jpg/350px-MunichAgreement_.jpg>.

⁶² Zde je problém dán středověkým umělým osídlováním, darováním půdy za vymýcení pohanství – tady hledejme počátek německy hovořícího etnika na polském území. Avšak tato otázka by vydala na samostatnou publikaci.

(ne příliš šťastným)⁶³ zabránit vytvořením precedentu a opakování *konference čtyřky*. Učinil tak proto, aby se později nestal pouhým politickým předmětem jednání, podobně jako Československá republika v období *mnichovské krize*.

Těsně před půlnocí 30. září 1938 obdržel Kamil Krofta polské ultimátum, jehož obsahem byla žádost o předání sporných území, zvláště Těšínska. Česká strana měla na odpověď pouhých 12 hodin. 1. října 1938 před polednem Praha přijala polské požadavky. Těšínsko se stalo součástí polského státu. Oba Těšíny se znovu sjednotily⁶⁴ a správa nad tímto regionem byla dána Slezskému vojvodství v Katovicích. Polsko dostalo bohatou surovinovou základnu s kvalitním zázemím v podobě ostravských a třineckých hutí. Rozloha Polska se zvětšila o 870 km²⁶⁵ a 227 tis. obyvatel, kteří se z 1/3 hlásili k polské národnosti, něco přes polovinu k české a pouhých 8% k německé.⁶⁶

obrázek 3 - Reprodukce obrazu Jerzého Kossaka – Osvobození Těšínského Slezska polskou armádou v říjnu 1938⁶⁷

⁶³ Po druhé světové válce a zvláště pak po r. 1989 byla Polsku vytýkána jejich účast při dělení státu (mylně chápána jako spolupráce s Hitlerem). Tímto se vytvořil stereotyp (a předsudek) v dějinách česko-polských vztahů a především v myšlení lidí na Těšínsku, jejichž zkušenosti byly předávány z generace na generaci.

⁶⁴ Český Těšín byl formálně přejmenován na Cieszyn Zachodni.

⁶⁵ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 24. Jerzy Wiechowski udává rozlohu 802 km² (WIECHOWSKI, Jerzy: cit. dílo, s. 58) a Dan Gawrecki udává rozlohu 810,5 km² (GAWRECKI, Dan: *Těšínsko v období mezi světovými válkami (1918-1938)*. In: VALENTA, Jaroslav a kol.: *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava 1992, s. 100). Nedokážu si tuto číselnou odlišnost ničím vysvětlit.

⁶⁶ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 17.

⁶⁷ [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl/index.php/content,647/>>.

4.2. Těšínsko součástí polského státu – 11 měsíců v Polsku

V neděli 2. října 1938 ve 14 hodin odpoledne⁶⁸ začalo postupné vojenské obsazování území Zaolzí Samostatnou operační skupinou „Slezsko“⁶⁹ a trvalo až do 11. října 1938. Období polské politické správy trvalo až do konce srpnových dnů roku 1939. Polské období neslo několik zásadních aspektů, které byly v nahrávkách častokrát zmíněny. Jedná se především o příchod polského vojska, vztah Čechů a Poláků v průběhu záboru, odchod (útěk či vyhnanství) Čechů z polského území, vztah těšínských Poláků k Polákům z vnitrozemí. Tyto čtyři základní aspekty ovlivnily vztahy lidí na Těšínsku na několik desítek let dopředu.

4.2.1. Příchod polského vojska

Vzpomínky respondentů na příchod polské armády se liší. Je to v podstatě pochopitelné. Občané Československa polské národnosti polský zábor Těšínska přijímají povětšinou velmi kladně. Jejich hlas na nahrávce vždy lehce ožil. Bronisław Firla hovořil o příchodu polských jednotek, že je to „...*důležité datum, byla to euforie štěstí, když zde vkročila polská armáda. [...] Euforie to byla i proto, že na Zaolzí přijel prezident Mościcki, maršál Rydz-Śmigły, viděl jsem Bortnowského. [...] 11.11. byla poslední přehlídka vojska na těšínských loukách*⁷⁰, *nádherná přehlídka. Byl prezident Mościcki, maršál Rydz-Śmigły, ale zapamatoval jsem si kromě celé armády také orchestr, který jel na bílých koních, dělalo to neskutečný dojem. A právě zde to byla poslední defilé II Rzeczypospolite* [...]“⁷¹. V jiném místě hovoří, že uvítání polského vojska bylo znamenité, ulice byly ustlány květinami, přivítání bylo ohromující. Nakonec konstatoval, že nic podobného nikdy nezažil.⁷¹ Paweł Badura z Třince vzpomínal na příchod polského vojska slovy: „[...] *konečně jsme se dočkali, defilé na koních, [...], v nás,*

---

⁶⁸ Długajczyk, Edward: *Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919-1939*. Katowice 1993. S. 171.

⁶⁹ Samostatná operační skupina „Slezsko“ (SOS „Slezsko“) byla vytvořena již 21.9.1938 z jednotek polské armády. Čítala více jak 35 tisíc vojáků, jejich velitel byl gen. Władysław Bortowski. Polská zahraniční politika připravovala několik scénářů případných událostí na podzim roku 1938. Jedním z nich byla i násilná anexa Těšínska nebo posunutí polských hranic do vnitrozemí Československa diplomatickými prostředky.

⁷⁰ V originále: *na Błoniach Cieszyńskich*.

⁷¹ DSKPČR, Bronisław Firla, 29.12.2005.

*mladých, to něco probudilo, že máme ještě Polsko, jenom jsme z něj dlouho netěšili[...]*⁷²

obrázek 4 - Představitelé polské a československé armády při vstupu polských jednotek Československa na mostě do Českého Těšína⁷³

Kořoz Alfred měl v době příchodu zlomenou nohu a tak se nemohl nijak účastnit vítání Poláků. Nicméně z vyprávění rodičů a spolužáků si pamatuje, že občané se shromáždili v centru vesnice (Błędownice, dnes součástí města Havířov). Vzpomíná i na to, že byla postavena uvítací brána s nějakým nápisem (snad *Witamy Armie Polska*⁷⁴), před kterou si stoupl představitel vesnice a předal polským vojákům klíče od obecního úřadu.⁷⁵ Tato vzpomínka tedy může dokumentovat vztah lokální správy k obsazování Zaolzí, jako souhlasný akt převzetí jejich obce pod patronaci a správu Polska. Respondent dále vypravoval, že to nebyla okupace, ale že to byla radost z návratu do Polska, lidé házeli na vojáky květiny, byl to pro ně obrovský zážitek.⁷⁶

Motiv květin při vítání vojska se opakuje rovněž i u Wandy Floryanowé, která vypravovala, že když byla vítat Poláky (v Karviné, Bohumíně a Lazích), tak vždy šla s květinami, „[...] protože přišli Poláci [...]“.⁷⁷

⁷² DSKPČR, Paweł Badura, 26.1.2006.

⁷³ [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl/gallery/586>>.

⁷⁴ S textem nápisu si nebyl zcela jistý.

⁷⁵ DSKPČR, Alfred Kořoz, 9.10.2006.

⁷⁶ *Taméž*.

⁷⁷ DSKPČR, Wanda Floryanowa, 7.4.2006.

Jako další příklad uvedu výpověď Jadwigi Gałuszki ze Stonavy. Dne 4. října 1938 ve skautské uniformě přivítala osobně v Jablunkově gen. Bortnowského. Její otec byl letech 1932-1939 starostou Jablunkova a v roce 1938 byl jmenovaný poslem Slezského sejmu v Katovicích. Dle jejich vzpomínek otec vždy hezky hovořil o osobnostech, které navštívili Jablunkov při obsazování Zaolzí (prezident Mościcki, maršál Rydz-Śmigły, slezský vojevoda Grażyński). Vyprávěla rovněž, že pro přivítání vojska a osobností byla postavena tribuna a triumfální brána.⁷⁸

Józef Jachnicki má podobnou vzpomínku na osmatřicátý. Vyprávěl, že přesto, že si už nepamatuje, jak a kdy vstoupily polské jednotky na Těšínsko, tak ale ví, že mu na poslední chvíli šili skautskou uniformu. A když přijížděl maršál Rydz-Śmigły a prezident Mościcki, tak byl postavený triumfální oblouk, na náměstí byly davy občanů a „[...] *já byl jeden z posledních, kterému Mościcki podal ruku.*“⁷⁹

V Třanovicích v roce 1938 žil Karol Filipiec a na otázku tazatele, zda o blížícím se vstupu byly nějaké zprávy či oznámení, tvrdil, že o ničem nevěděl, že vojáci přišli nečekaně. Následně příchod polských jednotek popisuje jako obrovskou radost, „[...] *my jsme je vítali jako bohy [...]; [...] to byl nesmírně velký zážitek [...]*“.⁸⁰ Z další části rozhovoru vyplynulo, že nafotil několik fotografií příchodu polského vojska, ale mrzelo ho (podle změny tónu hlasu), že fotografie později předal Klubu polských učitelů, protože neví, zda fotky ještě vůbec existují a kde jsou. Dle jeho slov byl při vstupu jednotek přítomný prezident Mościcki a maršál Rydz-Śmigły.⁸¹

Z vyprávění Władysława Gałuszki bylo možné rozpoznat jeho souhlasný postoj k obsazení Zaolzí v roce 1938. Respondent vzpomínal na příchod polského vojska do Stonavy takto: „[...] *Oni převážně přicházeli hlavní cestou. Přišli o několik dní později. Myslím, že se je vítalo u nás doma a v tom polském katolickém domě. Myslím, že tam byla oslava polských vojáků. Stonávka byla nějaký čas, pár dní hranici, a tady na mostku měli službu, zde byla hranice, ale nějaké speciální konflikty si nepamatují. [...] My, mládež*⁸², *my jsme šli vítat*

⁷⁸ DSKPČR, Władysław i Jadwiga Gałuszka, 12.1.2007.

⁷⁹ DSKPČR, Józef Jachnicki, 5.12.2006.

⁸⁰ DSKPČR, Karol Filipiec, 9.5.2006.

⁸¹ *Taméž.*

⁸² V roce 1938 bylo W. Gałuskovi 19 let.

*polské vojsko, když vcházelo na samém začátku hlavním mostem do Cieszyna*⁸³. *Šli jsme tam celou skupinou pěšky, vlaková spojení byla zastavena, takže jsme šli pěšky do Cieszyna. Tam jsme je vítali v Cieszynie. Později ve Stonavě byla polská armáda na hřbitově u padlých vojáků*⁸⁴, *ale to bylo v listopadu [...]*⁸⁵ Władysław Gałuszka byl přítomen i v Karvině, kde se rovněž zúčastnil přivítání polské armády, ale na otázku zda byla nějaká slavnost či zda byli v Karvině přítomny známé osobnosti, odpověděl, že neví, že se jednalo o lokální slavnosti, které byly především v Cieszynie u hranice.⁸⁶

Jedna ze vzpomínek⁸⁷ Franciszky Chocholáč na rok 1938 vyvolá úsměv na tváři a svým způsobem dokumentuje jedenácti měsíční správu na Zaolzí Poláky. Podle její maminky bylo polské období příliš krátké, že si ani nepamatovala kolik stálo droždí, a tak si ani nestačila upéct koláče. V jejím povědomí to bylo až příliš krátké období.⁸⁸ Z další části rozhovoru vyplynulo, že vítat polské vojáky byl jenom její strýc, který na vstup jednotek často vzpomínal. Její maminka jít nemohla, protože se musela starat o tři děti a její dědeček (kterého vzpomněla jako posledního z rodiny) na rok 1938 nevzpomínal vůbec. Dále tuto myšlenku nerozvíjela a tazatel se dále neptal, i když, s mým časovým odstupem poslechu, bych přivítal detailnější vzpomínky z let 1938 a 1939. „[...] *Ten třicátý osm rok se ve škole vzpomínalo*⁸⁹, *že zde přišli Poláci. Teprve teď, když je člověk starší, tak vidí, že okupace okupaci není rovná, že to nejde nijak pojmenovat, nějakým zábořem, nebylo žádného mrtvého [...]*“.⁹⁰

Pokud v Třanovicích Karol Filipiec, resp. jeho rodina, nevěděla o blížícím se vstupu polských jednotek, tak Janina Glajcar původem z Vendryně si vzpomněla, že její otec věděl⁹¹, že odpoledne polská armáda vkročí na československé území. S vojáky jeli vlakem do Mostů, kde měli vojáci úkol převzít nádraží. Vzpomněla si rovněž, že se domů do Vendryně vrátili hladoví

⁸³ Pravděpodobně je zde myšlen Český Těšín.

⁸⁴ Zde se jedná o stonavský hrob polských legionářů, kteří byli zabiti v roce 1919, na začátku tzv. *sedmidenní války*.

⁸⁵ DSKPČR, Władysław i Jadwiga Gałuszkowie, 12.1.2007.

⁸⁶ *Tamtéž*. My dnes samozřejmě víme (např. podle dochovaných fotografií), že v Karvině uvítací slavnost byla. Ztěžší lze vysvětlit, proč W. Gałuszka takto odpověděl.

⁸⁷ Franciszka Chocholáč se narodila v roce 1936, takže její vzpomínky byly ovlivněny vyprávěním na jedné straně její maminky a strýce-kněze a z druhé strany jejím dědečkem (představitelem odlišné generace).

⁸⁸ DSKPČR, Franciszka Chocholáč, 2.11.2006.

⁸⁹ Ve školách po druhé světové válce.

⁹⁰ *Tamtéž*.

⁹¹ Tazatel nevěnoval této informaci větší zájem.

teprve kolem 9. večer. Po cestě do Mostů vítaly vojáky davy lidí, ale zdůrazňuje, že Rydz-Śmigły, ačkoliv Mosty projížděl, tak zde neměl žádnou uvítací řeč.⁹²

Podobně jako opakující se motiv květin ve výpovědi respondentů, tak i motiv a vzpomínky na nádraží a vlaky se opakují. V rozhovoru s Józefem Maroszem byla přímá návaznost na předchozí výpověď Janiny Glajcar. J. Marosz vzpomínal na to, když byli vítat polskou armádu na nádraží do Vendryně, pamatuje si, jak vojáci přijížděli od Třince, kde se zastavili, zeptali se, zda nechctějí jet s nimi a zavezli je do Jablunkova. Nepamatuje si však, zda by byl v Jablunkově nějaká oslava či manifestace.⁹³ Obě předešlé výpovědi spolu s rozhovorem s Władysławem Gałuszkou potvrzují, že vlaková spojení na začátku polského záboru byla výrazně omezena, ne-li úplně zrušena a prioritní užívání měla vstupující polská armáda.

obrázek 5 - Příklad polského vojska do Orlové⁹⁴

Dosud jsem představil pozitivní ohlasy z příchodu polského vojska hlavně ze strany polského místního obyvatelstva. Nicméně v nahrávkách zaznělo pozitivum i z české strany. Adolf Kaleta byl v polském období studentem

⁹² DSKPČR, Janina Glajcar, 2.8.2006.

⁹³ DSKPČR, Józef Marosz, 16.2.2007.

⁹⁴ [online; cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW:

<<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76848/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>>.

ostravského gymnázia (kde bydlel na internátě), a i když v rozhovoru tvrdil, že se s *Polskem* moc neseznámil, přesto jako velkou výhodu viděl možnost volného pohybu do Goleszowa, kde měli rodinu, protože neexistovali propustky, které v předchozím období při přecházení hranice bylo potřeba.⁹⁵

Anna Mech v období polské správy na Zaolzí, resp. od 1. listopadu 1938 do 30. června 1939, byla učitelkou v Rychvaldě. Nebyla doma, když k nim přišli Poláci, protože, jak vzpomínala, přišli k nim domů, protože viděli na jejich domě polskou vlajku. Nejdříve však polská vojska vítala v Orlové a teprve později v Rychvaldě. Následně v rozhovoru vyprávěla, že pro vojáky byl přichystaný taneční večer, ale byli příliš unavení a zrudnutí, než aby se bavili. Rovněž poukázala na to, že vojáci, kteří přišli na Zaolzí byli Poláky z Horního Slezska.⁹⁶ Znamená to tedy, že si byla vědoma určité odlišnosti od jiných Poláků z vnitrozemí.⁹⁷

obrázek 6 - vyvěšování polské vlajky v Českém Těšíně⁹⁸

⁹⁵ DSKPČR, Adolf Kaleta, 14.2.2007.

⁹⁶ DSKPČR, Anna Mech, 31.7.2006.

⁹⁷ Horní Slezsko bylo po roce 1918 přičleněno k nově vznikajícímu Polsku a dodnes existuje skupina lidí s autonomistickými tendencemi (viz <http://www.slonsk.de>).

⁹⁸ [online; cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW: < <http://fakty.interia.pl/galerie/historia/polacy-na-zaolziu/zdjecie/duze,1104017,4>>.

První informaci o případném příchodu polské armády se Erich Motloch z Karviné dozvěděl v předvečer záboru. Vyprávěl, že když se chystali do postele, tak někdo zaklepal na dveře a řekl, že Poláci přicházejí. Jeho otec jak byl oblečený v pyžamu, tak vyběhl z domu na zahradu a spolu s ostatními se radoval a křičel, že přišli Poláci. Dle E. Motlocha jedni měli radost, jiní zase byli zklamáni a v takové atmosféře se čekalo do rána, co bude. Dále vzpomíná, že když vojáci došli až do kolonie, tak jeho otec vzal vlastní víno z rybízu a šel za vojáky a popisuje jak moc byli šťastní z jejich příchodu, a také, že než šli do školy, tak běhali za vojáky a obdivovali tanky. Na otázku, zda byli nějaká slavnosti, odpověděl, že určitě byly, ale on ve věku 14 let měl jiné starosti.⁹⁹

Audionahrávka s Alojzem Nierychelem je jedna z těch kratších (1h 53 min), tudíž informací o roku 1938 příliš neobsahuje. Nicméně si A. Nierychel pamatoval, jak Věřňovicemi jeli polští vojáci na koních, pěšky šla pěchota, lidé křičeli, vítali je a házeli jim květiny, dle jeho popisu to bylo moc hezké vítání.¹⁰⁰

K těm kratším nahrávkám rovněž patří rozhovor s Karolem Niemcem, který na základě svých vzpomínek vypověděl, že když přišli Poláci na Zaolzí, „[...] tak tu nic nebylo, žádné větší rvačky, to bylo dost tak bez střelení [...]“¹⁰¹ a žádné oslavy či manifestace si nepamatuje. Lze jen ztěží usuzovat, zda výpověď byla pravdivá a zda se respondent nechtěl na toto téma příliš rozhovořit. Osobně si myslím, že vzhledem k vysokému věku a paměti si respondent nepamatuje na události z října 1938. Samozřejmě tazatel měl možnost zeptat se více pokud vycítil, že respondent něco tají.

V obdobném duchu se vyslovila Valérie Vavračová, která vypověděla, že příchod polské armády byl poklidný, bez žádných větších nepokojů a vztahy se sousedy byly dobré.¹⁰²

Vzpomínky Otmara Kolbera na příchod polské armády byly dosti zmatené. Spletl si data vstupu polských jednotek se začátkem německé okupace v roce 1939. Nicméně vyprávěl, že když se ráno probudili, tak uviděli tanky, takové starosvětské, pravděpodobně pocházející ještě z doby Rakouska-Uherska. Tanky jako bojové prostředky se objevily v průběhu první světové války.¹⁰³

⁹⁹ DSKPČR, Erich Motloch, 15.1.2007.

¹⁰⁰ DSKPČR, Alojzy Nierychel, 14.10.2006.

¹⁰¹ DSKPČR, Karol Niemiec, 24.8.2007.

¹⁰² DSKPČR, Valérie Vavračová, 15.2.2007.

¹⁰³ DSKPČR, Otmar Kolber, 23.11.2007.

Při obsazování Těšínska SOS „Slezsko“ měla k dispozici 103 tanků typu TK-3.¹⁰⁴ Dále vypověděl, že na náměstí ve Fryštátě bylo velké množství lidí, kteří přišli přivítat polskou armádu, byl přítomen i maršál Rydz-Śmigły.¹⁰⁵ Na otázku jaká byla reakce na příchod Poláků, tak O. Kolber odpověděl, že „[...] byla taková propaganda, že teprve teď žijeme, že se měli špatně a nechávali se fotit v prasečích chlívech a ta zlost byla mezi nimi“.¹⁰⁶

obrázek 7 - Tanky projíždějící Českým Těšínem¹⁰⁷

Ve školním roce 1937/1938 Alojzy Szotkowski navštěvoval čtvrtou třídu polského gymnázia v Orlové. V následujícím školním roce, po založení polskou správou polského gymnázia v Jablunkově, začal opět navštěvovat čtvrtou třídu. Proč se tak stalo respondent neuvádí a ani tazatel nepoložil vhodnou otázku k této problematice. A. Szotkowski ke svému studiu vypověděl, že čtvrtou třídu ukončil pomocí stipendia, které obdržel, protože materiální situace jeho rodiny nebyla nejlepší. O příchodu polských jednotek věděl, resp. domníval se, že jednou se tak stane, protože čekal určité odčinění za léta 1918-1920. Vstup polské armády na Zaolzí byl mezi tehdejšími občany Písku a Jablunkova chápán jako velká euforie. Poslanec Paszek, podle Szotkowského, hovořil, že „[...] 20 let jsem nejedl polský chléb.“¹⁰⁸

¹⁰⁴ SKUPIEŃ, Piotr: Grupa Operacyjna „Śląsk“. [online; cit. 2009-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.goslask.profort.org.pl/?a=historia>>.

¹⁰⁵ DSKPČR, Otmar Kolber, 23.11.2007.

¹⁰⁶ *Tamtéž*.

¹⁰⁷ [online; cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW: <http://wiadomosci.netbird.pl/assets/article_image/32697.png>.

¹⁰⁸ DSKPČR, Alojzy Szotkowski, 13.5.2006.

Władysław Szurman je další ze skupiny, která kladně přijala vstup polských jednotek do Československa, přesněji řečeno, do Bystřice. Vzpomněl si, že v Bystřici byla kavalérie, která když přijela, tak vojáci seskočili z koně a poplácali je. Tuto vzpomínku si zachoval nejživěji. Dále vypověděl, že Poláky přišlo vítat početné polské obyvatelstvo, a že byla oslava na hřišti, kde měli mluvit různí funkcionáři. W. Szurman ale na hřišti nebyl, tyto informace obdržel z doslechu - od svých rodičů a sourozenců.¹⁰⁹

Po otázce tazatele jaké má Jerzy Cienciała vzpomínky na rok 1938 odpověděl rychle a jednoduše, že všichni ve Vendryni je vítali. Nejdřív byl v Cieszynie, později v Třinci a ve Vendryni. Když vojáci přijeli do Vendryně, tak chodili mezi ně. Později na Zaolzí začali jezdit skauti z celého Polska, měli stany pod Prašivou a přátelé Jerzeho Cienciały za nimi chodili zpívat, bavit se či tančit.¹¹⁰

Pokud jsem výše nabídl pozitivní reakce na příchod polských vojsk a vojenské obsazení Zaolzí, tak následující řádky popisují negativní až odmítavý postoj k celému aktu na začátku října 1938.

Na samotný akt vstupu polských jednotek do Německé Lutyně si František Gil vzpomíná jako na euforii místních Poláků. Na branách byly nápisy *Witamy Was*, lidé křičeli hesla, že chtějí autonomii a to bylo pro něj a pro jeho rodinu velkou výstrahou. Nevěděli, co s nimi bude s ohledem na otcovu práci na šachtě, kde nařízením od ředitele nemohli být zaměstnání Poláci, kteří neposílají své děti do českých škol. Byl tak označen po 10. říjnu 1938 za „*polakožerce*“, že nechce místní Poláky, a že je likviduje. Na nějaké slavnosti si nevzpomíná, nicméně připouští, že být mohly a upozorňuje na osobu Rudolfa Pastuszka, dle něj, největšího Poláka v Lutyni, který mohl takovéto slavnosti pořádat.¹¹¹

Stanisława Górniak-Dudowa, ač těšínská Polka, tak s příchodem polských jednotek měla spíše negativní zkušenost, i když jak sama vypověděla „*[...] rvalo mně to do Cieszyna [...]*“.¹¹² Bohužel nemohla, a na hlase na nahrávce to lze rozpoznat, protože zrovna malovali a bylo potřeba, aby pomohla a uklidila. Kromě silného katolicizmu, který byl vždy doménou polského národa a její rodina byla evangelická, tak další a zřejmě největší negativní vzpomínkou byla degradace otce

¹⁰⁹ DSKPČR, Władysław Szurman, 16.1.2007.

¹¹⁰ DSKPČR, Jerzy Cienciała, 12.10.2006.

¹¹¹ DSKPČR, František Gil, 4.12.2005.

¹¹² DSKPČR, Stanisława Górniak-Dudowa, 17.7.2007.

a jeho přesunutí do horské vesničky jako obyčejného učitele. A to jenom proto, že byl evangelík. Na to někteří těšínský Poláci tvrdili, že je lepší jeden evangelík než sto katolíků.¹¹³ Jak přesně je to myšleno, lze jen ztěží posoudit. Nicméně Těšínsko je známe tím, že se zde do dnešních dnů prolínají katolické a evangelické tradice a obě dvě víry jsou na Těšínsku od 17. století svým způsobem k sobě tolerantní. Příchod polské *dominantní katolické* správy narušil určitou rovnováhu, která pramenila z neznalosti místních poměrů u Poláků z vnitrozemí.

Výpověď Otakara Kochana z Petřvaldu o příchodu polského vojska je poněkud jiná. Na podzim roku 1938 bydleli už v Čechách, takže příchod jako takový nezažil. V nahrávce vypověděl, že celou událost nechce komentovat, všechno má z doslechu a zpět do Petřvaldu se vrátili až v roce 1940, kdy už na Těšínsku byli Němci.¹¹⁴ Dále vypověděl, že si ani nepamatuje, že by místní Poláci byli nějakým způsobem organizováni či existenci školy nebo třídy s polským jazykem vyučovacím.¹¹⁵ Tazatel se pokusil ještě jednou zeptat na třicátý osmý rok. Ptal se, jakým způsobem reagovali jeho rodiče na zábor Těšínska. I zde dostal odmítavou odpověď, že v Petřvaldě nebyli, a že se k těmto událostem nechce vyjadřovat. Vzpomněl jenom, že v průběhu období polského Zaolzí zemřel jeho dědeček a rodiče se dostali na jeho pohřeb až po uplacení celníka. Na základě této informace vyplynula další otázka, zda ještě někdo po novém vytyčení hranic zůstal na polském území. Odpovědí O. Kochana bylo, že zůstali jeho strejdové, kteří byli zaměstnanci dolů.¹¹⁶

Školní rok 1938/1939 byl pro Milana Kovalčíka rokem, kdy jako jeden z mnoha Čechů na Těšínsku začal navštěvovat polskou školu. Vzpomínal, že „[...] jako děcko zvědavé, jsem se šel podívat na pochodující vojáky [...];[...] *Názory lidí byli různé, někteří byli zlostní, někteří byli smutní, někteří se báli, co bude. Fakt je, že noví představitelé se nepředstavili moc dobře[...] [...] většina to (obsazení Těšínska – pozn. autora) vítala s chmurnou tváří [...] [...] tak jsem to vnímal, neslyšel jsem, že by to někdo chválil, já jsem to vnímal stejně, ještě horší to bylo v září 1939, (Poláci) postavili překážky Němcům, vyhodili most, ale to byly slabé záchvěvy, bylo to předem určené k porážce [...] [...] Poláci a Beck až příliš*

---

¹¹³ *Tamtéž.*

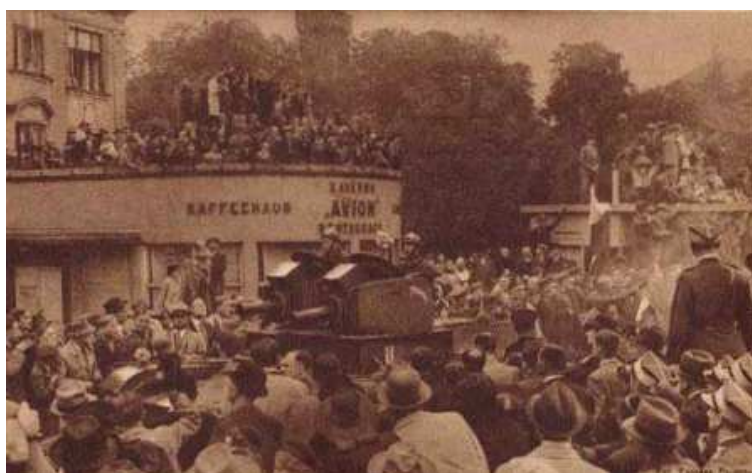
¹¹⁴ DSKPČR, Otokar Kochman, 8.12.2006.

¹¹⁵ Tato jeho výpověď je zcela pochopitelná, když v roce 1938 měl 10 let a Petřvald byl vždy baštou češství na Zaolzí.

¹¹⁶ DSKPČR, Otokar Kochman, 8.12.2006.

věřili Němcům [...]“.¹¹⁷ Z výše citované výpovědi vyplývá, že M.Kovalčík nebyl nakloněn připojení Zaolzí k II RP a věřil mýtu, že Beck paktoval s Hitlerem proti ČSR.

Samozřejmě ne každý mohl vítat polské jednotky, ať už to v Těšíně nebo svém rodném či jiném městě. Jedním z nich je i Jan Badura, který v té době pracoval v třinecké huti na třísměnný provoz a v den, kdy vojáci přišli do Českého Těšína, byl v práci. Dále doplnil, že se v té době se hodně slavilo, byly školní radovánky, manifestace, pochody. Označil to za vnitřní sílu místních Poláků a doplnil, že v té době „[...] jsme nebyli menšinou, ale většinou“.¹¹⁸

obrázek 8 - Příchod polské armády přes most do Českého Těšína kolem proslulé kavárna Avion¹¹⁹

4.2.2. Vztah Čechů a Poláků k polské správě

Připojením Těšínska k Polsku se diametrálně změnilo národnostní vnímání v regionu. Po 2. říjnu 1938 už nebyli Češi prokazatelnou většinou, ale naopak se stali menšinou v cizím státě. Není se proto čemu divit, že někteří z nich zvolili dobrovolný odchod na území II republiky či po 15. březnu 1939 do Protektorátu. Ostatně nelze jednoznačně prokázat, že v případě použití slov respondentů o vystěhování se Čechů do Protektorátu, tím bylo jasně míněno (z hlediska časového a historického), že se jednalo o vystěhování do Protektorátu (pokud

¹¹⁷ DSKPČR, Milan Kovalčík, 5.2.2007.

¹¹⁸ DSKPČR, Jan Badura, 13.2.2007.

¹¹⁹ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW: <http://republika.pl/blog_ze_3965869/5253753/tr/zajecie_zaolzia_avion.jpg>.

pominu výpovědi, které se týkaly vypovězení z nového polského území na Štědrý den, protože tento den byl pouze jednou za dobu polské správy na Zaolzí). V mnoha případech jsem přesvědčen, že respondentům se stíraly pojmy, resp. období II. republiky a Protektorátu. Důvodem zřejmě bude krátké trvání II. republiky, jakožto okleštěného pomnichovského československého státu. Naproti tomu německá okupace se mnohem víc zaryla do paměti aktivních či pasivních účastníků druhé světové války. Ti, kteří se projevovali protipolsky, se museli vystěhovat – uvádí se, že se jednalo o 30 tis. Čechů a 5 tis. Němců.¹²⁰ Někteří Češi, zvláště ti, kteří se nedokázali smířit s novými podmínkami, odešli dobrovolně sami. Dalším zajímavým společenským úkazem bylo soužití obou etnik mezi říjnem 1938 a srpnem 1939. Jelikož došlo okamžitě po záboru Těšínska k uzavření českých škol, tak Češi, kteří se rozhodli zůstat, resp. jejich děti, museli navštěvovat školy polské.

O výše zmíněné otázce vystěhování se ze Zaolzí, resp. o vypovězení z území, bylo v nahrávkách věnováno nemálo místa. Nahrávající se po položení otázky, jak si respondenti pamatují příchod polského vojska, ihned věnoval záležitosti české společnosti a jejího setrvání v rámci nového hraničního uspořádání a vztahu k polskému obyvatelstvu (nejenom k místním, ale i těm z vnitrozemí). Stejně tomu taky bylo v případě vztahu Čechů a Poláků ve sledovaném období.

Karol Filipiec vzpomínal, že Češi po příchodu armády utíkali z Třanovic, ale byly dle něj i takoví, kteří zůstali. Jednalo se především o rolníky, kteří nechtěli opustit svá hospodářství. Oproti tomu mladí lidé kolem 25 let, podle slov K. Filipce, byli jedni z prvních, kteří se rozhodli opustit svoje prostředí. Dále vyprávěl, že když přišli Poláci, tak to nebylo až tak zlé (v rámci národnostních sporů). Dle něj nebylo pravdou, že by se rozbíjely okna, v Třanovicích nebylo ani takových Čechů. Poukázal pouze na Czakóně. „[...] *to byl strašný člověk, jeho otec byl (místní – pozn. autora) Polák, všechny jeho děti posílal do polské školy a já nevím, proč se z něj stal takový Čech a proč najednou byl takový nepřítel[...]*“.¹²¹

---

¹²⁰ BORÁK, Mečislav: *Těšínsko v letech 1938-1945*. In: VALENTA, Jaroslav a kol.: *Nástin dějin Těšínska*, Ostrava-Praha, s. 102.

¹²¹ DSKPČR, Karol Filipiec, 9.5.2006. Na Zaolzí se lidem, kteří změnili svá národnostní hlediska říká, že jsou *szkoprtocy* a nebo, že se *przekabacili*. Neznám vhodným český ekvivalent těchto slov. Etymologicky první lze vysvětlit, že člověk zakopnul a v druhém případě, že změnil kabát.

V Horní Suché zůstalo velké množství Čechů. Ti posílali své děti do polské školy. Mezi oběma etniky se mluvilo tzv. *po naszymu*, čeští rodiče měli práci, „[...] takže je potřeba hodnotit velmi opatrně onu vzájemnou animozitu[...]“.¹²² Lze rovněž souhlasit s tvrzením B. Firly, který v další části rozhovoru říkal, že i Polsko přispělo k atmosféře na konci 30. let minulého století ve vztahu k Československu, a že to bylo jedno z nejmoudřejších rozhodnutí ministerského předsedy Józefa Becka. Polsko v té době nebylo žádným způsobem připravené na válku, samotná Beckova politika rovnováhy mezi západem a východem ani neumožňovala preferovat ve vztazích jeden stát. Dle B. Firly Polsko obsadilo Zaolzí, protože chránilo své zájmy.¹²³

Vztahy mezi Poláky a Čechy v meziválečném období nebyly, podle Jadwigi Gałuszki, příliš dobré. Dle ní na tom nesl vinu přílišný národně-socialistický duch vyučování. Jak již bylo zmíněno, její otec byl ve 30. letech starostou Jablunkova. V rozhovoru se v souvislosti s jejím otcem objevuje upozornění, ve kterém se její otec snažil apelovat na tu část jablunkovského obyvatelstva, která by měla spadeno na české spoluobčany, ať tak nečiní. Snažil se zabránit případným excesům. Výjimku potvrzuje výpověď, že jednomu Čechovi rozbili okno, podle všeho za tímto menším incidentem stáli polští opilí učitelé. Samozřejmě v Jablunkově byli i tací, kteří byli nuceni obec opustit.¹²⁴

Výjimkou z polsky hovořících respondentů byl Jan Gazur, který na začátku školního roku 1938/1939 chodil do české školy. Nahrávající se jej zeptal na tři otázky: zda si pamatuje ze školy reakci na vstup polských jednotek? Zda čeští učitelé vysvětlili změnu a zda se rozloučili? A také zda si respondent připomíná poslední den v české škole? Na první otázku respondent odpověděl, že „[...] atmosféra ve škole byla až depresivní, české úřady museli opustit svoje současné budovy a přestěhovat se na Moravu, my jsme soucítili s lidmi, kteří s pláčem opouštěli svoje domovy [...]“.¹²⁵ Odpovědi na druhou a třetí otázku byly negativní. Žádné loučení dle něj neprobíhalo, natož, aby někdo vysvětlil současnou situaci a svůj poslední den školy si respondent nepamatoval. Vysvětlovat rodící se status quo zřejmě nemělo smysl, protože jak místní Poláci, tak i Češi pořádně nevěděli, co se vlastně bude dít. Ale na druhou stranu všichni cítili, že změna, která

¹²² DSKPČR, Bronisław Firla, 29.12.2005.

¹²³ *Tamtéž.*

¹²⁴ DSKPČR, Władysław i Jadwiga Gałuszkowie, 12.1.2007.

¹²⁵ DSKPČR, Jan Gazur, 20.12.2006.

probíhala v prvních říjnových dnech roku 1938, ovlivní jejich životy. Nahrávající dále pátral, kolik lidí a jakého povolání opustilo Jablunkov. Odpovědí mu bylo, že v drtivé většině odcházela česká administrativa, učitelé, ozbrojené složky (finanční stráž, celníci a policisté) a rovněž pracovníci železnice. Vyhoštění také postihlo osoby, které neměli trvalý pobyt na Zaolzí.¹²⁶ Z výše uvedeného vyplývá, že nově příchozí polská správa neměla zájem udržet v úřadech protipolsky smýšlející Čechy. Dále pak osoby bez trvalého pobytu či českého úředníka, který se neuměl (po zavedení polského jazyka jako jazyka úředního) dorozumět polsky slovem a ani písmem.

Alojzy Nierychel hovořil, že nejrychleji utíkali „vlastenci“, co ubližovali Polákům (nejčastěji do Ostravy). Takoví lidé dle něj po příchodu armády neměli na Těšínsku, co dělat, protože nejenom místní Poláci by jim zřejmě dali co proto.¹²⁷ Je to zcela pochopitelné, že ti Češi, kteří cítili, že by jejich svědomí neobstálo v nových podmínkách, se rozhodli k odchodu. Domnívám se, že tak zabránili větší perzekuci ze strany místních Poláků či nové administrativy.

Čech Zdeněk Měkyna se ještě před příchodem polských jednotek odstěhoval s rodinou do Hulína. Nicméně se mu stýskalo po kamarádech, kteří na Zaolzí zůstali a navštěvovali polské školy, ale jak sám tvrdil, bylo to velmi krátké období.¹²⁸ Hranici přecházel načerno u Vojkovic.¹²⁹

Zajímavý úkol po odchodu Čechů z Bohumína obdržela maminka Ładysławy Krumnikl. V roce 1938 měla 9 let, většina jejich sousedů utekla do Protektorátu (jak v nahrávce uvedla) a její maminku pověřili, aby hlídala zahrady a domy. Do jednoho z takto opuštěných domů se nastěhovala polská rodina celníka z vnitrozemí. Její maminka navázala blízký kontakt s jednou z nových sousedek, ale nedovolila, aby se v těch domech dělaly nějaké změny. Nahrávající nijak nerozebíral, jaké pohnutky vedly její maminku k tomu, aby pečovala o „cizí domy“.¹³⁰ Nicméně soudím, že ty pohnutky byly čistě osobního charakteru pro zachování dobrých vztahů se starými sousedy. V té době nikdo netušil, za jak dlouho válka vypukne (pokud vůbec vypukne), popř. zda

---

¹²⁶ *Tamtéž.*

¹²⁷ DSKPČR, Alojzy Nierychel, 14.10.2006.

¹²⁸ Tímto chtěl respondent naznačit, že polské období v těšínských dějinách netrvalo příliš dlouho.

¹²⁹ DSKPČR, Zdeněk Měkyna, 9.2.2007.

¹³⁰ DSKPČR, Ładysława Krumnikl, 22.12.2005.

nenastane změna ve vztahu polská správa – čeští občané. Tzn. zda se budou moci čeští emigranti po nějakém čase vrátit zpět.

Dle vzpomínek Otmara Kolbera se Češi stěhovali z Fryštátu do Ostravy a Němci do Opavy.¹³¹ Elżbieta Koch pocházející ze staré Karviné nastínila v rozhovoru základní důvod odchodů Čechů z Těšínska do Československa – jednoduše měli obavu, že Poláci zde zůstanou natrvalo.¹³² Naproti tomu Karlu Niemczykovi, v té době třináctiletému chlapci, utkvěla v hlavě vzpomínka na utíkající ženu (dle jeho slov pravděpodobně na vlak do Frýdku), která nesla s sebou peřiny a tři děti. O něco později v nahrávce dodal, že Poláci Čechy vyháněli.¹³³ Bohužel už nedodal, o které Poláky se jednalo (zda místní nebo z vnitrozemí).

Adolf Kaleta osobně nepovažoval za nějaké velké nebezpečí, když se rozbíjeli okna a byly rozdmýchávány národnostní nepokoje, rozlišoval mezi nepokoji česko-polskými a polsko-českými.¹³⁴ Jsem přesvědčen, že obě formy nepokojů značí totéž, ale domnívám se, že A. Kaleta chtěl naznačit rozdíl mezi provokatérem a provokovaným. Dále v rozhovoru pronesl větu, která s tím, co je napsáno o vystěhování se ze Zaolzí, může znít rozporuplně, ale jedná se o osobní názor člověka, který neměl bližší vztah ke změně správy na Zaolzí, většinu času trávil mimo domov v ostravském internátě. Hovořil o tom, že věděl, že někteří Češi se „[...] *museli vystěhovat na frýdecko, ale nespátřuji v tom nějaké zlo; [...] učitelé s nástupem polské armády se vystěhovali odsud* (Těrlicko – pozn. autora) *do Čech*“.¹³⁵ Nahrávající se tímto již více nezabýval a podle rozhovoru prostor k dalšímu rozvedení byl. Nicméně Adolf Kaleta si myslí, že ačkoliv česká strana nepřivítala s nadšením příchod polské administrativy na Zaolzí, tak se to nijak neprojeвило na soužití obou etnik.¹³⁶ S výpovědí respondenta nelze souhlasit.

Podobným motivem, který se opakoval v nahrávkách, bylo vytloukání oken. Podobně jak předchozí respondenti, tak i Stanisława Górniak-Dudowa vyprávěla, že byly ojedinělé případy, kdy bylo házeno kamení do oken. Nicméně už neřekla ani nenaznačila, kdo by mohl být případným viníkem. Ostatně okna se vytloukalo především v noci. Ale jak vypověděla v nahrávce, tak její rodina

---

¹³¹ DSKPČR, Otmar Kolber, 23.11.2007.

¹³² DSKPČR, Elżbieta Koch, 5.4.2008.

¹³³ DSKPČR, Karel Niemczyk, 25.7.2006.

¹³⁴ DSKPČR, Adolf Kaleta, 14.2.2007.

¹³⁵ *Tamtéž.*

¹³⁶ *Tamtéž.*

a ani sama nebyla spokojená se situací ve vztazích mezi oběma etniky. Hovořila o některých Čechách, kteří byli pro ni sympatičtí a slušní a „[...] z ničeho nic je vzali na policejní stanici, kde byli týráni, byly to velmi nepříjemné záležitosti, protože jsme ty lidi znali, žili s nimi a dobře jsme se znali [...]“.¹³⁷ V jejím hlase bylo poznat, jako by cítila vinu, za Poláky z vnitrozemí, kteří se tímto způsobem chovali k jejich sousedům a výslovně je ponižovali. Následně se pokusila připomenout několik jmen, ale kromě obchodníka Pielucha (popsala jej jako výjimečného člověka) si nedokázala jméno nikoho jiného vybavit. Také si vzpomněla, že její teta si vzala za muže Němce původem z Brna a pamatuje si, že i oni museli být *evakuováni do Protektorátu*. Nicméně podle jejich vzpomínek jim soused řekl, ať si z toho nic nedělají, že se brzy vrátí.¹³⁸ V další části rozhovoru již nebylo pátráno po sousedovi, na jakém základě a podle čeho tak soudil, že se tak stane – ale je potřeba brát v potaz, že povědomí o možné válce bylo mezi obyčejným lidem přítomno. Rovněž nebylo jasně specifikováno, zda ta *evakuace* byla už za Protektorátu nebo ještě v období II. republiky.

Vzpomínky Milana Kovalčíka, Čecha z Petřvaldu, po příchodu polského vojska měly charakter poukázání na nepříjemné období jeho života. Popisoval, že když někdo měl na někoho zlost, tak stačilo zajít *na gmine*¹³⁹ a říct *vyhod'te ho a oni to udělali*.¹⁴⁰ Je potřeba ale zdůraznit, že pravděpodobně to nebylo tak jednoduché, i když připouštím, že když se člověk se projevit trochu antipolsky, tak měl jistotu, že obdrží tzv. *przepustke bez powrotu*.¹⁴¹ Dále hodnotil, že obdržet takovýto dokument na Vánoce či během Vánoc a obdržet 24 nebo 48 hodinovou lhůtu k vystěhování se z domova bylo až příliš drastické. Podle jeho názoru bylo z Petřvaldu vyhnáno na pět tisíc osob. V období polské správy po zrušení českých škol navštěvoval školu polskou. Vyprávěl, že ze školního roku 1938/1939 si pamatuje pálení českých knih a učebnic za školní budovou. Nicméně byl stále školou povinný a nevnímal morální a etický dopad pálení knih. Nějaké knihy a učebnice se snažil uchovat, ale jak říkal, „[...] fakt je ten, že o rok později hořely kromě českých knížek a učebnic, rovněž polské (zde respondent odkazoval na pozdější německou okupaci). [...] Měli jsme v té době velmi šikovného a

¹³⁷ DSKPČR, Stanisława Górniak-Dudowa, 17.7.2007.

¹³⁸ *Tamtéž*.

¹³⁹ Tzn. na obecní úřad.

¹⁴⁰ DSKPČR, Milan Kovalčík, 5.2.2007.

¹⁴¹ Jedná o dokument, který zakazoval návrat do rodných míst, resp. k zpětnému překročení nových československo-polských hranic. (

*férového učitele. Jmenoval se Jedynak, pocházel z Polska. [...] on se neptal, jestli jsi Čech, Polok, Niymiec[...]*¹⁴² Z výpovědi vyplynulo, že zmíněný učitel měřil všem žákům stejným metrem. Nahrávající se také ptal, zda byly nějaké demonstrace. M. Kovalčík reagoval, že demonstrovat ani nešlo, protože když se sešli tři lidi, tak už je bili. Z toho období, jak vzpomínal, pochází tento výrok: *Potkají policisté chlapa a ptají se kým je? Odpověděl, že je Čechem a už ho začali bít. Potkají ho znovu a zeptají se na totéž. Chlap jim odpoví, že je Polák a zase ho zbijí. Když toho stejného chlapa potkají po třetí, ten je ani nepustí ke slovu a říká, ať se ani neptají a jenom bijí.* Tento výrok zřejmě dobře charakterizuje jednu z mnoha rovin vztahu mezi místním těšínským obyvatelstvem a Poláky, kteří sem přišli z vnitrozemí. Podle M. Kovalčíka přišlo na Zaolzí po obsazení až 3000 osob z vnitrozemí jenom do Petřvaldu.¹⁴³ Respondent neuvádí, z jakého zdroje čerpal a ani odkud se to dozvěděl, rovněž ani nahrávající se nezeptal. Zjistit absolutní počet lidí, kteří se na Zaolzí vrátili po 2. říjnu 1938 nebo přišli z vnitrozemí, bude velmi těžké. Už jen z toho důvodu, že polská správa na Těšínsku nebyla příliš dlouhá na to, aby se mohlo provést sčítání lidu. Dále vycházet z počtu zapsaných dětí a žáků do mateřských škol či dalších stupňů vzdělání by nebylo možné, protože (pokud takové informace jsou dostupné) byly by pouhou nepoměrnou částí. V úvahu vůbec nepřicházejí matriky. Počet narozených či zemřelých by nedokumentoval počet Poláků, kteří přišli z Polska. Určitou výpovědní hodnotu by měly zápisy katastrálních úřadů, ale ani zde bychom nenašli odpověď na výše položenou otázku. Jednou z nejvíce relativních možností by mohly být tzv. *fingerbadrucky*¹⁴⁴, ale otázkou zůstává, zda by výsledné číslo pomohlo zdokumentovat počet Poláků z vnitrozemí. Obávám se, že zřejmě ne, protože je potřeba vzít v potaz migraci mnoha osob po 1. září 1939¹⁴⁵ - útěk před Němci na východ, odvelení mužů k obraně státu či návrat Poláků z vnitrozemí zpět do svých domovů. Kovalčík dále uvedl, že ti, kteří přišli na Zaolzí, byli následně delegováni na doly, ale jak poznamenal, jejich míra kompetentnosti v zastávání přidělených funkcí byla víc než malá. Vypověděl, že „[...] ti noví představitelé, úředníci, techničtí, administrativní, kteří přišli, zřejmě nebyli zvyklí

---

¹⁴² *Tamtéž.*

¹⁴³ *Tamtéž.*

¹⁴⁴ Německé sčítání lidu, které proběhlo koncem roku 1939.

¹⁴⁵ Byli tací, co před nacisty utekli až za Lvov a složitě (a hlavně dlouho) se vraceli zpět na Těšínsko.

na organizování [...] tam byl nějaký řád, systém (na dole – pozn. autora) a s příchodem nové správy zavládnul chaos. Veleli lidé, co tomu nerozuměli.“¹⁴⁶ V rámci rozhovoru byla rovněž zmíněna otázka církve, protože rodina M. Kovalčíka se hlásila k husitské církvi. Příchodem polské správy byly jiné církve, než katolická (která byla samozřejmě nejvíce preferována) a evangelická, zrušeny. Respondent vyprávěl, že když přišli do katolického kostela v Orlové na faru, tak místní farář „[...] znal zdejší poměry a říkal, že nás nebude polévat vodou po hlavě. Táta říkal, že to ani nechceme, že potřebujeme papír na šachtu“.¹⁴⁷ Tento papír byl zapotřebí k získání práce, resp. k jejímu udržení. S trochou nadsázky lze říct, že měl dokazovat loajalitu místních k nové politické a úřednické správě. Poslední otázkou, která byla prodiskutována, byla otázka na téma vyhoštění ze Zaolzí. Respondent vypověděl, že tyto záležitosti moc neregistroval, především kvůli nízkému věku, ale vzpomínal, že „[...] každý očekával každým dnem, že dostaneme przerwuszkę ewakuacyjną. To byla katastrofa, kdy v průběhu 24 hodin se museli vystěhovat, z vozíkama, tragačama, s koňskými povozy [...]“.¹⁴⁸ Nedokázal ale odpovědět, proč byli někteří vyhoštěni a někteří ne. Podle intonace hlasu bylo možno poznat, že odpověď na zadanou otázku nezná. Nicméně tvrdil, že „[...] pokud měl jeden soused spadeno na druhého, tak to bylo rychlé, stačilo říct wyciepcie go a było“.¹⁴⁹ Ale jak jsem již zmínil výše, tak jednoduše to určitě nefungovalo. Samozřejmě mohly zde být případy s takovým postupem, ale označil bych je za ojedinělé.

Již jednou zmíněný Jerzy Cienciała z Vendryně si vzpomíná, že právě z Vendryně Češi odešli sami, resp. před Poláky utekli. Doložil to vyprávěním o majiteli statku, který hnal před sebou všechny krávy, koně a směřoval do Frýdku. Dále poukazuje na to, že z Vendryně odešly jen čtyři české rodiny, zbylí Češi zůstali.

Situace ve Stonavě byla podle vyprávění Władysława Gałuszki obdobná. Protestů proti polské správě nebylo. Konstatoval pouze, že Češi, kteří se do Stonavy nastěhovali, tak odešli sami nebo byli ze Stonavy (potažmo i z Těšínska) vypovězeni. Česko-polské vztahy ve Stonavě byly agresivní, ale byly přítomné pouze slovní potyčky. Na druhou stranu zmínil, že existovala skupina mladých

---

¹⁴⁶ DSKPČR, Milan Kovalčík, 5.2.2007.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

lidí, která rozbíjeli okna Čechům.¹⁵⁰ Na soužití to vliv samozřejmě mělo a dovolil bych si tvrdit, že nemalý.

V rozhovoru na téma vyhoštění Janina Glajcar řekla, že ve Vendryni bylo několik Čechů, kterým se nové poměry nelíbily. Její otec ujišťoval některé z nich, že pokud chtějí, tak se můžou vystěhovat. Bohužel v rozhovoru nezaznělo, kdo byl její otec, že mohl přinejmenším zaručit jejich bezproblémový odchod. Nahrávající se nijak neptal. Janina Glajcar rovněž ve své výpovědi vzpomínala (podobně jak Jerzy Cienciała) na tehdejšího majitele statku, který hnal své krávy na českou stranu.¹⁵¹

Erichu Motlochovi bylo v roce 1938 14 let, nepamatuje si nějaké protesty proti obsazení Těšínska. Vzpomínal, že na Štědrý den se musel z kolonie zvané *při Ociypkovi* vystěhovat český horník Parna. Vzpomněl si, že v ten den bylo u jeho domu nákladní auto a na nábytku měl připevněný vánoční stromek.¹⁵² Nijak zvlášť to nekomentoval, nicméně to dokumentuje, že polská správa byla v rámci své antičeské politiky velmi agresivní. Situace s odchodem Čechů v dnes již neexistujících karvinských koloniích byla různá, ale poměrně stejná, jako v celém Těšínsku. Ti, kteří do kolonií přišli za I. republiky, tak odešli, ale dle něj byli i takoví, kteří zde zůstali a svoje děti posílali pak do polských škol. Následně připomenul, že existovaly skupiny lidí, které vracely *politický a společenský útlak* ze strany Čechů z předcházejícího období I. republiky, tzn. že ti, kteří byli proti Polákům za I. republiky, „[...] *tak ho v noci zbili nebo ho vyhodili z práce za Poláků. [...] Mezi námi mládeží takové třenice nebylo, to spíše mezi těmi staršími*“.¹⁵³

Podle Rudolfa Płoszka Češi v době polské správy pomalu z Těšínska odcházeli a často docházelo k zneužití vydáváním dokumentů o vyhoštění. Dále tvrdil, že do dnešních dnů jsou v Ostravě či Frýdku osoby, které toto počínání polské správy vyčítají¹⁵⁴. Nicméně když zhodnotil národnostní poměry v letech 1918-20 a v roce 1938, tak došel k názoru, že si nepamatuje na nějaké výraznější

---

¹⁵⁰ DSKPČR, Władysław i Jadwiga Gałuszka, 12.1.2007.

¹⁵¹ DSKPČR, Janina Glajcar, 2.8.2006.

¹⁵² DSKPČR, Erich Motloch, 15.1.2007.

¹⁵³ *Tamtéž*.

¹⁵⁴ Takové vyčítání se pak po druhé světové válce obrátilo proti autochtonním Polákům na Zaolzí.

excesy v roce 1938 v porovnání s prvním obdobím, které bylo daleko více národnostně vyhrocené.¹⁵⁵

Další výpovědi respondentů (např. Jan Grabowski, Alojzy Szotkowski, Władysław Szurman, Józef Jachnicki) se poměrně shodují v otázce odchodu Čechů z Těšínska z důvodu jejich nesouhlasu s novou politickou správou nebo že byli vyhnáni či vypovězeni z území Těšínska. Hovořili takto o Češích nebo o pročeších, kteří se následně na podzim roku 1939 vrátili s Němci.¹⁵⁶

Myslím, že to, co se dělo na Zaolzí po příchodu polské správy a jaký měla právě polská administrativa vztah k Čechům, dobře popsal Edward Polok z Horní Suché, který k vyhánění Čechů řekl následující: „[...] *Byli jsme v Polsku. Ti, kteří zde bydleli už za I. republiky, tak mohli zůstat. Ti, kteří přišli, tak museli odejít, ale byli i Češi, kteří nebyli zfanatizováni, ale přesto museli odejít*“.¹⁵⁷ Dalším příkladem, který poslouží k lepšímu pochopení vztahů na Těšínsku, byl výrok Eugeniusza Kocha. V nahrávce vysvětlil, že ti, kteří se dokázali přizpůsobit novým podmínkám, tak neměli žádné obtíže s polskou správou. Ti, jenž *brojili* proti Polákům, „[...] *shořeli na pánvi, následovala četnická stanice, kde dostali výplatu (zbili je – pozn. autora) a museli se vystěhovat. Právě takoví dělali největší šum, že je bijí Poláci*“.¹⁵⁸ Odejít, podle jeho slov a jiných pamětníků, mohl každý, kdo chtěl. Polská administrativa nikomu nebránila opustit Zaolzí a přestěhovat se do okleštěného Československa.

4.2.3. Vztah těšínských Poláků k Polákům z vnitrozemí

Ve velké radosti, nadšení či dokonce v euforii byl přijímán příchod polské armády na Zaolzí v říjnu roku 1938. Záhy se však situace na Zaolzí změnila nejen pro místní polské obyvatelstvo. Autochtonní Poláci dlouho čekali na připojení k vysněné vlasti, jak to sami popisovali v audio nahrávkách. Nicméně vlivem mezinárodní politické situace a způsobem jakým bylo Zaolzí připojeno

---

¹⁵⁵ DSKPČR, Rudolf Płoszek, 18.7.2007.

¹⁵⁶ DSKPČR, Jan Grabowski, 12.2.2007. DSKPČR, Alojzy Szotkowski, 13.5.2006. DSKPČR, Władysław Szurman, 16.1.2007. DSKPČR, Józef Jachnicki, 5.12.2006.

¹⁵⁷ DSKPČR, Edward Polok, 2.2.2006. Tím sfanatizovaným Čechem měl E. Polok zajisté na mysli, tzv. *české šovinisty*, kteří podněcovali a v průběhu meziválečného období zbrojili proti autochtonním Polákům.

¹⁵⁸ DSKPČR, Eugeniusz Koch, 2.4.2008.

k polskému státu dodnes vyvolává mnoho otázek a ještě víc pocitů (hlavně ze strany zúčastněných).

K těm pozitivním pocitům či ještě lépe k pozitivním změnám, které přineslo připojení Zaolzí k Polsku lze řadit snahu polské správy k přeměně okolí Girové na druhé Zakopane, tak jak to popisoval Alojzy Szotkowski. Dle jeho vzpomínek to byl úspěch polského národa (Poláků na Zaolzí), Polsko chtělo postavit novou cestu na Girovou, kde by bylo koupaliště, hotely, hřiště atd. Podotkl rovněž, že nově založené gymnázium v Jablunkově mělo dokonce svého lékaře i zubaře.¹⁵⁹ Pokud Milan Kovalčík nehodnotil kladně obsazení Těšínska, tak z výpovědi A. Szotkovského vyplývá, že Polsko mělo zájem a snahu podpořit region nad Olzou, jen soudím, že se nevydalo tou nejlepší cestou (zavíráním škol, vyhánění Čechů atd.).

Vzpomínky Jerzeho Cienciały na polské období jsou spojené především s pobytem polských skautů o letních prázdninách, kdy vzpomínal, že pod Prašivou byl tábor, kde chodil si povídat, bavit či tančit se skauty a zůstával do pozdních nočních hodin. Druhou vzpomínkou na osmatřicátý bylo získání vysněné práce v třineckých železárnách. V období I. republiky nemohl najít práci, protože jeho otec jej neposílal do české školy. Teprve s příchodem Polska se po dlouhé době čekání (až v červenci 1939) dostal práci v železárnách. V rozhovoru konstatoval, že příliš mnoho úředníků nepřišlo do Třince, většina míst již byla obsazena místními Poláky. Rovněž Češi nemohli Poláky nařknout z toho, že by v roce 1938 nedostali práci. Podle J. Cienciały dostali práci i ti, kteří posílali děti do české školy.¹⁶⁰ Vysvětlení proč se tak dělo se může jevit až příliš zjednodušující, ale pracovat v huti nemohl každý.

Władysław Gałuszka na otázku, zda se nějak změnila jejich sociální situace po příchodu Poláků, odvětil, že nikoliv. „[...] *Pokud jde o rodinný život, tak se toho moc nezměnilo, otec nadále pracoval na železnici, my jsme studovali (společně s bratrem – pozn. autora), ani finančně jsme nepocítili, že by nastala k horšímu či lepšímu, [...] nebyly žádné problémy*“.¹⁶¹

„[...] *když se začalo zbrojit, tak se (ekonomická) situace zlepšila, (lidé – pozn. autora) si to pochvalovali a když přišli Poláci, tak to bylo stejné a ještě bylo*

¹⁵⁹ DSKPČR, Alojzy Szotkowski, 13.5.2006.

¹⁶⁰ DSKPČR, Jerzy Cienciała, 12.10.2006.

¹⁶¹ DSKPČR, Władysław i Jadwiga Gałuszka, 12.1.2007.

levněji. Otec když přinesl první výplatu, tak řekl, že je zvědavý, co se za to koupí. No, nekoupili toho moc, ale mně nejmíc zajímalo jenom sladké, protože ho mám rád a otec chválil, že je všechno levnější“¹⁶² – těmito slovy Erich Motloch zhodnotil ekonomickou situaci rodiny ve sledovaném období.

Když bylo potřeba přejít hranici, lidé museli mít propustku. Ne každý ji vlastnil a hodně lidí přecházelo hranice načerno. Už jenom proto, že uměle vytvořená hranice byla často i několik metrů od zabydlené oblasti či procházela v místech, které lokální obyvatelstvo dobře znalo a tudíž nebylo v silách bezpečnostních složek uhlídat celou hraniční linii. Karol Niemczyk vzpomínal, že v prvních dnech polské správy ještě neměli zloté, a byli tak donuceni chodit na českou stranu načerno.¹⁶³

První výraznou změnu, kterou Karel Niemczyk pocítil v průběhu osmatřicátého, bylo uzavření otcova obchodu a dále, že „[...] sousede se změnili, Češi odešli, přišli noví (sousedé – pozn. autora), my jsme ihned obdrželi polské občanství. [...] Jako malí kluci jsme o tom moc nepřemýšleli a otcí to bylo jedno“.¹⁶⁴ Lze jen ztěžít usuzovat, proč to bylo jeho otcí jedno, v rozhovoru se o tom již nijak nepojednává.

Zajímavou vzpomínku na polskou správu měl Otmar Kolber, který vypověděl, že společně s kamarády běhali kolem vojáků a tanků a vzali nějakou municí, čímž byli potrestáni dvěma dny, kdy museli umývat kola.¹⁶⁵ Příhodný a praktický trest pro mládež.

Józef Jachnicki vzpomínal, že do domu, kde probíhal rozhovor, se nastěhovali teprve v polovině polské správy, čili koncem ledna či počátkem února 1939. Zdůraznil, že společenský a kulturní život byl velice čilý, ale na druhou stranu podotkl, že „[...] to období zapříčinilo mnoho zla, protože přišlo hodně lidí z Polska a zdejší region neznali. [...] a ti lidé, co byli Poláky a za Čechů práci nedostali, šli teď prosit o práci. Odpovědí jim bylo, já Vás neznám, takže práci nedostal“.¹⁶⁶ Pro mnoho zdejších Poláků to bylo velmi nepříjemné, obzvláště když s příchodem nové vlády očekávali, že bude i práce. Dozvuky ekonomická krize z počátku 30. let minulého století byly přítomné

---

¹⁶² DSKPČR, Erich Motloch, 15.1.2007.

¹⁶³ DSKPČR, Karol Niemczyk, 21.8.2006.

¹⁶⁴ DSKPČR, Karel Niemczyk, 24.8.2007.

¹⁶⁵ DSKPČR, Otmar Kolber, 23.11.2007.

¹⁶⁶ DSKPČR, Józef Jachnicki, 5.12.2006.

i na sklonku meziválečného období, stejně tak národnostní diskriminace při snaze obdržet a hlavně udržet si práci.

Koch Eugeniusz v rozhovoru zdůraznil, že pokud za I. republiky existovalo trojitě pojmenování měst (např. Bohumín, Bogumin, Oderberg), tak za polské vlády na Těšínsku existovaly pouze polské názvy.¹⁶⁷ Na jednu stranu je pochopitelné, že noví majitelé těšínského panství chtěli celý region v co možná nejkratším čase přizpůsobit a začlenit do administračních struktur II RP, nicméně obrali v některých případech přístup, který se ne vždy slučoval s dobrými mravy.

Někteří z respondentů si nepamatovali, jakým způsobem se změnila jejich situace (především ekonomická) v době polské správy. Důvodem byl především nízký věk a z toho plynoucí bezstarostný život. Například se jedná o Janinu Glajcar, Karla Niemca nebo o Emiliu Kotas, která dodala, že ty vztahy jsou v menší míře podobné dnešním dnům (myšleno v obecné rovině, nejenom v rámci česko-polských vztahů) – lidé byli rozděleni na dvě strany, byla nenávisť, byl šovinismus.¹⁶⁸ Je zde potřeba zdůraznit, že změna v národnostních vztazích se výrazně zlepšila – už se nerozsbíjejí okna, nepropouští se z práce kvůli národnosti, a nebo kvůli vyučovacím jazykům školy dítěte.

Polská správa mj. přispěla k zavedení elektřiny ve Vendryni. Józef Marosz na to s úsměvem vzpomínal, že oni v meziválečné době doma neměli ani rádio, svítili si petrolejovými lampami, ale teprve za Poláků zavedli elektřinu, předtím chyběly peníze (nezdůraznil však komu, zda jim v rodině nebo obci, jakožto české administrativě).¹⁶⁹

Maria Peterek, jedna z nejstarších respondentem vzpomínala, že situace po obsazení Zaolzí se velmi změnila. Nedokázala to ale nijak vysvětlit. Nicméně pokračovala a tvrdila, že každý kdo měl dobré postavení, tak si už jej udržel, avšak záleželo, jestli lidé měli práci či ne.¹⁷⁰

Výpověď Elżbiety Koch stojí na pomezí. Vyprávěla, že u nich doma byl vstup polských jednotek přijat kladně. „[...] nám to nijak nevadilo, protože jsme byli Poláci“.¹⁷¹ Dokonce uvedla, že české děti, jejichž rodiče se rozhodli zůstat, začaly navštěvovat polské třídy. Dennodenní život ve škole byl bezproblémový,

¹⁶⁷ DSKPČR, Eugeniusz Koch, 25.3.2008.

¹⁶⁸ DSKPČR, Janina Glajcar, 2.8.2006; DSKPČR, Karel Niemiec, 24.8.2007; DSKPČR, Emilia Kotas, 1.8.2006.

¹⁶⁹ DSKPČR, Józef Marosz, 16.2.2007.

¹⁷⁰ DSKPČR, Maria Peterek, 5.9.2007.

¹⁷¹ DSKPČR, Elżbieta Koch, 5.4.2008.

nepamatuje si, že by se mezi sebou hádali či by polština šla některým Čechům lépe než Polákům, ale upozorňuje, že ne všichni měli jazykové nadání.¹⁷²

Dle Emy Sikory byli tací, co chodili v noci a vytloukali okna i tam, kde byly malé děti, což nebylo zrovna nejlepší pro usmíření mezi oběma etniky, ale vytloukat okna přes den není zrovna obvyklé. A když už vyvíjet takovouto činnost, tak večer či noc se k tomu zdají být nejpříhodnější.¹⁷³

Ve své výpovědi Stanisława Górniak-Dudowá poukazyvala na neznalost místních poměrů Poláky z vnitrozemí. Když přišli, tak okamžitě začali likvidovat existující obchody. V jejím hlase bylo cítit opovržení těmi lidmi, kteří, jak říkala, *cpali se do všeho*. Jen učitelé se dokázali adaptovat na situaci, která se vytvořila příchodem polské armády. Dále konstatovala, že pokud se vydělávaly peníze, tak se žilo příjemně, všude bylo poměrně levně.¹⁷⁴

Učitelka Anna Mech si pamatovala, že ve školním roce 1938/1939 měla ve třídě čtyři polské děti a 27 českých¹⁷⁵, což dokazuje, že v Rychvaldě Češi zůstali. Vzpomíná si, že přijelo strašně velké množství lidí z Polska, a že do její třídy chodila i dcera finance. Kromě ní a učitele Burysty pocházeli všichni z Polska. Velmi negativně se ohradila vůči akci z 15. srpna 1939. V ten den se sjeli poutníci do Rychvaldu, ke se měl vysvětit husitský kostel na katolický. Samozřejmě lidé proti tomu protestovali a A. Mech se nelíbilo, když je Poláci bili pendreky.¹⁷⁶

4.2.4. Příběh 1. – Helena Bajtek z Nýdku

V roce 1938 Helena Bajtek skončila obchodní akademii v Cieszynie, kde chodila na propustku, protože na pas nebyli peníze. Ten se dal vyrobit jenom v Ostravě a to bylo, dle jejich slov (podle finančních a časových možností rodiny), neúnosné. Propustka pro ní byla jednodušší, stála jenom 5 korun. Stačilo přijít na obecní úřad v Bystřici a za pět korun a razítko obdržela propustku. Jedinou nevýhodou, kterou uvedla bylo, že propustka měla platnost pouze půl roku a bylo proto zapotřebí i často vyrábět.

---

¹⁷² *Tamtéž.*

¹⁷³ DSKPČR, Ema Sikora, 10.10.2006.

¹⁷⁴ DSKPČR, Stanisława Górniak-Dudowa, 17.7.2007.

¹⁷⁵ DSKPČR, Anna Mech, 31.7.2006.

¹⁷⁶ *Tamtéž.*

V roce 1938, když chodila přes most do Cieszyna, tak Ti celníci jí často říkali, že *My Vám to brzy zarazíme, to špacírování do Polska, už se Vám to končí*. Sama do dnešní dnů neví, co tím měli na mysli. Nicméně v nahrávce uvedla, že věděla, že existuje velmi napjata mezinárodní atmosféra.¹⁷⁷ Vzpomínala, že když byl nějaký český národní svátek, tak přejít hranici bylo velmi obtížné, protože nás nechtěli pustit. Někdy se dokonce stalo, že se nedostala do školy. Jako příklad uvedla říjnové svátky, kdy celníci říkali *Máme svátek, nikam nepůjdete* a do Polska ji nepustili. Následně ve škole měla absenci, i když se snažila vysvětlit, že důvodem proč nepřišla do školy bylo, že ji celníci nechtěli pustit přes hranici.

Helena Bajtek se jednoho dne rozhodla koupit uzené šproty (2 złote/kg), koupila si šproty za 20 grošů a nesla je mamince, protože jak uvedla, její maminka je měla strašně moc ráda. Bohužel šproty přes hranici nepřenesla, i když je měla schované v tašce a už polský celník jí donutil jít šproty vrátit. Podle jejích vzpomínek museli každý den otevřít aktovky, kde celníci z obou stran hranic hrabali dost dlouho, ale jak sama přiznává jít vrátit ty šproty bylo značně nepříjemné a potupné. Další podobný případ se Heleně Bajtek stal v souvislosti s nákupem ve školním obchodě, kde bylo možno koupit mj. sešity, knihy, formuláře, nějaké drobnosti, ale i housky se salámem anebo s játrovou paštikou. Jelikož onu játrovou paštiku neznala, tak si housku za 15 grošů koupila, ale dala přednost přípravě na hodinu a housku už nestihla sníst. Jak sama říkala, *nejhorší byl dějepis. Účetnictví a počítání to měla ráda, ale dějepis nikoliv*. Do housky si stačila jen kousnout. Na polské straně bylo všechno v pořádku, ale když přišla k Čechům, tak si jí ten celník zeptal *Co to máte?*, odpověděla jsem, že je to moje svačina. A jelikož byl nedůvěřivý, tak musela housku vytáhnout z aktovky, rozbalit a ukázala mu dvakrát kousnutou housku. Celník se jí zeptal, *To máte na šmugel, co?*¹⁷⁸ Strašně jí to zamrzelo, tak vzala housku a položila na okénko celnice a pomalu odcházela. Celník za ní volal, bála se a čekala, kdy vystřelí. Díky tomuto zdržení na celnici už nestihla vlak domů. Podle ní tyto dvě události dokumentují, jaký byl její vztah k Čechům a tvrdila, že Češi takto Poláky velice často obtěžovali.

---

¹⁷⁷ Osobně si dovoluji soudit, že podobné výroky vycházeli spíše od nacionálně laděných jedinců, než aby měly větší platnost.

¹⁷⁸ Šmuglování – pašování.

Když přišla Polska, tak to bylo její šťastné životní období. Snažila si sehnat práci. Napsala do třineckých železáren, ale odpovědí jí bylo, že oni polskou obchodní akademii neuznávají, a že ji do práce nevezmou. Přesto měla štěstí. Požádala maminku, aby se za dceru přimluvila u kněze Bergera, zda neví o nějaké vhodné práci. Ten přislíbil, že se po nějaké práci poohlédne a dá vědět. Netrvalo to dlouho a přišli za ní tři osoby, že pro ni mají nabídku práce. Vůbec nevěděla, o koho se jedná a jak ji našli. Vysvětlili ji, že kontakt získali přes kněze Bergera, a že jsou pracovníky Zrzeszenia Młodzieży Polskiej w Czechosłowacji.¹⁷⁹ Řekli ji, že od následujícího dne ji zaměstnají. Před samotným obsazením Zaolzí bylo cítit napětí. V té kanceláři pracovala, psala na psacím stroji, však pociťovala, že se něco děje. Po kanceláři se procházel Emanuel Guziur, Władysław Sikora, Józef Raszyk, všude viseli polské vlajky. Tvrdila, že ji politika nezajímala, že byla ráda, že má práci. Po návratu z práce potkala svého otce, který byl ve velmi dobré náladě a sdělil jí, že Poláci přijdou na Zaolzí. Tak se dozvěděla o počínajícím připojení Zaolzí k Polsku.

Když přišla druhý den do práce, tak v kancelářích nikdo nebyl. Najednou se otevřely dveře a v nich učitel Walek, který ji požádal, aby šla s ním do jiné kanceláře. Tam seděl již nový školní inspektor Kazimierz Kuśnierz, který ji záhy vysvětlil, že zakládá školní inspektorát na české straně¹⁸⁰ a zda by nechtěla u něj v sekretariátu pracovat. Souhlasila. Na místě jí vypsali smlouvu. Následujících 11 měsíců byly pro Helenu Bajtek, jak tvrdila, nejkrásnějším obdobím životním obdobím. Na inspektorátu byla v kontaktu jenom s učiteli, vyřizovala personální záležitosti atd.

Heleně Bajtek bylo tehdy 19 let, když přišli Poláci. Na nějaké slavnosti, manifestaci si nevzpomíná. Pamatuje si pouze, že lidé s květinami vítali vojáky. A Češi když odcházeli, tak stačili zastřelit dva Poláky. Pravděpodobně to byl jejich neuvážený čin, vyprovokovaný horlivou snahou je vyhnat i přesto, že polské vojsko v Bystřici ještě nebylo. Na téma vyhánění Čechů konstatuje, že utíkali sami, a že v Bystřici bylo málo Čechů. Tvrdila, že se všichni po příchodu vojsk cítili šťastně, nikdo se však nemstil. Ti, co se v nových poměrech necítili,

---

¹⁷⁹ Sdružení polské mládeže v Československu, hlavní kanceláře měli v hotelu Piast v Českém Těšíně.

¹⁸⁰ Českou stranou je zde myšleno Zaolzie. Ne že by v regionu žádný neexistoval, ale po převzetí Zaolzí Polskem, všechny československé úřady ukončili svoji činnost. Na místo nich bylo zapotřebí vybudovat nové, již polské.

tak odešli. Jednalo se hlavně o trojici mužů Mičko, Hečko, Šturc. Podle H. Bajtek zmínění pánové byli *čeští šovinisté*, kteří pomáhali čechizovat místní obyvatele. Takže Ti sami odešli a po druhé světové válce se vrátili, jako největší komunisté. Díky své práci ve školním inspektorátu ví, jak vypadala situace záležitostí českých škol na Zaolzí. Ty byly všechny zlikvidovány, existovaly jenom polské. V zaměstnání nikdy nemluvili, že by byly nějaké konflikty mezi Čechy a Poláky. Taky si vzpomíná na jednoho obchodníka s koženými taškami, kterému dělala účetnictví. Ten se jí jednou svěřil, že už těch Poláků má dost, že jsou zlí a že se až příliš roztahují.¹⁸¹

4.2.5. Příběh 2. – František Gil z Dolní Lutyně

Příběh Františka Gila z Dolní Lutyně je neméně zajímavý. Ačkoliv svoji výpověď vedl v polském jazyce či přecházel volně do nářečí typické pro těšínské Poláky, tak se přece jenom cítí být více Čechem. Jeho otec pracoval v Doubravě v dole, tudíž jejich finanční situace byla stabilní. Na rok 1938 vzpomíná jako na období, kdy si uvědomil, že je více Čechem než Polákem, ačkoliv jeho matka pocházela z místní polské rodiny. 10. října 1938 polská vojska obsadila Německou Lutyni¹⁸², a tak byl František Gil donucen začít navštěvovat polskou školu, do teď chodil do školy české. V polské škole na něj volali, že je čechofil, cítil se odstrkovaný, a že do této *skupiny* nepatří. Tvrdí, že dodnes si dobře pamatuje, jak na něj křičeli, že je něco jiného.¹⁸³ Tuto skutečnost zřejmě podtrhuje fakt, že jeho otec, dle jeho vyprávění, měl na šachtě vedoucí funkci a své zaměstnance polské národnosti přesvědčoval, aby začali posílat své děti do českých škol. A to byl také zřejmě důvod, proč dostala jeho rodina 14-ti denní lhůtu na opuštění svého domu a byla donucena se přestěhovat do Ostravy. Avšak díky pomoci sousedky, která byla sestřenicí dr. Wolfa, významného právníka ve Fryštátě¹⁸⁴, mohli v Lutyni zůstat. Nicméně jejich otec se do Ostravy přestěhovat musel. Následující sociální a hlavně finanční situace nebyla nijak příjemná. Neměli dostatek peněz na obživu, otec jim neměl jak z Protektorátu posílat peníze a jak

¹⁸¹ DSKPČR, Helena Bajtek, 29.1.2007.

¹⁸² Dnes Dolní Lutyně

¹⁸³ DSKPČR, František Gil., 4.12.2005.

¹⁸⁴ V Katowicích v roce 2002 vyšla monografie Krzystofa Nowaka – Leon Wolf (1883-1968). Biografia polityczna.

vypověděl, „[...] nikoho to ani nezajímalo [...]. Byli jsme prakticky žebráci, závislí na tom, zda něco dostaneme nebo ne.“. Díky pomoci a především finanční jeho strýce a tety, kteří se v r. 1938 vrátili z Polska, měli např. peníze na koupi droždí na velikonoce, na sirky i sůl. Další událostí, která byla pro něj v roce 1938 velmi nepříjemná, jak vypověděl, byl útok dvou pro něj rozpoznaných mládenců. Ti přišli do dvou týdnů po nuceném odchodu otce do Ostravy. Vymlátili okna. Kameny a kůly od plotu. „[...] všechno nám to padalo do postele, museli jsme utéct z domu, schoval jsem se za studnu. Vzpomínám, že svítil tehdy měsíc, takže jsem měl možnost rozpoznat o koho jde. Poznal jsem 2 lidi. Byl to pro mě nepříjemný zážitek, bylo mi 13 let a najednou vidím, jak se tříští sklo, nešlo se nijak bránit, nebyl čas diskutovat.“¹⁸⁵ Tento incident nebyl nikdy prošetřen policií, ačkoliv o to usilovali.

4.2.6. Příběh 3. – Radomír Jurdín z Rychvaldu

Vzpomínky Radomíra Jurdína z Rychvaldu nejsou na období roku 1938 a 1939 nijak pozitivní. Vzpomínal, že ohromná většina polský zábor nikterak nevíkala, ba naopak považovala jej za nesprávný, vzhledem k pročeské orientaci obyvatelstva Rychvaldu. Popisoval to slovy, že to bylo *nepřijatelné, jaksi nevhodné*. Tvář odporu k polské administrativě dali i rychvaldské demonstrace. Všechny tři byly rozeznány vojenskou policií a někdo dostal i pendrekem. První demonstrace měla snahu znovuotevřít husitský kostel. Povídalo se, že pokud se sejde víc lidí, tak se kostel zase otevře. R. Jurdín zkonstatoval, že kostel spíše plnil úlohu kulturní než náboženskou. V kostele se organizovaly plesy, velkou událostí byly oslavy upálení M. Jana Husa (takto se v kostele sešli i lidé, kteří do kostela obvykle nechodili). Druhá demonstrace si měla vymoci otevření české školy. Měly se sejít všechny děti a jejich rodiče, kteří chtějí otevřít českou školu, ale demonstrace byla rozhnána koňmi. Třetí demonstrací si měli občane vymoci plebiscit a podle výsledku by se rozhodlo, zda území připadne Polsku či nikoliv.¹⁸⁶ Dále vzpomínal na odchod Čechů

---

¹⁸⁵ *Tamtéž.*

¹⁸⁶ Bohužel nepodařilo se mi zjistit, kdo ty demonstrace organizoval. Respondenti z Rychvaldu se shodují, že ty demonstrace proběhly, ale nikdo z nich neřekl, jakým způsobem byly organizovány. Troufám si tvrdit, že nijak, resp. tzv. šuškanou se domluvil termín, místo i důvod.

z obsazého pohraničí. Rozlišoval na ty, kteří už zde nechtěli zůstat a na ty, kteří byli nuceni odejít. Všiml si, že nuceně odcházejí převážně osoby původem z Haliče. Vyprávěl, že když došlo k určitému uklidnění situace, tak místní české obyvatelstvo bralo polskou okupaci jako legraci, jako příklad uvádí, přehnané využívání policistova polského pendreku, naproti tomu český četník neměl pendrek, takže mohl jenom člověka napomenout.

Co se týče školství v období polské správy, tak v prvním roce záboru byl zachován český školní systém, ale na další léta se připravovala změna ve vzdělávání, *od 7let na sedm let*.¹⁸⁷ Neexistence českých škol se negativně odrazila na společném vztahu obou národů. Ve škole jim nic neříkali, ale čekalo se, že když Polákům nechají jejich školy, tak ty české pro změnu nechají nám. S návštěvou polské školy neměl problém, a ani mu nebylo vytýkáno, že chodil do české.

Co je potřeba zdůraznit, tak v době polské správy byl levný a neobyčejně dobrý alkohol. V rozhovoru sám sebe se ptal, *kolik bylo těch flašek, bunčků, jak se říkalo, třetinkové vodky? stála asi 60 grošů – toho byly fúry*. Za Poláku jezdil si české noviny kupovat do Poruby, ale přiznal, že se hodně v té době pašovalo. Lidé to cítili poněkud nepřírozně, najednou tu je hranice. Dále vyprávěl, jak na Vánoce roku 1938 jel k příbuzným bez propustky do Slezské Ostravy a zpět. Část jeho rodiny byla vypovězena, část odešla sama, někteří zůstali.

Vzpomněl si rovněž, že nějaká uvítací slavnost proběhla, ale vojáci nebyli spokojeni z její účasti, prostě – jako by se nic nestalo.¹⁸⁸ Stejně tak zaznamenal nátlak na svoji osobu i rodinu. Podle jeho vyprávění to byl jeden z místních, který přesvědčoval k přestupu ke katolické církvi, a aby se člověk přihlásil k polské národnosti. Tvrdil ale, že šlo o pouhý verbální a přesvědčovací nátlak. I tak to bylo pro něj nepříjemné. Existence samotná však ohrožena nebyla. Pamatoval si, že z Polska přišlo hodně lidí. Převážně byli zaměstnáni jako pracovníci na dolech, úředníci na poště, byli to policisté, celníci; v samosprávě už tak ani ne. Spytoval svědomí a říkal, že *my Češi jsme dokázali být i škodolibí*.

---

¹⁸⁷ Ačkoliv tato reforma byla vytýkána z jednoduchého hlediska. České meziválečné školství bylo devítileté, takže snížení počtu tříd by zřejmě vedlo ke snížení vzdělání.

¹⁸⁸ Díky převažujícímu českému etniku v Rychvaldě, ani nešlo očekávat větší účast.

Když se schylovalo k válce a následně k porážce Polska, tak ze strany českého obyvatelstva byly slyšet slova: *nejdřív vy proti nám, teď oni proti vám*.¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ DSKPČR, Jaromír Jurdín, 24.1.2007.

5. Závěr

Na připojení Těšínska k Československu neexistuje jednotný názor. Někteří historici toto připojení vysvětlují jako okupaci a zneužití obtížného mezinárodního postavení Československa. Jedná se především o české a část polských historiků (např.: Gawrecki, Valenta). Jiným pohledem na připojení je stanovisko převážně polských historiků, kteří tvrdí, že říjen 1938 byl odčiněním července 1920 (např.: Chlebowczyk, Wiechowski).¹⁹⁰ Ani s odstupem 70 let, nepanuje na Těšínsku jednotný výklad podzimních událostí roku 1938.¹⁹¹ Převážně z české strany je vidět negativní postoj k připojení, Poláci to naopak uvítali. Samozřejmě nemůžeme zde mluvit paušálně, že Češi to tvrdí tak a Poláci jinak. V řadách obou etnik existují jednotlivci i skupiny, které tento akt přijímají či ho odsuzují z výše uvedeného hlediska, tj. komplikovaného mezinárodního postavení Československa či jiného.

Dovolím si tvrdit, že mnichovská dohoda byla akcelerátorem¹⁹² vstupu beckovských vojsk v 1938 roce na Těšínsko. Někteří to chápali jako zradu, jiní jako konečné zadostiučinění. V konečném důsledku zapříčinil roční pobyt polských jednotek na Těšínsku a polská správa, již tak negativní pohled na Poláky v Československu. Nesmíme však opomenout, že právě Polsko bylo první zemí, kam se po vytvoření Protektorátu obyvatelé II. republiky uchýlili.

Po samotném připojení Těšínska došlo k okamžitému zavedení polštiny jako úředního jazyka, české a komunistické organizace byly zakázány. České školy byly uzavřeny, čímž polská správa prakticky zahájila postupnou asimilaci českého etnika na Zaolzí. Poláci na Těšínsku nedokázali využít této příležitosti ke zlepšení vlastní situace, doznali pouze zlepšení v národnostním poměru, neboť se teď stali preferovanější skupinou než Češi a Němci. Snaha místních Poláků dostat se na vyšší místa v administrativě po Čechách, kteří se odstěhovali, byla takřka marná. Takto uvolněné pozice byly ve většině případů udíleny Polákům z vnitrozemí. Ani ekonomická prosperita regionu nebyla zlepšena, ba naopak

---

¹⁹⁰ ZAHRADNIK, Stanisław: cit. dílo, s. 24.

¹⁹¹ Internetová diskuze města Třince (<http://www.trinec.cz/diskuze>) je zdárným příkladem stále přetrvávající animozity mezi některými jedinci vůči polskému nebo naopak vůči českému etniku na Zaolzí.

¹⁹² Toto slovo jsem použil záměrně. Zdá se mi, že vyjadřuje nejvíce neutrální stanovisko k dané problematice. Samozřejmě je možný i jiný výklad, jako např. okupace pohraničí polskými vojsky, anexe, zábor či obsazení těšínského území.

se zhoršila. V zásadě lze říci, že Těšínsko se po připojení stalo jedním z mnoha regionů Polska. Nelze ani dokonce tvrdit, že by se vztahy mezi Poláky a Čechy na Těšínsku výrazně zlepšily. Domnívám se, že došlo k jejich zhoršení. Teď se role vyměnily, křivdy a národnostní útlak byl pro změnu ze strany Poláků vůči Čechům (ale i tady je potřeba rozlišit mezi Polákem-z vnitrozemí a Polákem-ze Zaolzí a také Čechem-z vnitrozemí, Čechem-ze Zaolzí, potažmo i Čechem-který se přistěhoval či byl úředně přesunut na Zaolzí za I. republiky).

Józef Jachnicki zhodnotil jedenáct měsíců polské správy na Těšínsku velmi výstižnými slovy, které charakterizují nejenom vztah k Polákům z vnitrozemí, ale i vztah obou etnik na Zaolzí v meziválečném období: „[...] *myslím si, že ten rok, nám Polákům, nebyl nijak prospěšný. Lepší je znát nepřítel a s ním bojovat a vést, řekněme, vítězné nebo nerozhodné bitvy, než dostávat pendrekem po hlavě za to, že jsi byl Polákem, že jsi neměl práci a neměl jsi tak čím nakrmit děti [...]*“.¹⁹³

Snahou byl objektivní přístup ke zvolenému tématu, ale jelikož historik nezkoumá objektivní pravdu, nýbrž pouze subjektivní zachycení minulosti, která ne vždy přibližují danou skutečnost (může být záměrně zkreslena). Proto také historik stojí na pomezí objektivity, jenž je pro něho cílem, ale nedosažitelným. Dále bylo zapotřebí, abych hodnotil každý pramen zvlášť. Neboť i když představují jednotný soubor pramenů, vycházejí každý z jiného prostředí, jenž je ovlivněno např. vztahem menšiny a většiny či náboženstvím, ale také (a hlavně v případě rozhovorů) pamětí.

Soubor nahrávek, které jsem měl k dispozici při psaní diplomové práce, mi pomohl porozumět situaci, která nastala na sklonku 30. let minulého století a hlavně jak byl vnímán rok 1938 polskou a českou společností na Těšínsku. Na základě poslechnutých rozhovorů a s použitými prameny a literaturou lze jasně dokázat, že stav společnosti podél Olzy se diametrálně změnil. Největší vliv na změně měla samozřejmě mezinárodní situace, která se pro Československo a Polsko výrazně zhoršila od 30. let 20. století. Nelze ovšem opomenout, že k oné změně oba státy výrazně přispěly. A lze jen ztěžko usuzovat, který ze států měl větší či menší podíl. Jak Československo, tak i Polsko mělo své důvody při realizaci své politiky vůči druhému a vůči Zaolzí jako takovému. Nicméně načasování záboru

---

¹⁹³ DSKPČR, Józef Jachnicki, 5.2.2006

Těšínska nebylo nejlepší. Z toho pak vznikl lživý stereotyp, který se udržuje dodnes a v rozhovoru s Wandou Froryanovou to rovněž zaznělo. Vyprávěla: „[...] tehdy byla velmi zlá hodina, ministrem zahraničních věcí byl Józef Beck, [...], Polska tady šla, když Němci šli pro Sudety, to bylo ve stejné době, [...] oni s těmi Němci vstoupili, a že republiku okrojili, a proto vznikl takový špatný dojem z Poláků, že oni ve stejnou dobu, když šli Němci, tady přišli [...]“.¹⁹⁴

Vzorek nahrávek, který jsem měl k dispozici, byl příliš malý, abychom mohli dokonale poznat události z přelomu let 1938 a 1939. Bylo by zapotřebí mít vzorek desetkrát větší, rovnoměrněji rozdělný mezi obě etnika a účelově zaměřený na zkoumané období v této diplomové práci. I když nahrávky tvoří ucelený soubor pramenů, tak cíl pořízení byl v uchování vzpomínek lidí, kteří v průběhu 20. století zažili mnohé politické a ekonomické změny. Tudíž nahrávky nebyly pořízeny účelově pro diplomovou práci. Nicméně výtěžitelnost z rozhovorů pro zkoumané období bylo v mnoha případech dostačující. Samozřejmě bych upřednostnil větší výtěžitelnost, ale je to dáno (jak již bylo zmíněno) cílem pořízení nahrávek.

Doc. Jiří Urbanec, literární historik, napsal ve svém článku, že po první světové válce Češi a Poláci nežili *spolu*, ale *vedle sebe*.¹⁹⁵ Já si dovoluji tvrdit, že tak bylo i v osudném roce 1938. Místo sjednocení proti společnému nepříteli, tak brojili proti sobě a nejvíce se to pak odráželo na obyčejném člověku. Ačkoliv se v otázce spojenectví oba státy rozcházely, ať už v otázkách finančních či ve směřování zahraniční politiky, tak z vývoje v meziválečné době nelze nikoho vinit. Geografické vymezení hranic, resp. jejich vytvoření po první světové válce a historické zkušenosti, nadiktovalo vývoj a směr obou republik jako nejednotvárný a někdy i jako protichůdný. Zaolzí bylo v politice obou států určujícím prvkem jednání. Zaolzím politika republik v roce 1918 začínala a v roce 1938 Zaolzím končila. Achillova pata obou diplomacií.

Je paradoxem, že si lidé na Zaolzí připomínají rok 1938 dvěma různými způsoby. Na jedné straně je rok 1938 posuzován na základě *Mnichova* a všeho, co k tomu patří. Na straně druhé jsou (ve většině případů) Poláci (ať už místní nebo v Polsku), kteří vnímají rok 1938 z pohledu připojení Zaolzí k Polsku. Poláci

¹⁹⁴ DSKPČR, Wanda Floryanowa, 7.4.2006.

¹⁹⁵ URBANEC, Jiří: *Tradice polské literatury na území České republiky*. S. 2. [online; cit. 2006-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://ubk.fpf.slu.cz/pracovnici/urbanec/doc/tradice-polske.doc>>.

v rozhovorech hovořili o opětovném připojení, Češi o záboru či obsazení. Osobně bych se nepřiklonil ani k jednomu názoru, protože opětovné připojení bylo po více jak 600 letech, a to již za *opětovné připojení* nepovažuji. Časový rozdíl je příliš velký, nemluvě o významu, jaký mělo a dosud má Zaolzí v uhelných dolech a hutích a dále pak (což je důležitější) se změnil politický, sociální a hlavně mentální stav společnosti. Oproti tomu má český *zábor* velmi pejorativní význam, který je ze strany Čechů zcela pochopitelný, i když akt převzetí moci na Zaolzí byl dopředu dohodnut (i když ultimativně¹⁹⁶). Přidržel bych se proto výlučně pojmenování, že šlo o připojení regionu k Polsku.

Polsko se po celou meziválečnou dobu stavělo odmítavě k československé menšinové politice a snažilo se vyjednat lepší podmínky pro postavení Poláků v Československu, ať už to finanční či morální pomocí. Lze tak s jistotou říci, že to, proti čemu celá léta Polsko a Poláci bojovali, začali (polská správa na Zaolzí) od října 1938 sami uplatňovat v ještě větším rozsahu a ostřeji než Češi v období do *Mnichova*. Nechci nijak počínání Čechů v průběhu meziválečného období omlouvat.¹⁹⁷ Z bádání mi vyplynulo, že činnost polské administrativy v roce 1938 nebylo zrovna nejlídnější menšinovou politikou.¹⁹⁸ V mnoha výpovědích pamětníků zazněla slova kritiky na Poláky z vnitrozemí, kteří přišli na území Zaolzí a začali se chovat nepřiměřeně vůči nově vzniklým podmínkám.¹⁹⁹ Nemluvě o tom, že vůbec neznali místní poměry a citlivé národnostní vztahy, které svým jednáním ohrozili. A tato jejich politika následně ovlivnila stovky lidí z obou etnik a předznamenala vztahy, jejichž výsledek měl teprve nastat po roce 1945. Budu souhlasit s Ivo Baranem, že pokud by Češi za I. republiky uplatňovali stejný metr v politickém, společenském a kulturním životě, tak se obávám, že polská menšina by dnes již neexistovala.²⁰⁰

---

¹⁹⁶ Nicméně i způsob dohodnutí vyvolává otázky, stejně tak (jak již bylo zmíněno) otázka správného načasování převzetí polskou správou.

¹⁹⁷ Sami si vůči Polákům na Těšínsku nepočínali nejsvědomitěji. Ať už se jedná o neúměrné průtahy na úřadech (např.: polské gymnázium v Orlové bylo zestátněno až v 1938, i když žádost byla podána už ve 20. letech 20. stol.) nebo propouštění z práce z důvodu posílání dětí do polských škol a nucení posílat do škol českých.

¹⁹⁸ Odchod více jak 30 tis. československých občanů do II. republiky (resp. do Protektorátu), zavření českých škol, zabavení majetku českým organizacím, propuštěním z práce atd.

¹⁹⁹ Jak o tom hovořila např. Helena Bajtek, když tvrdila, že až příliš se začali *roztahovat* (DSKPČR, Helena Bajtek, 20.1.2007.).

²⁰⁰ BARAN, Ivo: Hospodářské a politické aktivity Poláků v ČSR. [online; cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.polonica.cz/prezentace/index.php?h=126582705462399148>>.

Władysław Recman ve své výpovědi na téma vztahu k české společnosti uvedl, že si nedokáže představit, že by ze dne na den řekl svému sousedovi či známému, že se musí do 24 hodin vystěhovat.²⁰¹ Nic ale nejde změnit na faktu, že když do Zaolzí vešel Hitler, tak zahájil ještě horší restriktivní politiku vůči oběma národům. Češi a Němci, kteří utekli na českou stranu po říjnu 1938 se tak s Německem za dva roky zase vrátili a kolotoč národnostní animozity začal znovu a tentokrát v opačném pořadí a s větší intenzitou. Závěrem W. Recman dodal, že je převelice šťastný, že jsme v Evropské unii, poukazujíc na vztahy z doby meziválečné.²⁰²

Přestože jsme členy Evropské unie a v posledním desetiletí se stále častěji hovoří o multikulturalitě (jako o fenoménu 21. století), tak význam (a zájem) o poznání druhého etnika na Zaolzí je minimální. Největšími nedostatky jsou stále chybějící vědomosti o regionu nejen v Polsku a v Česku, ale hlavně v regionu samotném. Obě dvě jazykové skupiny, hlavně z řad mladších ročníků, jsou k dějinám Zaolzí, jakožto multikulturního regionu v Evropě, poněkud lhostejné. Nemají ponětí o stereotypch a ani břemenech, které zde zanechala minulost a už vůbec ne o potenciálu, který takový multikulturní region nabízí. Jakoby se z dějin nikdo neponaučil.

---

²⁰¹ DSPČR, Władysław Recman, 29.3.2007.

²⁰² *Tamtéž.*

6. Seznam pramenů, literatury, článků a ostatních zdrojů

6.1. Prameny

6.1.1. Audio prameny

Audionahrávky uložené v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice v Českém Těšíně (řazeno abecedně; dále ve sloupcích uvedeno datum pořízení rozhovoru, místo a celková délka rozhovoru):

▪ Augustin František	18.7.2007	Český Těšín	1h 46min
▪ Babilon Bronisława	10.4.2007	Český Těšín	3h 53min
▪ Badura Jan	13.2.2007	Třinec-Oldřichovice	3h 33min
▪ Badura Paweł	26.1.2006	Třinec-Lyžbice	2h 41min
▪ Bajtek Helena	29.1.2007	Nydek	3h 27min
▪ Bałon Alfred	23.12.2005	Horní Sucha	1h 39min
▪ Cedivoda Evžen	29.-31.2006	Karviná	8h 53min
▪ Cejnar Wanda	11.4, 8.5, 31.10, 16.11.2006	Český Těšín	7h 48min
▪ Cieńciała Jerzy	12.10.2006	Vendryně	1h 49min
▪ Cichoňová Jarmila	23.11.2006	Rychvald	2h 20min
▪ Dropczyński Jindřich	27.7.2006	Český Těšín	3h 28min
▪ Filipiec Karol	9.5.2006	Třanovice	3h 24min
▪ Firla Bronisław	29.12.2005	Horní Suchá	3h 05min
▪ Floranowa Wanda	7.4.2006	Karviná	2h 12min
▪ Gałuszka Władysław a Jadwiga	12.1.2007	Stonava	6h 32min
▪ Gazur Jan	20.12.2006	Návsí	2h 24min
▪ Gil František	4.-5.12.2005	Dolní Lutyně	6h 10min
▪ Glarjcar Janina	2.8.2006	Vendryně	1h 19min
▪ Göbel Zofia	27.12.2006	Jablunkov	1h 03min
▪ Górnjak-Dudowa Stanisława	17.7.2007	Starý Bohumín	2h 12min
▪ Grabowski Jan	12.2, 17.2.2007	Hnojník	5h 21min
▪ Guńka Gustaw	29.12.2006	Albrechtice	4h 06min
▪ Havrlant Miroslav	1.12.2006	Rychvald	2h 43min
▪ Heczko Elżbieta	6.2.2007	Třinec-Kanada	2h 27min

▪ Heczko			
Paweł a Helena	14.2.2007	Hrádek	1h 10min
▪ Herman Leon	31.12.2005	Haviřov-Bludovice	3h 25min
▪ Heřmánek Jaromír	20.11.2006	Rychvald	2h 48min
▪ Chmiel Józef	7.2.2007	Třinec- Dolní Lištná	3h 01min
▪ Chocholáček Franciczka	2.11.2006	Hnojník	1h 33min
▪ Jachnicki Józef	5.12.2006	Jablunkov	2h 48min
▪ Jurdin Radomír	24.1.2007	Rychvald	3h 33min
▪ Kaleta Adolf	14.2.2007	Hrádek	1h 24min
▪ Klisz Mirosław ks.	21.3, 30.3.2007	Karviná	3h 48min
▪ Koch Elżbieta	5.4.2008	Karviná-Nové město	2h 16min
▪ Koch Eugeniusz	25.3, 2.4.2008	Karviná-Nové město	7h 25min
▪ Kochan Otokar	8.12.2006, 25.1.2007	Petřvald	1h 53min
▪ Kolber Otmar	23.11.2007	Třinec	1h 50min
▪ Kolorz Alfred	9.10, 21.11.2006	Dolní Datyně	4h 40min
▪ Kondziołka Stanisław	5.11.2008	Dolní Lutyně	8h 59min
▪ Kotas Emilia	1.8.2006	Horní Tošanovice	0h 41min
▪ Kovalčík Milan	5.2.2007	Haviřov	2h 03min
▪ Krumnikl Ładysława	22., 28., 30.12.2005, 9.1, 2.2.2006	Český Těšín	10h 28min
▪ Marosz Józef	16.2.2007	Vendryně	3h 02min
▪ Mech Anna	31.7.2006	Rychvald	1h 47min
▪ Měkyně Zdeněk	9.2.2007	Třinec-Oldřichovice	5h 22min
▪ Michejda Zdzisław a Bohumila	3.11.2007	Albrechtice	3h 50min
▪ Motloch Erich	15.1.2007	Karviná-Fryštát	7h 34min
▪ Niemczyk Karol	21.8.2006	Horní Žukov	1h 03min
▪ Niemczyk Karel	25.7.2006	Český Těšín	0h 47min
▪ Niemiec Karel	24.8.2007	Třinec	1h 39min
▪ Nierostek Tadeusz	30.8.2007	Haviřov-Bludovice	1h 43min
▪ Nierychel Alojzy	14.10.2006	Věřňovice	1h 53min
▪ Nowak Ludwik	17.1.2007	Stonava	2h 54min
▪ Peterek Maria	5.9.2007	Bystřice	1h 46min
▪ Płoszek Rudolf	18.7.2007	Jablunkov	2h 54min
▪ Polok Edward	2.2.2006	Horní Suchá	4h 32min

▪ Recman Władysław	24., 29.3.2006	Havířov-Šumbark	2h 54min
▪ Sikora Ema	10.10.2006	Dolní Lomná	1h 28min
▪ Stonawski Wilhelm ks.	30.12.2006, 4.1.2007	Český Těšín	5h 18min
▪ Suchanek Kazimierz ks.	21.8.2007	Havířov-Bludovice	2h 35min
▪ Świerczek Antoni	8.2.2007	Jablunkov	2h 54min
▪ Synek Alfred	29.3, 1.4, 10.4.2007	Český Těšín	9h 37min
▪ Szmeja Henryk	30.11.2007	Nový Bohumín	7h 56min
▪ Szotkowski Alojzy	13.5.2006	Český Těšín	2h 15min
▪ Szurman Władysław	16.1.2007	Třinec	1h 40min
▪ Urbánek Jaromír	18.11.2007	Rychvald	2h 05min
▪ Vadják Štěpán	4.4.2006	Český Těšín	3h 46min
▪ Vavračová Valerie	15.2.2007	Jablunkov	1h 19min
▪ Walica Antoni	12.4, 18.7, 24.7.2006	Karviná	5h 55min
▪ Wronka Bolesław	18.1, 26.1.2007	Třinec-Lyžbice	4h 14min
▪ Wybraniec Elżbieta	31.3, 2.4.2006	Karviná	3h 01min

6.1.2. Archivní prameny

Státní okresní archiv Karviná:

fondy:

Archiv města Fryštát 1377-1945(1951)

- Starostwo frysztackie 1938-1939

Archiv města Český Těšín 1416-1945

- Starostwo cieszyńskie 1938-1939

Okresní úřad Karviná (1796) 1855 - 1938 (1947)

- Starostwo frysztackie 1938-1939

Okresní úřad Český Těšín (1834)1850-1949(1958)

- Starostwo cieszyńskie 1938-1939

Okresní soud Fryštát

- Sąd Grodzki 1938-1939

Okresní soud Český Těšín

- Sąd Grodzki 1938-1939

Obecní kroniky

- Obecní Kronika Bohumína – rukopisné podklady (1920-1938), inv. č. 663
- Kronika města Fryštát (1914-1951), sing. 19, inv. č. 123
- Kronika města Karvinná (1938-1941), inv. č. 135
- Kronika města Starý Bohumín (1931-1945), inv. č. 111
- Kronika obce Horní Lutyně (1918-1947), sign. 518, inv. č. 125
- Kronika obce Horní Suchá (1939-1954), inv. č. 127
- Kronika obce Horní Žukov (1920-1956), sign. 541, inv. č. 186
- Kronika obce Lazy (1930-1938), inv. č. 160
- Kronika obce Petřvaldu I. díl (1922-1945), inv. č. 180

Školní kroniky

- Kronika České měšťanské školy Masarykovy v Českém Těšíně (1923-1938), inv. č. 787
- Kronika Obecné školy (polské) Darkov (1870-1946), sign. 116, inv. č.76.
- Kronika Obecné (národní) školy (polské) Doubrava (1924-1959), sign. 507, inv. č.14.
- Kronika Polské obecné (národní) školy, Fryštát (1919-1939), sign. 27, inv. č.21.
- Kronika Polské obecné školy Orlová-Poruba (1926-1938), sign. 599, inv. č.41.
- Kronika Polské obecné školy Petrovice-Dolní Marklovice (1930-1939), sign. 589, inv. č.10.
- Pamětní kniha obce Šibice u Českého Těšína, inv. č. 197.
- Školní kronika české st. obec. školy v Dolních Marklovicích, inv. č. 323.
- Školní kronika v Novém Bohumíně 1937-51, inv. č. 31.
- Kronika české obecní školy v Petrovicích, inv. č. 35

Státní okresní archiv Frýdek – Místek:

fondy:

Archiv města Jablunkov 1576-1945 (1953)

Archiv města Třinec 1869-1945(1947)

Okresní úřad Frýdek (1796)1900-1942(1954)

Okresní soud Frýdek 1820-1949(1951)

Obecní kroniky

- Pamětní kniha Bystřice nad Olší, 1. díl, 1923-1938. [online; cit. 2009-12-23]. Dostupné z WWW:
<http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Bystrice_n_O/dil_1/index.html>.
- Pamětní kniha Frýdku-Místku, 1. díl, 1918-1965. [online; cit. 2009-12-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Frydek-Mistek/dil_1/index.html>.
- Pamětní kniha Horních Bludovic, 1. díl, 1923-1955. [online; cit. 2009-12-26]. Dostupné z WWW:
http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Horni_Bludovice/dil_1/index.html>.
- Pamětní kniha Třince, 1. díl, 1880-1945(-1946). [online; cit. 2009-12-25]. Dostupné z WWW:
<http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Trinec/dil_1/index.html>.
- Pamětní kniha obce Vendryně, 1. díl, 1928-1961. [online; cit. 2009-12-26]. Dostupné z WWW:
<http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Vendryne/dil_1/index.html>.

Školní kroniky

- Obecná škola v Bocanovicích, 1928 –1948, inv. č. 155.
- Obecná škola v Gutách, 1921-1945, inv. č. 215.
- Obecná škola polská v Hnojníku, 1859-1939, inv. č. 220.
- Obecná škola v Oldřichovicích-Vsi, 1926-1948, inv. č. 331.

- Obecná škola v Návsi u Jablunkova, 1922-1948, inv. č. 321.
- Obecná škola polská v Nýdku, 1888-1948, inv. č. 670.

6.2. Literatura a články

6.2.1. Literatura

BADZIAK, Kazimierz – MATWIEJEW, Giennadij – SAMUŚ, Paweł: *„Powstanie” na Zaolziu 1938*. Warszawa 1997.

BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava 1966.

BATOWSKI, Henryk: *Rok 1938 – dwie agresje hitlerowskie*. Poznań 1985.

BECK, Józef: *Ostatni raport*. Warszawa 1987.

BENEŠ, Edvard: *Mnichovské dny. Paměti*. Praha 1968.

DĄBROWSKI, Dariusz (ed.): *Od rywalizacji do współpracy. Relacje polsko-czeskie w badaniach młodych historyków z Polski i Republiki czeskiej*. Wrocław 2003.

DEJMEK, Jindřich: *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1992)*. Praha 2002.

DEJMEK, Jindřich: *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata. Část druhá. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*. Praha 2008.

DEJMEK, Jindřich: *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta. Studium z dějin československé zahraniční politiky 1936-1938*. Praha 1998.

DŁUGAJCZYK, Edward: *Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919-1939*. Katowice 1993.

GAŚSIOR, Grzegorz: *Zaolzie: polsko-czeski spór o Śląsk Cieszyński 1918-2008*. Warszawa 2008.

GAWRECKI, Dan: *Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918-1938*. Studie o Těšínsku 15. Český Těšín 1999.

CHLEBOWCZYK, Józef : *Nad Olzą: Śląsk Cieszyński w wiekach 18., 19. i 20*. Katowice 1971.

- CHRZĄSZCZ, Tadeusz: *Jednodniówka z okazji 85-lecia Macierzy Szkolnej dla Księstwa Cieszyńskiego i 50-lecia Macierzy Szkolnej w Czechosłowacji*. Czeski Cieszyn 1971.
- KADŁUBIEC, Karol Daniel a kol.: *Polská národní menšina na Těšínku v České republice*. Ostrava 1997.
- KAMIŃSKI, M. Kazimierz: *Konflikt polsko-czeski 1918-1920*. Warszawa 2001.
- KAMIŃSKI, M. Kazimierz – Michał J. Zacharias: *W cieniu zagrożenia. Polityka zagraniczna RP 1918-1939*. Warszawa 1993.
- KÁŇA, Otokar – PAVELKA, Ryszard: *Těšínsko v polsko-československých vztazích 1918-1939*. Opava 1970.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *Malé dějiny československé (1867- 1939)*. Praha 2008.
- KLIMEK – KUBŮ: *Československá zahraniční politika 1918-1938: kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*. Praha 1995.
- KOZEŃSKI, Jerzy: *Czechosłowajca w polskiej polityce zagranicznej w latach 1932-1938*. Poznań 1964
- KRASUSKI, Jerzy: *Tragiczna niepodległość. Polityka zagraniczna Polski w latach 1919-1945*. Poznań 2000.
- KOWALSKI, Robert (ed.): *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewidykacje graniczne jesienią 1938*. Nowy Targ 2004.
- KUFOVÁ, Irena (ed.): *Minulost a současnost národnostních menšin na Těšínku*. Český Těšín 2001.
- MACURA, Józef: *Z dziejów szkolnictwa polskiego na Zaolziu*. Czeski Cieszyn 1998.
- MASARYK, Tomáš, Garrigue: *Nová Evropa: Stanovisko slovanské*. Praha 1920.
- ORLOF, Ewa (ed.): *Stosunki polsko-czesko-słowackie w latach 1918-1945*. Rzeszów 1992.
- PUŁASKI, Michał – VALENTA, Jaroslav (ed.): *Doświadczenia trzech generacji Polaków, Czechów i Słowaków 1918-1998* Wrocław 1998.
- PYSZKO, Jan (ed.): *Zaolzie w świetle faktów i dokumentów oraz oczach obcych 1918-1945. Cz. I*. Bazylea 1998.
- RYCZKOWSKI, Marek – ZAHRADNIK, Stanisław: *Korzenie Zaolzia*. Warszawa-Praga-Trzyniec 1992.

- SZCZEPAŃSKA, Anna: *Czechosłowacja w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918-1933*. Szczecin 2004.
- SOKOLOVÁ, Gabriela – HERNOVÁ, Šárka – ŠRAJEROVÁ, Olga: *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě. Opava 1997.
- STARZEŃSKI, Paweł: *Trzy lata z Beckiem*. Warszawa 1991.
- SZYMECZEK, Józef (ed.): *Polacy na Zaolziu-Poláci na Těšínsku 1918-1945*. Czeski Cieszyn-Český Těšín 2001.
- TERLECKI, Olgierd: *Pułkownik Beck*. Kraków 1985.
- TOMASZEWSKI, Jerzy – LANDAU, Zbigniew: *Polska w Europie i w świecie. 1918-1939*. Warszawa 2005.
- VALENTA, Jaroslav a kol.: *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava-Praha 1992.
- VALENTA, Jaroslav – VORÁČEK, Emil – Harna, Josef (ed.): *Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Díl 2*. Praha 1999.
- VANĚK, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a technické postupy*. Olomouc 2003.
- WANDY CZ, Piotr S.: *Cena wolności. Historia Europy Środkowo-Wschodniej od średniowiecza do współczesności*. Kraków 1995.
- WIECHOWSKI, Jerzy: *Spór o Zaolzie*. Warszawa 1990.
- ZAHRADNIK, Stanisław: *Struktura narodowościowa Zaolzia na podstawie spisów ludności. 1880-1991*. Trzyniec 1991.
- ŻARNOWSKI, Janusz: *Polska Niepodległa 1918-1939*. Wrocław 1984.

6.2.2. Články tištěné

- BORÁK, Mečislav: *Česká diverze na Těšínsku v letech 1938-1939*. In: Slezský sborník. - 94, 1 (1996), s. 45-53. Česko-slovensko-polské vztahy v letech 1938-1939 [Mezinárodní konference]. Opava. 04.10.1994-05.10.1994
- DEJMEK, Jindřich: *Edward Beneš a Polska międzywojenna (Uwagi w związku z jednym aspektów polityki zagranicznej Beneša)*. In: Dzieje Najnowsze, ROCZNIK XXXII, 2000, 3, s. 89-118.

DLUGAJCZYK, Edward: *Polska dywersja wojskowa na Zaolziu w latach 1935-1938*. In: Slezský sborník. - 94, 1 (1996), s. 38-44. Česko-slovensko-polské vztahy v letech 1938-1939 [Mezinárodní konference]. Opava. 04.10.1994-05.10.1994.

ESSEN, Anrzej: *Edward Beneš z perspektywy Warszawy w latach 20. i 30.* In: Dzieje Najnowsze, ROCZNIK XXXII, 2000, 3, s. 80-88.

GAWRECKI, Dan: *Olza a Olše*. In: Těšínsko, č. 2, roč. XXXVI, 1993, s. 13-15.

GAŚSIOR, Grzegorz: *Cedivoda Evžen: Czeski los*. In: Karta. Kwartalnik historyczny, 2007, č. 53, s. 4-23

GAŚSIOR, Grzegorz: *Krumnikłowa Łada. Polski los*. In: Karta. Kwartalnik historyczny, 2007, č. 53, s. 24-45.

KAMIŃSKI, Marek Kazimierz: *Stosunki polityczne między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką (koniec lipca – grudzień 1920)*. In: Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej, 1997, TOM XXXIII, s. 78.

KISIELEWSKI, Tadeusz: *W sprawie oceny polityki polskiej wobec Czechosłowacji w 1938 r.* In: Przegląd Historyczny, TOM LXXXVIII, 1997, Zesz. 2, s. 331-341.

KOŚCIŃSKI, Piotr: *Polskie napisy niemile widziane*. In: BezKresy, środa, 21 października 2009, s. 1, 8-9.

KUBICZEK, Jan: *Oral history – wspomnienie jako źródło*. In: Biuletyn, nr 2, Ośrodek Dokumentacyjny Kongresu Polaków w Republice Czeskiej, Český Těšín 1996.

NOWAK, Krzysztof: *Konferencja, która się nie odbyła*. In: Kalendarz Śląski 2001, Czeski Cieszyn 2000, s.129-132.

NOWAK, Krzysztof: *Rola konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Morawskiej Ostrawie w rozwoju sytuacji na Zaolziu w 1938 roku*. In: Slezský sborník. - 94, 1 (1996), s. 67-74. Česko-slovensko-polské vztahy v letech 1938-1939 [Mezinárodní konference]. Opava. 04.10.1994-05.10.1994.

MITZNER, Piotr: *Marsz za Olze*. In: Karta. - 8 (1992), s. 103-109.

VALENTA, Jaroslav: *Rozdělení Těšínska před sedmdesáti lety*. In: Těšínsko. - 4 (1990), s. 1-4.

SIKORA, Jacek: *Gest pojednania*. In: Głos Ludu, 5.9.2009, č. 106, roč.LXIV, 2009, s.1-2.

SIKORA, Jacek: *Policzkują nas na Facebooku*. In: Głos Ludu, 26.5.2009, č. 62, roč.LXIV, 2009, s. 1.

SZELONG, Krzysztof: *Czy na Zaolziu przygotowano powstanie?* In: Kalendarz Cieszyński 1992, Cieszyn 1991, s. 60-64.

TOMASZEWSKI, Jerzy: *Polska wobec Czechosłowacji w 1938 r.* In: Przegląd Historyczny, ROCZNIK LXXXVII, 1996, ZESZ. 1, s. 42-59.

TOMASZEWSKI, Jerzy: *Struktura narodowościowa ludności Czechosłowacji 1918-1938. Szkic statystyczny.* In: Przegląd Historyczny, TOM LXI, 1970, ZESZ. 4, s. 645-669.

VALENTA, Jaroslav: *Stosunki czechosłowacko-polskie po 1918 roku.* In: Prace Komisji Środkowoeuropejskiej, TOM III, 1995, s. 63-73.

6.2.3. Články dostupné z WWW

BARAN, Ivo: *Hospodářské a politické aktivity Poláků v ČSR.* [online; cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW:
<<http://www.polonica.cz/prezentace/index.php?h=126582705462399148>>.

ČÁPOVÁ, Hana: *Mnichov '38? Starší neodpouštějí, mladí ano.* In: Lidovky.cz, 27.9.2008. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW:
<http://www.lidovky.cz/mnichov-38-starsi-neodpousteji-mladi-ano-f0m-/ln_domov.asp?c=A080927_124126_ln_domov_mtr>.

DOLEŽAL, Bohumil: *UDÁLOSTI: Čtenářský dopis LN.* In: Neviditelný pes, 9.9.2009. [online; cit. 2008-09-28]. Dostupné z WWW:
<http://neviditelnypes.lidovky.cz/udalosti-ctenarsky-dopis-ln-d14-/p_politika.asp?c=A090908_101305_p_politika_wag>.

DOLEŽAL, Bohumil: *UDÁLOSTI: Triumf nestydatosti.* In: Neviditelný pes, 14.9.2009. [online; cit. 2009-09-28]. Dostupné z WWW:
<http://neviditelnypes.lidovky.cz/udalosti-triumf-nestydatosti-ded-/p_spolecnost.asp?c=A090913_100752_p_spolecnost_wag>.

GRABOWSKA, Klaudia: *Polska wysuwa ultimatum w kwestii Zaolzia (wywiad).* [online; cit. 2010-01-15]. Dostupné z WWW:
<<http://www.muzhp.pl/kalendarium/1322/polska-wysuwa-ultimatum-w-kwestii-zaolzia-wywiad-1938-9-30.html>>.

KACZOROWSKI, Aleksander: *Skrvna na mapě. 1938: Obsazení českého Těšínska bylo v Polsku všeobecně považováno za velký úspěch, říká profesor Jerzy Tomaszewski v rozhovoru s Aleksandrem Kaczorowským.* In: Britské listy, 15.1.1999, přeložil Tomáš Pecina. [online; cit. 2008-03-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.britskelisty.cz/9901/19990115g.html#05>>.

LUKES, Igor: *Stalin and Beneš at the End of September 1938: New Evidence from the Prague Archive*. In: *Slavic Review*, Vol. 52, No. 1 (Spring, 1993), pp. 28-48. [online, www.jstor.org., 07.04.2009].

MAĆKOWIAK, Tomasz: *Dalekie Zaolzie*. In: *Polityka*, 3.10.2009, nr 40 (2725). [online; cit. 2009-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://archiwum.polityka.pl/art/dalekie-zaolzie,425854.html>>.

MOTÝL, Ivan: *2. říjen 1938: Poláci z vlajek vystřihují modrý klín*. In: *Týden*, 2.10.2008. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/historie/o-nas-bez-nas/2-rijen-1938-polaci-z-vlajek-vystrihuji-modry-klin_83297.html>.

MOTÝL, Ivan: *1. říjen 1938: Praha vydala zákaz vystěhování z pohraničí*. In: *Týden*, 1.10.2008. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/historie/o-nas-bez-nas/1-rijen-1938-praha-vydala-zakaz-vystehovani-z-pohranici_83094.html>.

OLŠER, Břetislav: *Sovětsko-ruští agenti a sedmdesát roků od polské okupace Těšínska*. In: *blog.idnes.cz*, 1.10.2008. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <<http://olser.blog.idnes.cz/c/51564/Sovetsko-rusti-agenti-a-sedmdesat-roku-od-polske-okupace-Tesinska.html>>.

KOPECKÝ, Martin: *Horké téma: Polsko – oběť bez viny?* In: *www.outsidermedia.cz*, 1.9.2009. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.outsidermedia.cz/Article.aspx?id=1683>>.

PRAZMOWSKA, A.J.: *Poland's Foreign Policy: September 1938 – September 1939*. In: *The Historical Journal*, Vol. 29, No. 4, (Dec., 1986), pp. 853-873. [online, www.jstor.org., 07.04.2009].

URBANEC, Jiří: *Tradice polské literatury na území České republiky*. S. 2. [online; cit. 2006-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://ubk.fpf.slu.cz/pracovnici/urbanec/doc/tradice-polske.doc>>.

VITAL, David: *Czechoslovakia and the Powers, september 1938*. In: *Journal of Contemporary History*, Vol. 1., No. 4, Socialism and War the Dismissal of Jollicoe Munich: The Czech Dilemma Russians in Germany 1900-1914 (Oct. 1966), pp. 37-67. [online, www.jstor.org, 07.04.2009].

ZÍDEK, Petr: *Epidemie omluv. Teutoburský les*. In: *Lidovky.cz*, 9.9.2009. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/epidemie-omluv-teutobursky-les-dnd-/ln_noviny.asp?c=A090909_000045_ln_noviny_sko&klic=233222&mes=090909_0>.

autor neuveden: *Rusové věděli předem o zaboru Těšínska*. In: *Lidovky.cz*, 29.9.2008. [online; cit. 2008-10-21]. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/rusove-vedeli-predem-o-zaboru-tesinska-d9c-/ln_zahranici.asp?c=A080929_092817_ln_zahranici_nev>.

6.3. Internetové zdroje

<http://audiovis.nac.gov.pl>

<http://www.goslask.profort.org.pl/>

<http://www.muzhp.pl>

<http://www.polonica.cz/prezentace/>

<http://ubk.fpf.slu.cz/pracovnici/urbanec/doc/tradice-polske.doc>

<http://www.trinec.cz/diskuze>

<http://www.weu1918-1939.pl>

<http://www.zaolzie.org>

<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl>

7. Resumé

The Czech and the Polish relationships in region Zaolží 1938-1939. „And then Poland was come.“

The Czech and the Polish relationships in region Zaolzi between the years 1938 and 1939 are the subject of this thesis. The period I specified from the entrance of Polish units on October 1938 till the August 1939. The development of the relationships of the both nations was influenced by two main reasons. Firstly it was international situation at the close 30's of the 20th century. And then complicated and multilayer relationships of the both nations between the first and the second world wars. For elaboration of this diploma thesis records with witnesses were used. They were recorded between years 2005 and 2008 by Grzegorz Gašior from Warsaw. The Polish management by eyes of common people was recognized on their base.

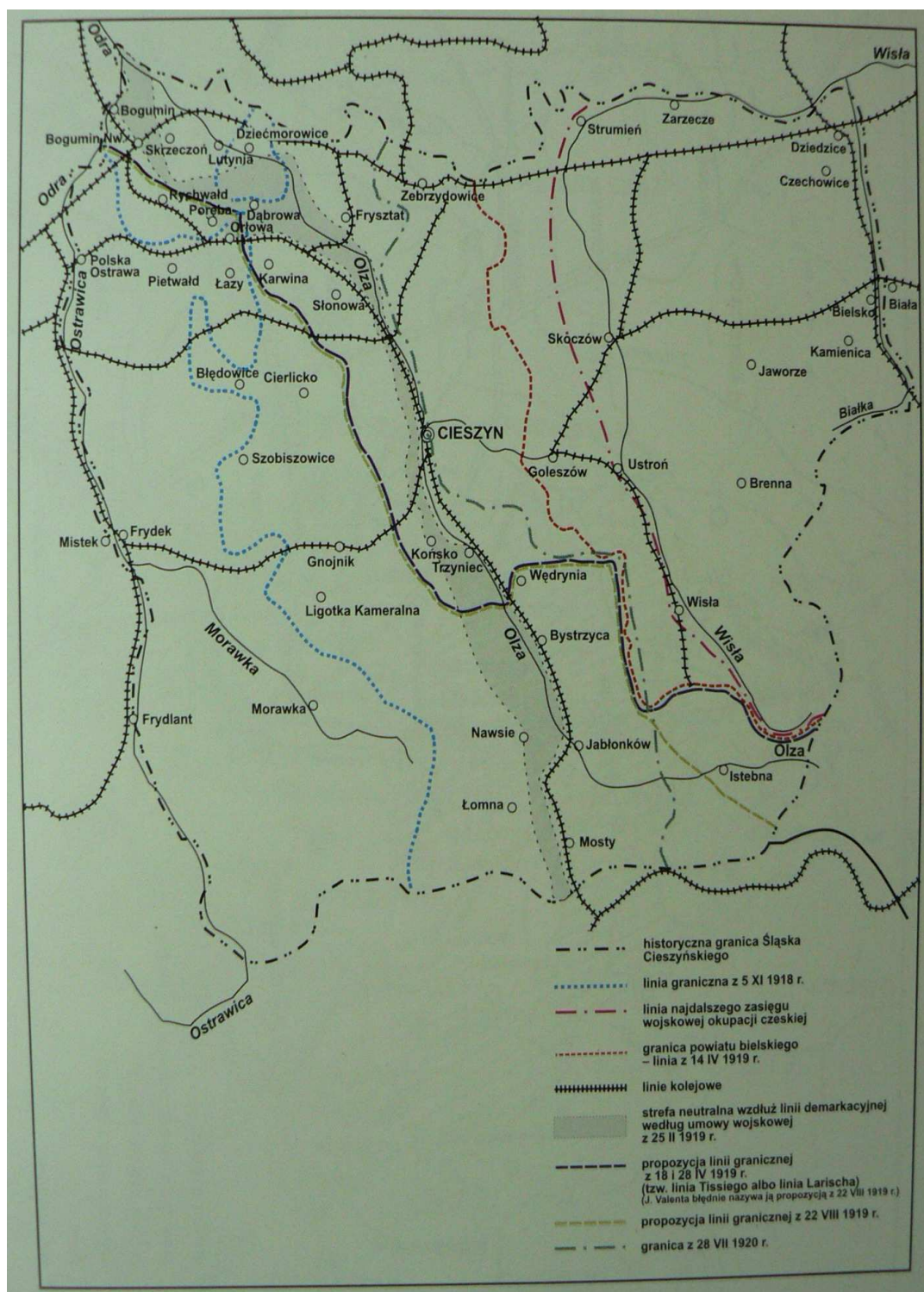
I divided the thesis into three basic parts. The first part approaching complicated sociability-political relationships at the Těšín region. I mean the relationships which were influenced by the first world war, the plebiscitary period, the assimilation etc.

The second part of this thesis is aiming on international relationships and foreign policy of the Czechoslovakia and Poland which was influenced by European political stage till 1938 and by relationships in region Zaolží.

The third part of my thesis attends to memories of witnesses of the year 1938. Their memory and feelings were answers for reconstruction of October's events when the Polish units were entering, but also they describe the new Polish administration in region Zaolží or alert on not always justified Czech expulsion.

This thesis argues complicated position of both nations below government of Poles from inland. The aim of this thesis was to describe life of common man, his understanding of entering of the Polish units, but also his relation to the Polish management. Further then it refers to catastrophic influence of the Polish management on Czech and Polish relationships in region Zaolží and post-war consequences through audiorecords and available literature and sources.

8. Obrazová příloha

Těšínsko mezi léty 1918-1920.²⁰³

²⁰³ Kamiński, Marek Kazimierz: *Konflikt polsko-czeski 1918-1920*. Warszawa 2001, s. 481.

Zaolzi v letech 1920-1938²⁰⁴

²⁰⁴ [online; cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW:
 <http://lexikon.freenet.de/images/de/a/a9/Zaolzie_mapa.jpg>.

OBYWATELE!

Wracacie do Polski, która zawsze była
Waszą najdroższą Ojczyzną i nigdy o Was
nie zapomniała.

Z dumą patrzyliśmy na hart i nieugiętą
wołę, z jaką manifestowaliście Waszą
niewzruszoną polskość.

Dziś serce całego Narodu jest przy Was
pełne czci dla Waszego patriotyzmu.

Żołnierz polski przychodzi do Was jako
herold nowej epoki, jako przedstawiciel siły
i majestatu Rzeczypospolitej i jako gwarant
przyszłego spokojnego i godnego życia.

EDWARD ŚMIGŁY-RYDZ

Marszałek Polski
Główny Inspektor Sił Zbrojnych

www.weu1918-1939.pl

Warszawa, 2 października 1938 r.

Text provolání pro Poláky ze Zaolží ze dne 2.10.1938²⁰⁵

²⁰⁵ [online; cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW:
<http://www.weu1918-1939.pl/propaganda/plakaty/zaolzie_2.jpg>.

Józef Beck (1894-1944), polský minister zahraničních věcí.²⁰⁶

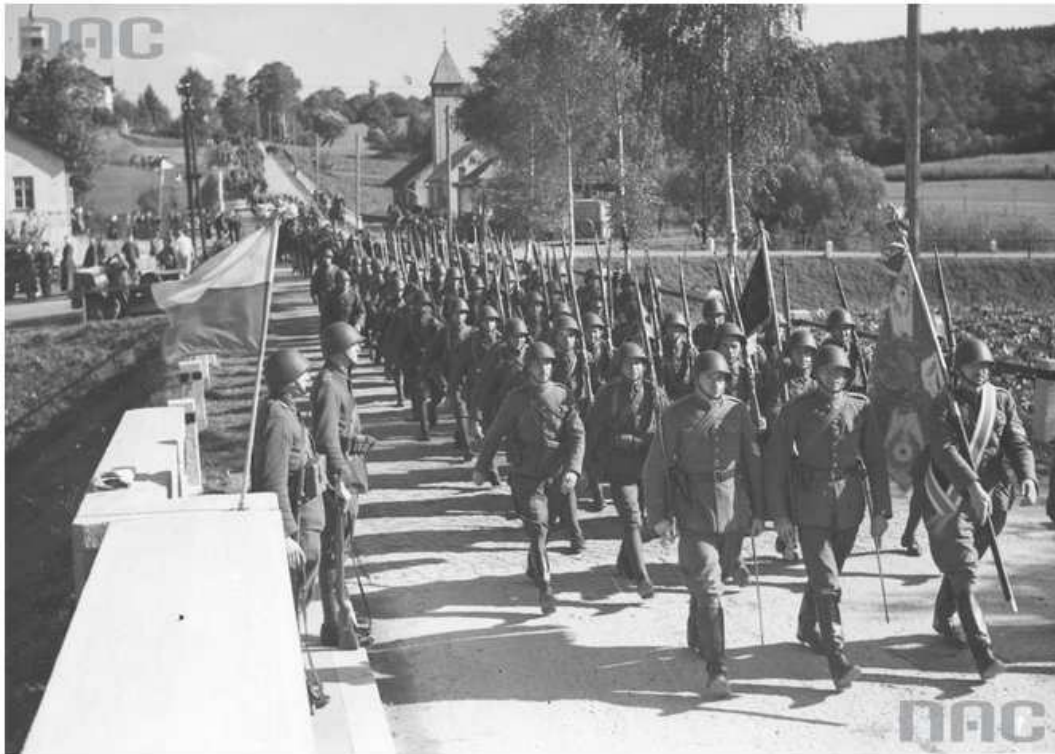

gen. Władysław Bortnowski (1891-1966), vrchní velitel SOS „Slezsko“²⁰⁷

---

²⁰⁶ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
<<http://www.muzhp.pl/Kalendarz/web2/21%20wrzesnia.jpg>>.

²⁰⁷ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
<<http://www.wp39.rogozinski.cal.pl/site/2ws/bg/zdjecia/bortnowski1.jpg>>.

Polská armáda pochoduje přes obec Domaslovice.²⁰⁸

Lidé v Krakově čtou informační materiály k připojení Zaolzí k Polsku.²⁰⁹

²⁰⁸ [online; cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW:
<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76882/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>.

²⁰⁹ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76908:1/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>.

Polská armáda na náměstí v Karviné - Fryštátě²¹⁰

Polští vojáci v Třinci, v pozadí komíny třineckých železáren²¹¹

²¹⁰ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
 <<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76458/062e0486e07457e797a844916b353333/>>.

²¹¹ [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
 <<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76879:1/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>>.

Polské vojsko prochází záplavou květin ulicemi Jablunkova²¹²

gen. Edward Rydz-Śmigły (1886-1941), na fotografii první zprava, po roce 1935
Hlavní inspektor ozbrojených sil²¹³

²¹² [online; cit. 2010-02-17]. Dostupné z WWW:
<<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76831:1/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>>.

²¹³ [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW:
<<http://www.zaolzie.org/zaolzie2008/200810/PBI200810.htm>>.

V první řadě po levé straně gen. Tadeusz Malinowski a vedle něho gen. František Hrabčík při rozhovoru na mostě v Českém Těšíně 2.10.1938.²¹⁴

Příležitostný nápis určený polské armádě, která procházela Trincem.²¹⁵

²¹⁴ [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl/gallery/587/>>.

²¹⁵ [online; cit. 2010-01-20]. Dostupné z WWW:
<<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76881:1/15bb0c4179e0234ffa8063306f9ca198/>>.

Ignacy Mościcki (1867-1946), prezydent II. Rzeczypospolite²¹⁶

---

²¹⁶ [online; cit. 2010-01-20]. Dostępne z WWW: <<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl/gallery/564>>.

gen. Władysław Bortnowski (uprostřed) na slavnosti v Bohumíně v říjnu 1938.²¹⁷

Vítání polské armády v Karvině. Vstupní brána s nápisem 1335-1938. 600 let jsme na Tebe čekali.²¹⁸

²¹⁷ [online; cit. 2010-01-20]. Dostupné z WWW:
 <<http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76424:1/062e0486e07457e797a844916b353333/>>.

²¹⁸ [online; cit. 2010-01-20]. Dostupné z WWW:
 <<http://zaolzie.kc-cieszyn.pl/gallery/633>>.

9. Seznam zkratek

II RP	II Rzeczpospolita Polska
ČSR	Československo
ČR	Česká republika
DSKPČR	Dokumentační středisko Kongresu Poláků v České republice (Ośrodek Dokumentacyjny Kongresu Polaków w Republice Czeskiej)
PZKO	Polski Związek Kulturalno-Oświatowy (Polský svaz kulturně- osvětový)
SOS „Slezsko“	Samostatná operační skupina „Slezsko“

10. Dodatek

10.1. Polské ultimátum – hřích a nebo spravedlnost?

Na tomto místě bych se chtěl na polské ultimátum podívat ještě z jiného úhlu. Bude to víc jak půl roku co bylo o připojení Těšínska k Polsku hovořeno i v jiném kontextu.

Dne 1. září 2009 se uskutečnil na Westerplatte vzpomínkový akt u příležitosti 70. výročí výbuchu druhé světové války. Součástí vzpomínkového aktu, který začal již v brzkých ranních hodinách²¹⁹, byl i projev polského prezidenta Lecha Kaczyńského, který se omluvil České republice za účast Polska v roce 1938 na dělení státu. Hovořil, že to nebyla jenom chyba, ale že to byl hřích polské vlády, když v té době a za takových okolností požadovala ultimativní připojení Zaolzí k Polsku, a že se k tomu současné Polsko dokáže přiznat.²²⁰ Tato silná slova a gesto, které prezident pronesl, byly ihned přijímány na různých stranách rozpačitě. Grzegorz Gąsior, historik z Varšavské university, říká, že v Polsku se poněkud automaticky mluví o hanbě a ukřivdění Čechů zábořem Zaolzí v roce 1938. Realita samozřejmě byla poněkud komplikovanější. Současné povědomí a vědomosti Poláků a Čechů o národnostně smíšeném regionu uvnitř českého státu jsou stále velmi nedostačující.²²¹

I mě samotného výpověď překvapila. Vedlo mě to k následnému zamyšlení, jaká byla role a pozice Polska v mezinárodní politice před „Mnichovem“? Jaký byl vztah Polska a Československa koncem 30. let 20. století? Dalo se celé situaci něčím předejít? Jaká asi bude reakce na omluvu polského prezidenta? A tudíž byl to hřích nebo spravedlnost?

O mezinárodní situaci polského a československého státu jsem pojednal o několik odstavců výše, proto se již nebudu tomuto problému věnovat.

Velvyslanec České republiky v Polsku Jan Sechter označil tuto výpověď jako konečnou tečku nad „i“ ve vztazích obou států v rámci řešení otázky Zaolzí.

---

²¹⁹ Vzpomínkový akt začal na minutu přesně ve 4:45, kdy padly 1.9.1939 první výstřely na Westerplatte.

²²⁰ ČTK: *Kaczyński: obsazení části čs. Pohraničí byl hřích*. In: Euroskop.cz, 3.9.2009 [online; cit. 2009-10-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/38/13403/clanek/kaczy-sky-obsazeni-casti-cs-pohranici-v-r-1938-byl-hrich/>>.

²²¹ GAŚSIOR, Grzegorz: *Zagłada polskiego Zaolzia*. In: Głos Ludu, 3.12.2009, č. 143, roč. LXIV, s. 2.

Dále vypověděl, že historické emoce a křivdy by neměly stát v cestě sblížení obou států. Ano, s tím souhlasím, ale už méně, že by to byla konečná tečka nad „i“ v otázce Zaolzí.²²² Pokud si uvědomuji, tak žádná pořádná diskuze nebyla na toto téma vedena. Před rokem 1989 to nebylo skoro ani možné a za posledních dvacet let jsme se nepohnuli nijak výrazně dopředu.

Donedávna existoval stereotyp v myšlení a v názoru, že polský zábor Těšínska v roce 1938 byl chápán jako odčinění období let 1918-1920, kdy bylo Těšínsko připojeno proti „vůli“ Polska k Československému státu. Tento názor sdílelo mnoho osob, nejen ze strany autochtonních Poláků žijících v té době, ale i v současnosti. Rovněž i Češi do jisté míry brali rok 1938 jako odčinění roku 1920 – při výkladu, že zábor je polská forma odplaty za dvacetiletou vládu na Zaolzí. To však pravda nikdy nebyla. Situace Polska jako nově vzniklého státu po první světové válce nebyla nijak jednoduchá. Kromě Francie, která byla poválečným spojencem, a podpory Společnosti národů, bylo Polsko nuceno si najít i jiného spojence pro boj na diplomatickém poli. Všechny kroky směřovaly k Československu, které bylo jediným jižním sousedem. Žel vzájemný vývoj vztahů obou států byl složitý, obzvláště v době a po rozdělení Těšínska a také v druhé polovině 30. let minulého století.

Po projevu jsem ve svém okolí zaznamenal spíše negativní postoje ke sloům prezidenta Kaczyńského. Především starší generace, dotčena válkou a vzpomínkami na meziválečné období, se cítila jakoby zrazena „vlastním“ národem. Není se čemu divit, vždyť bojovala za svou zem, věřila v opětovné „připojení“²²³ po válce. Ale není to „zrada“ jenom pro starší generaci, ale rovněž pro ty, kteří mají úctu k minulosti, tradicím a hodnotám, které zde polské minoritě zanechali patrioti, válečníci na poli kultury, školství či pouhým odkazem své práce pro společnost. Příchod polských jednotek do Českého Těšína byl mezi místním polským obyvatelstvem brán jako vysvobození, záchrana polské orlice. Nicméně situace se postupem času zhoršovala a ta počáteční euforie zanikala, silně se také změnil kurs vůči Čechům.

---

²²² BIELECKI, Jędrzej: *Czesi ujęci słowami prezydenta o Zaolziu: „Lech Kaczyński wykonał nie zwykły gest”*. In: Dziennik.pl, 3.9.2009 [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW: <http://www.dziennik.pl/polityka/article439627/Lech_Kaczyński_wykonał_niezwykły_gest.html>.

²²³ Ačkoliv se připojení po druhé světové válce mělo uskutečnit, tak se tak nikdy nestalo. Nicméně duchovní a kulturní tradice polského etnika s Polskem (jako státem, nikoliv však s národem) jsou bližší nebo byly bližší než s etnikem českým. Samozřejmě v průběhu času asimilace se přičinila k dnešnímu a ke specifickému vývoji autochtonního národa v ČR.

Nechci to nijak kategorizovat, je to čistě můj osobní názor, ale zaznamenal jsem, že v posledních desetiletích je Polsko pro polskou menšinu bližší především ne jako stát, ale jako pojítka či vazba na tradice, kulturu, potažmo i společnou historii. V meziválečném období to byl ten polský stát, o kterém snili, že právě tam chtějí žít, ale výsledkem belgické dohody se cítili podvedeni a byli i tací, kteří se s tím nikdy nedokázali vyrovnat.

Dne 5. září 2009 se v polském regionálním tisku objevila reakce předsedy Kongresu Poláků v České republice Józefa Szymeczka, který nastínil, že by současné Polsko mohlo udělat ještě jeden hřích vůči Polákům na Zaolzí. Tím hříchem, by byl hřích ponechání na pospas, jak ve smyslu politickém, tak i morálním.²²⁴ Souhlasím se Szymeczkiem, že by to bylo větším hříchem a utrpením pro polskou menšinu než omluvy a velká gesta vůči společné historii. Polská společnost na Zaolzí v rámci partnerství obou států tak nebude jeho mostem, jak to před lety definoval tehdejší předseda Polského svazu kulturně-osvětového Zygmunt Stopa a jak o tom patrně snili zdejší Poláci po roce 1920, ale trochu se obávám, že skončí pod ním.

Szymeczek v jiném periodiku reagoval na projev polského prezidenta ještě i v jiném směru. Je toho názoru, že je *nynt* *povinen se omluvit Václav Klaus a odpovědět Lechu Kaczyńskému, že český útok na Těšínsko v roce 1919, v době, kdy podle názoru Josefa Szymeczka Polsko bránilo Evropu před bolševiky, byl neméně zlý a hříšný, než polský zábor v roce 1938.*²²⁵ Obdobnou myšlenku měl publicista Bohumil Doležal, který dokonce načrtl jménem Václava Klause krátký dopis polskému protějšku: *„Vaše excelence, děkuji vám za krásná a otevřená slova. Vedou mne k tomu, abych řekl to, co jsem měl říci už dávno. Český zábor oblastí s převážně polským obyvatelstvem po roce 1918 nebyl jen hřích, ale taky nehorázná blbost, přesto že jsme si k tomu nakonec vyprosíkovali souhlas Dohody. Nešlo jen o to, že jsme Polsku vpadli vojensky do zad v situaci, kdy se nemohlo pořádně bránit. K záboru území nás nevedly ani důvody „historické“ (jako v případě Sudet), ani „etnické“ (jako ke spojení se Slovenskem), ale „strategické“ (uhlí a železnice na Slovensko) – tedy slušně řečeno chtivost. Tím vznikla ve vztazích s Polskem otevřená rána, která se dlouho obtížně hojila. Symbolizuje*

²²⁴ SIKORA, Jacek: *Gest pojednania*. In: Głos Ludu, 5.9.2009, č. 106, roč.LXIV, s. 3.

²²⁵ KOŚCINIŃSKI, Piotr: *Vaclav Klaus powinien przeprosić. Rozmowa. Józef Szymeczek, prezes Kongresu Polaków w Republice Czeskiej*. In: BezKresy, środa, 21 października 2009, s. 3.

ji Těšín, čtyřicet let před Berlínem první nesmyslně rozdělené město v Evropě. Doufám že ve sjednocené Evropě otevřených hranic se tato rána úplně zahojí, a jsem připraven k tomu přispět. V úctě V.K. “.²²⁶ K tomu není co dodat

Na vyjádření polského prezidenta na Westerplatte reagovala protestem adresovaným českému prezidentovi Václavu Klausovi (zaslaným též Lechu Kaczyńskému a předsedovi Evropského parlamentu Jerzemu Buzkovi) polská část českého politického hnutí Coexistentia - Soužití. Podle tohoto protestu nešlo v roce 1938 o okupaci, ale osvobození a s návrhem odstoupení území Polsku Československem přišla jako první a z vlastní iniciativy československá strana.²²⁷ Do jisté míry je to pravda. Okupace to nebyla, oba státy „se dohodli“. Pokud šlo o osvobození – tak to zřejmě záleží na posouzení každého účastníka. Můj výzkum mi potvrdil, že s příchodem polských jednotek se zvedla obrovská euforie uvnitř polské menšiny, avšak nikdo z účastníků netušil, jak sestupnou tendenci budou mít následující měsíce a léta, a jak se český šovinismus vůči místním Polákům změnil ze dne na den na polský šovinismus vůči Čechům. Jak jedenácti měsíční polská správa přispěje k zhoršení situace mezi obyčejným lidem výrazněji než česká za předchozích 20 let.

Není jednoduché rozhodnout, zda to byl hřích nebo spravedlnost. Osobně se nepřikláním ani k jednomu. Je zde spousta rovin a proměnných, které je zapotřebí zohlednit. Už z toho důvodu, že v případě označení celého procesu za spravedlnost, bychom vystupovali jako samosoudci dějin, což považuji za nemožné a v důsledku pro mnohé za nespravedlivé. Hřích to podle mého názoru také nebyl. Nevím, co přimělo polského prezidenta označit akt převzetí území Zaolzí za hřích, ale připouštím, že mohl mít pocit, že tehdejší představitelé státu využili těžké situace Československa a udělali rázný krok, rázné rozhodnutí, které ovlivnilo tisíce osob a minimálně další tři generace. To, co se odehrálo v letech 1938 a 1939 má své kořeny v nefungujícím mezinárodním politickém systému sepsaném v Paříži před dvaceti lety. A nelze vinit z hříchu ty, kteří svým rozhodnutím bránili vlastní zájmy, podle nich, tím nejlepším možným způsobem.

---

²²⁶ DOLEŽAL, Bohumil: *Udalosti: čtenářský dopis LN*. In: Neviditelný pes, 9.9.2009, [online; cit. 2009-10-18]. Dostupné z WWW: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/udalosti-ctenarsky-dopis-ln-d14-/p_politika.asp?c=A090908_101305_p_politika_wag>.

²²⁷ GAWLIK, Stanisław: *Sprzecziv*. In: Zaolzie.org, 23.9.2009, [online; cit. 2009-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.zaolzie.org/index200914.htm>>.

Věřím, že výpověď polského prezidenta bude chápána jako počátek širší diskuze, a ne jako její konec.

obrázek 9 – Poštovní známka vydaná u příležitosti připojení Zaolzí k Polsku.²²⁸

²²⁸ [online; cit. 2009-12-21]. Dostupné z WWW:
<<http://www.philatelia.pl/zdjeciakatalog1860-1939/309.jpg>>.